

Euroatlantické spojenectvo v podmienkach budovania európskej bezpečnostnej štruktúry

Medzinárodná konferencia na tému
**Euroatlantické spojenectvo v podmienkach budovania
európskej bezpečnostnej štruktúry**
Bratislava, 1.-2. júla 1999

A 00 - 00381

STREDISKO OBRANNÝCH ŠTUDIÍ MINISTERSTVA OBRANY SR
FRIEDRICH EBERT STIFTUNG
VÝSKUMNÉ CENTRUM SPOLOČNOSTI PRE ZAHRANIČNÚ POLITIKU

Bratislava 1999

OBSAH

Euroatlantické spojenectvo v podmienkach
budovania európskej bezpečnostnej štruktúry

Medzinárodná konferencia
Bratislava, 1.-2. júla 1999
spracovanie príspievkov, výber z diskusie
a preklad anglických textov
Ing. Jaroslav Kuča
Mgr. Ing. Elemír Nečej
Ing. Vladimír Tarasovič

Vydali
Stredisko obranných štúdií MO SR
Friedrich Ebert Stiftung e. V., zastúpenie v Slovenskej republike
Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku

ISBN 80-967745-7-3

Úvodné vystúpenia	4
1. Euroatlantické spojenectvo po Washingtonskom summitu	8
Jozef Pivarčí	
2. Budúcnosť transatlantickej aliancie – pohľad USA	11
Michael Mihalka Diskusia k vystúpeniu M. Mihalku	19
3. Euroatlantické spojenectvo – pohľad Nemecka	23
Nikolaus W. Pfeiffer Diskusia k vystúpeniu N. Pfeiffera	26
4. Euroatlantické spojenectvo – pohľad Francúzska	28
Frédéric Diron, Laure Borgomaner Diskusia k vystúpeniu F. Dirona, L. Borgomaner	33
5. Euroatlantické spojenectvo – pohľad Talianska	36
Francesco Rizzi Diskusia k vystúpeniu F. Rizzi	41
6. Euroatlantický pohľad nových štátov NATO	42
Jan Eichler	
7. Euroatlantické spojenectvo z pohľadu nových členov NATO – pohľad Maďarska	45
Ferencz Gazdág	
8. Euroatlantický pohľad nového člena NATO	48
Antoni Z. Kamiński	
9. Euroatlantické vzťahy a štruktúra európskej bezpečnosti – rakúsky pohľad	52
Wolfgang Wosolsobe Diskusia k vystúpeniu J. Eichlera, F. Gazdága, A. Kamińskeho, W. Wosolsobe	57
10. Slovenská zahraničná politika a euroatlantické spojenectvo	60
Peter Weiss Diskusia k vystúpeniu P. Weissa	64
11. Nová strategická koncepcia NATO – pohľad MO SR	68
Peter Barták Diskusia k vystúpeniu P. Bartáka	71
12. Vnímanie zmien vo vývoji európskej bezpečnostnej štruktúry slovenskou verejnosťou	73
Oľga Gyárfásová Diskusia k vystúpeniu O. Gyárfásovej	81
13. Maďarsko a členstvo v NATO	83
László Szabó	
Zoznam prednášajúcich a diskutujúcich účastníkov seminára	93
Podakovanie	94

OTVORENIE KONFERENCIE

Pán štátny tajomník, vážení hostia,

dovoľte mi privítať Vás v mene riaditeľa Strediska obranných štúdií a v mojom mene na dnešnej medzinárodnej konferencii, ktorá je organizovaná v spolupráci Strediska obranných štúdií, Výskumného centra Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku a nadácie Friedrich Ebert Stiftung, zastúpenia v Slovenskej republike.

Stredisko obranných štúdií je výskumným pracoviskom Ministerstva obrany SR zaobärujúcim sa otázkami bezpečnosti a vojenskej stratégie. Stredisko vzniklo v roku 1993 a od roku 1996 je jednou z činností strediska aj organizovanie takýchto konferencií, seminárov, workshopov na medzinárodnej, medzirezortnej, či rezortnej úrovni a už tradične v spolupráci s mimovládnymi organizáciami. Tieto stretnutia sú pre nás veľkým prínosom. Spájajú odborníkov z rôznych oblastí spoločenskej činnosti, vládnych i mimovládnych organizácií, dávajú prieležitosť vymenovať si názory, postoje, diskutovať a vzdelávať sa navzájom v problematike, ktorá nás spája a tou je bezpečnosť. Tieto stretnutia sú vždy otvorené pre každého a každý môže prezentovať svoje názory, bez ohľadu na obsah, alebo jeho stranické či profesionálne pozadie.

Mimoriadne cenné sú pre nás stretnutia na medzinárodnej úrovni, ktoré nám umožňujú vidieť seba a ostatných očami iných. Budujú sa nové kontakty, dôvera a predpoklady pre ďalšiu spoluprácu. Je to už naša súčasť podobná medzinárodnej aktivitej organizovaná na Slovensku a mnohí z Vás majú prieležitosť sa týcto aktívitu zúčastniť.

Ministerstvo obrany SR stojí pred neľahkou úlohou, ktorou je reforma ozbrojených síl a tá ovplyvní aj budúcnosť Strediska obranných štúdií. Ambiciou Ministerstva obrany SR je mať vzdelávaciu inštitúciu v oblasti bezpečnosti, obrany a krízového manažmentu a to nielen pre rezort obrany, ale aj pre celú štátu správu a najvyššie štátne riadiace orgány. Takáto inštitúcia by mala byť vytvorená práve na báze Strediska obranných štúdií. Novoznáknutá inštitúcia si vytvorí popri výskumnej funkciu aj funkciu vzdelávacieju. Už dnes môžem povedať, že na podobných stretnutiach, ako je táto konferencia, sa budeme usilovať o zachovanie Vašej príazne i v budúcich rokoch.

Prajem Vám prijemný pobyt a tvorivú atmosféru.

Dobrý deň,

dovoľte, aby som Vás čo najrsdečnejšie privítala na ďalšom podujatí, ktoré reperiada Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku v spolupráci so Strediskom obranných štúdií už dva roky. Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku vznikla v roku 1993 a okrem svojej verejkej členskej organizácie, ktorá má asi 800 členov, 3 kancelárie a 15 klubov po celom Slovensku. Posledné 4 roky obsahuje aj nezávislé centrum, ktoré sa venuje rôznym problémom. Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku má 3 zásadné ciele. Prvým cieľom je šírenie informácií čo najviac od prameňov. Sami vieme, akým veľkým problémom zostáva pre Slovensko, slovenských odborníkov, slovenských obyvateľov, pre verejnosť, ktorá sa viacaj zaujíma o oblasť zahraničnej politiky a medzinárodných vzťahov ziskat skutočné informácie, ktoré nie sú odkazom na nejaké informácie s odkazom na informácie. Pokladáme to za mimoriadne dôležité, aby sme poriadali semináre, stretnutia, diskusie, prednášky aby sa naši členovia a cez nich aj ostatná verejnosť zožnámi s čo najrelevantnejšími a najkvalitnejšími informáciami. Druhým cieľom je umožniť a vytvoriť nezávisly priestor na to, aby sa ľudia stretávali bez ohľadu na profesiu, bez ohľadu na politické názory a bez ohľadu na generačné rozdiely. To, čomu sa po anglicky hovorí *network* a na čo sme ešte nenašli zodpovedajúce slovenské slovo, je druhým významným cieľom našej spoločnosti. Ulohou nezávisleho centra je prispievať svojimi kritickými analýzami k čo najlepšemu pochopeniu všetkých problémov, s ktorými sa stretná Slovenská republika v oblasti medzinárodných vzťahov a zahraničnej politiky. Sme veľmi radi, že pri všetkých problémoch spolupráce štátnych orgánov a mimovládnych organizácií sa nám darí udržiavať veľmi dobrú spoluprácu s Ministerstvom obrany SR, so Strediskom obranných štúdií už po celé 2 roky. Je to nás príspevok k rozvinutiu civilno-vojenských vzťahov v našej republike. Civilná kontrola armády, šírenie skutočných informácií a vôbec umožnenie občanom, ktorí sa bližšie zaujímajú o tieto problém, zožnámiť sa so skutočnými informáciami, s názormi určitých odborníkov a v tom zmysle, že sú tiež názory rozdielne je jednou z kľúčových podmienok na pochopenie integračných procesov v Európe.

Integrácia popri transformácii, tranzícii spoločnosti, ekonomickej transformácii, dobrých vzťahov so susedmi a kompatibilitou je tiež jedným z cieľov nie len Slovenskej republiky, ale aj Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku. Dúfajme, že je to ďalším príspevkom, naším príspevkom, k spoločnej diskusii medzi vojenskými odborníkmi, medzi politológmi a medzi verejnosťou. Členstvo Slovenskej republiky v NATO, tak ako je to deklarované v prioritách zahraničnej politiky slovenskej vlády, by nemalo byť a dúfajme, že ani nie je len prehlásenie.

ním každej vlády na Slovensku, ale že sa nám ho podarí udržať ako skutočný cieľ a že k tomu prispieje Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku výraznejšou mierou.

Naša spolupráca s MO SR je ďalším z príspevkov budovania a chápania občianskej spoločnosti a my si toto, ako som už povedala, túto spoluprácu mi moriadne väzíme a mienime v nej pokračovať.

Dovoľte mi, aby som Vás ešte raz privítala, prajem Vám prijemné prostredie, prijemnú atmosféru a ďakujem Vám za Vašu účasť.

Michael Petráš

Dámy a páni,

dovoľte mi, aby som Vás tiež privítal menom zastúpenia Nadácie Friederika Eberta na Slovensku.

Väčšinu toho, čo by som mohol povedať, už povedali moji predrečníci, preto budem veľmi stručný. Pracujeme na Slovensku od roku 1991 a túto konferenciu vidíme ako súčasť našich dlhodobých plánov, alebo dlhodobých projektov, v ktorých sa zaoberáme podporou integrácie Slovenska po hospodárskej, politickej a bezpečnostnej stránke a ktorými sa snažíme podporiť odbornú a spoločenskú diskusiu na túto tému.

Sme veľmi radi, že sme dlhodobo pre takúto závažnú tému našli takých kvalitných a prijemných partnerov, ako sú naši kolegovia z Ministerstva obrany SR a naši priatelia zo Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku. Snažili sme sa spoločne tento seminár pripraviť po odbornej a aj spoločenskej stránke tak, aby prebehol dobre a prijemeň, preto mi dovoľte, aby som Vám zaželal prijemné a úspešné rokovanie.

EUROATLANTICKÉ SPOJENECTVO PO WASHINGTONSKOM SUMMITE

Dámy a páni,

dovolte mi v mene ministra obrany Slovenskej republiky a v mene svojom po-zdraví Vás – zahraničných aj domáciach účastníkov medzinárodnej konferencie „Euroatlantické spojenectvo v podmienkach budovania európskej bezpečnostištruktúry“.

Konferencia je zameraná na problematiku novej strategickej koncepcie NATO, úlohy euroatlantického spojenectva a vzťah Slovenskej republiky k tomuto spojenectvu. Nadvázuje na úsilie Ministerstva obrany Slovenskej republiky a Generálneho štábu pripraví Armádu Slovenskej republiky pre vstup do týchto štruktúr a na snahu prispieť k ďalšiemu rozvoju teoretických pristupov v oblasti národnnej bezpečnosti. Predpoklad pre širokú analýzu je vytvoreny participáciou Strediska obranných štúdií Sekcie obrannej politiky a obranného plánovania, Výskumného centra Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, zastúpenia Friedrich Ebert Stiftung na Slovensku a zahraničných a domácich účastníkov.

Jednou z priorit, ktoré nová vláda Slovenskej republiky definovala v programovom vyhlásení, je stáť sa plnohodnotným členom NATO v primeranom časovom horizonte po roku 2002. Sme radi, že konferencia reaguje na Washingtonský summit severoatlantickej aliancie z apríla tohto roku, na ktorom okrem oslavy 50. výročia vzniku NATO, bol predstavený pohľad na - Alianciu v 21. storočí. Alianciu, ktorej základom zostáva princíp kolektívnej obrany pri zvýraznení jej transatlantickej prepojenia. Pri novom postavení, s novými členmi a vyššou kvalitou partnerských vzťahov, bude väčšou, výkonnejšou a flexibilnejšou – spôsobilou prevziať nové úlohy vrátane účinného predchádzania konfliktom a aktívnej účasti v krizovom manažmente. Pre Slovensko je dôležité, že bude môcť spolupracovať s ďalšími krajinami a organizáciami pri presadzovaní bezpečnosti, prosperity a demokracie v celom euroatlantickom regióne. Rozšírenie Aliancie na východ rozšírilo priestor stability. Slovenská republika, ako súčasť Európy má záujem na stabilitu, ktorá je základom pre ekonomický rozvoj, dôveru a prosperitu v tejto oblasti. Rovnako dôležité je, že Washingtonský summit deklaroval pokračovanie v príjmaní nových členov s cieľom prispieť k rozvoju mieru a bezpečnosti. Tento proces je chápány ako súčasť evolučného procesu, ktorý berie do úvahy politický a bezpečnostný vývoj v celej Európe.

Sme radi, že Washingtonský summit zaznamenal pozitívny vývoj na Slovensku po parlamentných vozbách. Vážime si, že slovenská diplomacia má mož-

nosť konkrétnie prispieť k posilňovaniu mieru prostredníctvom Jána Kubiša, ktorý bol zvolený do funkcie Generálneho tajomníka Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe a Eduarda Kukana, zvláštneho splnomocnenca Generálneho tajomníka OSN pre Kosovo, čo je tiež odrazom pozitívneho vývoja v našej krajine. Veríme, že aj nedávne prezidentské vobyť na Slovensku potvrdili pokračovanie doterajšieho trendu uplatňovania principov, na ktorých je založená Aliancia. Za dôležité považujeme potvrdenie otvorenosti Aliancie a možnosti vytvorené v dokumente „Akčný plán členstva“, ktorý dal príprave Slovenskej republiky na členstvo v NATO novú dynamiku a obsah. Aj keď chápeme, že aktivity uvedené v tomto pláne nie sú zoznamom kritérií pre členstvo, chceme v našom Ročnom národnom programe prípravy na členstvo reagovať na skutočnosť, že je manifestáciou otvorených dverí. Slovensko chce nielen využívať tie možnosti, ale aj je pripravené podieľať sa aj na zodpovednosti Aliancie za bezpečnosť v Európe.

Slovenská republika sa stotožňuje so stratégiou Aliancie, vyjadrenej v novej strategickej koncepcii. Táto bude východiskom pre spracovanie základných dokumentov v oblasti bezpečnosti a obrany Slovenskej republiky. Táto tvorba nie je iba záležitosťou rezortu obrany, ale je záležitosťou celospoločenskou. Oceňujeme úsilie organizátorov dnešnej konferencie, vytvoriť priestor pre širší pohľad na túto problematiku. Veríme, že jej závery napomôžu pri rozpracovaní „Akčného plánu členstva Slovenskej republiky“ do strednodobého zámeru pre ziskanie členstva a do „Ročného národného programu.“

Rezort obrany v rámci plnenia týchto úloh pripravuje následovné opatrenia:

- publikovanie a odborné štúdium dokumentov Washingtonského summitu
- spracovanie dokumentu „Program prípravy rezortu obrany“
- konštítuovanie a koordinácia pracovných komisií s výbormi a agentúrami NATO
- práca na strednodobom zámere prípravy a na Ročnom národnom programe v rámci rezortu obrany.

Jedným z hlavných predpokladov nášho členstva v NATO je aktívna účasť na programe Partnerstvo za mier. V tejto oblasti sa sústreďujeme predovšetkým na:

- pripravu a následnú realizáciu reformy ozbrojených sil Slovenskej republiky
- dobudovanie vyčlenených sil na ich použitie v mierových misiach OSN pod vedením NATO
- pripravu a pôsobenie vojenskej jednotky v mierovej misii KFOR a AFOR
- postupnú harmonizáciu systému národného obranného plánovania s postupmi NATO
- budovanie základných podsystémov systému C3I v leteckve a PVO na strategickej a operačnej úrovni
- implementáciu štandardov NATO v riadení vzdušnej prevádzky leteckej dopravy, operačnej a logistickej doktríny

- dobudovanie vlastnej vzdelávacej a výcvikovej kapacity na odbornú a jazykovú pripravu
- cieľavedomý výber a účasť vybraných dôstojníkov v odborných a jazykových kurzoch, vzdelávanie a výcvik so zameraním na aplikáciu doktrína a štábnych postupov NATO v podmienkach Armády SR.

Som presvedčený, že rezort obrany dokáže nielen využiť výhody, ale úspešne participovať na troch nových nástrojoch Partnerstva za mier, ktorými sú:

- konzorcium obranných akadémii a inštitútorov bezpečnostných štúdií,
- výcvikové strediská PZM,
- simuláčna sieť pre cvičenia.

Pri plnení týchto úloh chceme využívať skúsenosti členských štátov Severoatlantickej aliancie, ako aj štátov, ktoré sa o členstvo usilujú. Jednou z možnosti spolupráce sú aj stretnutia takého typu, akým je dnešná konferencia.

Na záver mi dovoľte zaželať zahraničným účastníkom prijemný pobyt na Slovensku a Vám všetkým tvorivého ducha v priebehu celej konferencie.

Michael Mihalka

BUDÚCNOSŤ TRANSATLANTICKEJ ALIANCIE – POHĽAD USA

Tak, ako vždy, keď robíme prezentáciu na túto tému, chcem vyhlásiť, že prezentujem svoje vlastné názory, ktoré neodrážajú postejo vlády USA alebo Marshallovo Centra. Toto vyhlásenie je dokonca dôležitejšie než zvyčajne, ak budem uvažovať o dôsledkoch nadchádzajúcich prezidentských volieb pre budúcnosť Aliancie.

Budem sa pozerať na Alianciu ako akademik a historik. Poskytnem teoretické vysvetlenie o nedávnom vývoji v NATO, pretože si myslím, že takéto teórie, zvlášť ak zamestnávajú tvorcov politiky v Spojených štátach, poskytujú dobrý pohľad na to, ako môžu USA hodnotiť Alianciu v budúcnosti. Naväc, ukážem ako tieto teórie vysvetľujú dva nedávne projekty sprevádzajúce rozširovanie NATO a úspešné intervencie na Balkáne.

Prvý vec ktorú potrebujeme vysvetliť je rozširovanie NATO a úloha, ktorú USA zohrávajú v jeho podporovaní. Takéto vysvetlenie je zvlášť dôležité pre objasnenie každého budúceho rozširovania z krátkodobého a strednodobého pohľadu. Teraz, samozrejme ak sa pozérame na otázku rozširovania, vychádzame z rôznych odpovedí, závisiacich od toho, v ktorej krajine sa pýtam.

V súčasnosti je podstatnou podmienkou pre rozširovanie NATO skutočnosť, že politické elity mnohých krajín v Strednej Európe chcú pripojenie k Aliancii. Bez ich tužby k pripojeniu sa k procesu rozširovania nie je možné takéto opatrenie uskutočniť. Po predložení ich žiadostí musí byť vytvorený konsenzus súhlasu pre ich akceptáciu v NATO. Ako dobre vieme, NATO pracuje na širokom konsenzu. Názory na niektoré záležitosti štátov sú rôzne. Osobitne, bez podpory USA sa rozširovanie NATO nemohlo posunúť dopredu a dosiať dnešnú podobu. Pre vysvetlenie tohto vývoja je užitočné pozrieť sa, na rozdiely medzi neorealistickej a liberálno-inštítučnálm pohľadom na medzinárodne vzťahy.

Neorealizmus

Urobime si iba krátky prehľad, pretože som si istý, že veľa z vás pozná tento prístup. Po prvej sú to školy neorealistickej myslenia. Ich podstata je reprezentovaná najmä prácou Michaela Doylea v knihe „Ways of War and Peace“ (Spôsoby vojny a mieru). Po druhé sú to Hobbesianski štrukturalisti. Podľa nich je stav vojny na medzinárodnej úrovni medzi štátmi vyvolaný ich honbou za silou a bezpečnosťou, pričom chýbajú rozvážne autority medzi štátmi. To znamená, že štáty sú v anarchii. V tejto teórii sú všetky štaty po-

dobné a rozdiely sú iba v ich relatívnej sile. V takomto systéme je iba jedna cesta, ako dosiahnuť bezpečnosť a mier a tou je vyrovnanie sil. Štáty sa prípájajú k alianciám preto, aby dosiahli vyrovnanie sil s ich hlavnými nepriateľmi. Medzinárodné vzťahy sa rovnajú nule v dôsledku hry – čo jedna strana ziská, druhá strana strati.

Ruskí politici efektívne využili neorealistickej prístup pri reakcii na rozširovanie NATO a zotravávajú v názore, že NATO je vojenská aliancia. Rozširovanie vidia ako znižovanie ruskej bezpečnosti, pretože hodnotia, že NATO sa stáva silnejšie s pridávaním nových členov. Okrem toho, rozširovanie NATO vidia ako znižovanie hodnoty bezpečnosti Európy ako celku, pretože ak sa NATO rozšíri a stane sa silnejším, stane sa jeho účasť vo vojenských operáciach pravdepodobnejšia. Rusi považujú intervenciu v Kosove za dôkaz ich podozrení, že NATO sa stane agresívnejším, ak sa bude rozširovať. Dávajú do súvislosti tiež vykonanie operácie v Kosove s priatím troch nových členov.

Za administratívy George Busha USA nepodporovali rozširovanie NATO. Bushova administratíva bola v podstate orientovaná na neorealizmus. Myšeli si, že začlenenie štátov Strednej Európy do NATO môže znížiť bezpečnosť, pretože NATO by si tým mohlo pridať viac povinností, než by bol celkový efekt zvýšenia vojenských schopností. Z tohto dôvodu USA počas roka 1993 väčšinou ignorovali záujem Strednej Európy začleniť sa do NATO. Všeobecne povedané, administratíva Busha sa zaujíma o zachovanie už existujúcich mechanizmov pri vytváraní európskej bezpečnosti a akceptovala iba vynútené zmeny. Bushovo vyjadrenie na tému Kyjeva dáva výbornú ilustráciu o tomto konzervativizme, keď obhajoval zotrvanie Ukrajiny v Sovietskom zväze.

Bushova administratíva bola konzervatívnej aj v ďalšom smere. Týkalo sa to vnútorných reakcií na akékoľvek signály Európanov k možnosti vytvárania ich vlastných schopností. Mnohi z vás poznáte takzvaný „Bartholomew demarche“. K tomu môžem dodá, že napriek tomu, že súla vonkajších udalostí nútilla Bushovu administratívu stráviť veľa času v Európe, ich záujmy boli zamerané predovšetkým na Áziu, Latinskú Ameriku a globálne záležitosti.

Liberálny internacionalizmus

Prichod Clintonovej administratívy znamenal významnú zmenu v orientácii americkej zahraničnej politiky od neorealizmu Bushovej administratívy k politike, v literatúre známej ako liberálny internacionalizmus. Prichod Tonyho Lakea, ako poradcu národnnej bezpečnosti, Madeleine Albrightovej, ako zástupcu USA v OSN a neskôr ministerky zahraničných vecí, signalizovali zásadný obrat v orientácii politiky USA.

Čo si predstavujeme pod liberálnym internacionalizmom? Mnohi z vás sú dobre oboznámeni s úsilím americkej zahraničnej politiky, známej ako Wilsonovský internacionalizmus, obhajujúci rozširovanie demokracie a transparentnosti ako cesty pre dosiahnutie mieru. Liberálny internacionalizmus, (tretí

štípec obrázku), je modernou školou medzinárodných vzťahov, ktorá má najviac spoločných črt s Wilsonovským internacionalizmom. Z nášho pohľadu je dôležité si višnúť, že liberalní internacionalisti veria, že stav mieru sa dá dosiahnuť zväčšením počtu liberalno-demokratických štátov. Z pohľadu liberalného internacionalizmu potom rozširovanie NATO znamená rozširovanie potu liberalne demokratických štátov, čo rozširuje mierový priestor. Skonsolidované liberalno-demokratické štáty nejdú do vojny jeden proti druhému. Napäťie medzi NATO a Ruskom v súvislosti s procesom rozširovania NATO môžeme prirovnáť k dialógovi s hľuchým, keď Rusko argumentuje v neorealistickej duchu a USA argumentujú jazykom liberalného internacionalizmu.

KOSOVO – „Vojna za hodnoty“

Z časových dôvodov nebudem hovoriť o siede udalosti, ktoré viedli k intervencii NATO v Bosne. Tieto otázky môžeme zaradiť do diskusie. Avšak, to čo sa stalo v Bosne v 1995 Jasne ovplyvnilo rozhodnutie použiť silu v KOSOVE. Existujú zavádzajúce závery urobené z intervencie NATO v roku 1995, rovnako ako môžu byť urobené zavádzajúce závery zo skúseností v Kosove. Mnoho Američanov pochopilo, že vzdušné útoky NATO doviedli Miloševiča k dohode v Dayton. Čo nemôžu pochopiť je to, že pozemná ofenzíva Bosny a Chorvátska bola vyznamenája pre dosiahnutie dohody, ne dva týždne vzdušných útokov NATO. Intervencia v KOSOVE signalizovala dôležitú úchylku v medzinárodných ohlasoch na to, ako suverénne štáty môžu zaobchádzať s ich vlastnými občanmi. To ma vracia späť ku skôršej ére v európskej politike, do obdobia, kedy liberali veľkých mocností intervenovali v záležitostach Ottomanskej ríše pod rúškom zabránenia trýznemu ich obyvateľstva. Najzrejmiejsie vyjadrenie tohto pristupu nebolo uskutočnené prezidentom USA, ale Tonyom Blairom v jeho prejave v Chicagu práve pred Washingtonským summitom, v ktorom presvedčil o novej doktríne pre medzinárodnú komunitu. Najzrejmiejsim dnešným problémom zahraničnej politiky je stanovenie okolnosti, za ktorých môžeme podniknúť aktivity v ďalších humanitárnych konfliktoch. Nezasahovanie bolo dlho považované za dôležitý princip medzinárodného poriadku. A nie je to tieňo, čoho sa chceme zbaľovať ochotne. Jeden štát nemôže mať pocit práva na zmenu politického systému druhého štátu, alebo zvrhnutia moci v tomto štáte, pripadne ziskania časti teritória, na ktoré má určité požiadavky. Princíp nezasahovania musí byť kvalifikovaný v dôležitých aspektoch. Konkrétné akty genocidy nemôžu byť nikdy čisto vnútornou záležitosťou. Ak má útlak za následok masové prúdy utrejencov, ktoré zlepokojú susedné krajinu, potom môžu byť správne charakterizované ako „nebezpečenstvo pre medzinárodnú mier a bezpečnosť“.

Odkedy sú zdroje medzinárodného spoločenstva limitujúce a nedá sa zasahovať všade, je potrebné stanoviť nejaké kritériá.

Po prve, mal by sme si byť istí, že máme pravdu. Vojna nie je najlepším ná-

strojom pre nápravu ľudského trápenia, ale ozbrojené sily sú niekedy jediným prostredkom pre rokovanie s diktátormi. Po druhej, mali by sme zhodnotiť, či sme vyčerpali všetky diplomatické možnosti. Mier by mal vždy dosťať šancu, tak ako je to v KOSOVE. Po tretie, na základe praktických odhadov situácie zvážiť, či môžu byť vojenské operácie rozumné a či ich môžeme podniknúť. Po štvrtom, analyzovať, či sme pripravení na dlhodobé operácie. V minulosti sme hovorili príliš dľho o odchodomových stratégiah. Ak zásahom vytvoríme podmienky pre dohodu v danej krajine, nemôžeme jednoducho odísť, len čo je boj ukončený. Lepšie je zostať s menším počtom jednotiek, než sa vracať znovu s veľkým. A nakoniec po piatom, je dôležité zvážiť, či je v našich národných záujmoch zapojiť sa do akcie takéhoto charakteru. Hromadné vyhnanie etnických Albáncov z KOSOVA si vyžaduje pozornosť zvyšku sveta. Pri inej príležitosti Blair pomenoval vojnú v KOSOVE ako „vojnu za hodnoty.“

Javier Solana, generálny sekretár NATO, taktiež prevzal toto pomenovanie. V reakcii na otázky v interview z 3. mája 1999 v Der Spiegel, povedal: „To nie je vojna v klasickom zmysle. Nechceme okupovať krajinu, nechceme využívať žiadne surovinové materiály alebo otvoriť nové obchodné cesty. Táto vojna je o hodnotách a o morálnych podmienkach Európy, v ktorých budeme žiť v 21. storočí.“

Kofi Annan priprustil možnú legitimitu podniknutých akcií. Vo francúzskom denniku Le Monde povedal: „je ďalej neakceptovateľné vidieť vlády pýšiace sa pravami ich vlastných občanov pod zámiennou suverenity.“ Avšak Annan rozhodne oponoval proti rozhodnutiu NATO uskutočniť samostatné akcie. Ďalším veľmi dôležitým krokom je rozhodnutie tribunálu vojnových zločinov v Haagu o obžalovaní Miloševiča. „Po prvýkrát v historii, medzinárodný trestný súd, zmocnený OSN, obžaloval súčasného národného lídra (Miloševiča) za zločiny proti ľudstvu a za zločiny spáchané v jeho vlastnej krajine. Bolo to urobené na základe informácií zhromaždených mimo územia, na ktorom tieto zločiny boli spáchané a bez ohľadu na čas, v ktorom boli páchané. Ak nový medzinárodný trestný súd zasadne, mali by obžaloby tohto druhu platíť na celom svete.“

Boj v KOSOVE je zahalený výraznejším napätiom v Aliancii, než tomu bolo počas dňa prežívajúcich vzťahoch medzi USA a ich európskymi spojencami.

Prezidentské voľby v USA v roku 2000

Ak akceptujete moje predchádzajúce analýzy, potom by ste mohli súhlasiť, že hlavná ideologická orientácia americkej administratívy hrá hlavnú úlohu v budúcich krokoch zahraničnej politiky. Z dlhodobého pohľadu vidime trendy smerom k multilaterálnej intervencii v záležitostiach ďalších krajín, ale z krátkodobého a strednodobého pohľadu sa budú trendy počas nadchádzajúcich pár rokov vyznačovať skôr menším entuziazmom v prospech intervencie. Existujú pre to racionálne dôvody. Dohody o Bosne a Koseve presahujú kapacity mnohých krajín pre zabezpečenie peacekeepingových operácií. A ak sa pozérame

do širšieho okolia, nájdeme konflikty s oveľa odlišnejšou dynamikou, než sme videli v juhovýchodnej Európe. Zvlášť silné napätie môžeme monitorovať v Podnestersku, Abcházskej a Náhornom Karabachu. Ak by sme chápali potrebu zásahu mimo Európu, je to ďalší faktor, ktorý limituje intervenciu NATO. Ďalším faktorom obmedzujúcim ďalšiu intervenciu a rozširovanie je administrácia USA, ktorá bude v roku 2001. Bez ohľadu na to, kto bude zvolený z hlavných kandidátov, administratíva bude vo svojej orientácii menej zasahujúca a menej európska. Poradenský zbor pre zahraničnú politiku George W. Busha pozostáva zväčša z mladšej generácie, než bol tím jeho otca. To znamená, že môžeme očakávať viac neorealistov a neeurópske zameranie v ich administratíve. Tim Gorea je trochu fažie čitateľný v tejto časti, ale sám Gore je globalista s menším záujmom pre Európu než Clinton. Jeho záujem bol vždy viac transnárodný, než je zameranie na environmentálne prostredie.

Mohli by sme očakávať, že európska orientácia tejto administrácie smeruje k ukončeniu, a to z dôvodu výčerpania a presunu zamerania i ideologickej orientácie politickej reprezentácie v Amerike.

Rozvážna strategická koncepcia

Na pozadi tohto by som sa chcel venovať niektorým špecifickým problémom, ktoré sa nachádzajú v strategickej koncepcii a v komuniké zo summitu. Vojna v Kosove odviedla vedúcich politikov od riešenia niektorých hlavných otázok a sporných záležitostí medzi USA a Európou a nechala tak otvorené problémy pre rôzne interpretácie, ktoré neskôr budú zdrojom napäťia.

Nevyžadovaný mandát od OSN

Jednotlivé krajinu mali odlišný prístup pri diskusii o strategickej koncepcii a o komuniké zo summitu v súvislosti s potrebovou NATO zabezpečiť si mandát od OSN. Jacques Chirac vital komuniké ako „vifazstvo pre francúzsku diplomaciu“. Argumentuje, že spojenici povedali: „uznávame v prvom rade zodpovednosť Bezpečnostnej rady OSN za dodržiavanie medzinárodného miera a bezpečnosti“. V hodnom interview pre francúzske rádio 24. apríla 1999 vyslovil Chirac nasledovné myšlienky: „Schválli sme dva dokumenty, ktoré sa nazývajú dopĺňajú. Jedným je komuniké a druhým je vyhlásenie nazvané Strategickej koncepcia. Tieto dokumenty položili základ pre aktivity NATO v nadchádzajúcich rokoch. V našej požiadavke jasne potvrdili úlohu OSN odlišným spôsobom.“

Najprv, v článkoch sú definované úlohy Aliancie, v ktorých je určené, že spojenici sú – citujem – „limitovaní článkom OSN“. Táto prvá skutočnosť je určujúca, eko ďaleko vo svojom uvažovaní môžeme ísť. Ďalej, citujem – „základná zodpovednosť Bezpečnostnej rady OSN, čo sa týka medzinárodného peace-keepingu a bezpečnosti, je potvrdená vo viacerých aspektoch“. Nakoniec, je vyhlásené, že NATO bude plniť peace-keepingové operácie so

- citujem - „súhlasom Bezpečnostnej rady“. To je teda základom, budúcich operácií NATO a to je to, čo sme hľadali“.

Samozejme, bližšie čítanie Komunikátu a Strategickej koncepcie viedie skôr k odiľnému dojmu, než sa snažia prezentovať francúzske médiá.

Skôr USA sa presvedčili, že NATO pokračovalo v získavani dôvery v samo seba na vykonanie nezávislej akcie. V predošom roku Madelein Albrightová vyhlásila: „Aliancia nemôže byť rokojmenkom veta žiadnej samostatnej krajin, ktorá je proti konkrétnej operácii. V takomto prípade by bolo NATO jednoducho pridružením OSN. Síla NATO je v jeho schopnosti podniknúť nezávislé akcie (...) Sme radi, že Európania sú schopní niesť bremeno obrany s nami!“. Komentáre v Rusku, Číne a Iráne pohotovo poukazovali na skutočnosť, že NATO si ponecháva právo na intervenciu bez sponušczenia OSN. Vidia to ako dosť nebezpečný vývoj.

NATO v podstate adaptovalo liberálno-internacionalistický prístup na intervenciu. Rozhodlo to, že nie všetci stáli členovia Bezpečnostnej rady OSN sú pevnými liberálnymi demokraciami a preto nemôžu poslúžiť ako vhodné, legítimné sily pri intervencii, zvlášť v záležitostach iných krajín. Iba NATO to môže rozhodnúť.

Neglobálne možnosti aktivít NATO

Američania chceli neohraničené možnosti akcií NATO. Avšak zakaždým sú v komunikáte sumitti a v strategickej koncepcii možnosti aktivít limitované na Euroatlantickej regióne. Američania sa vždy zaujimali o hlbšie formálne zapojenie sa Európanov v záležitostiach bezpečnosti.

Iniciatíva obrannej dostatočnosti

Zdá sa, že takmer každých 10 rokov sa stane niečo, čo potvrdí, ako sú Európania veľmi závislí na americkej obrannej technológii. Pred dvadsiatimi rokmi to bola otázka modernizácie v nuklearnej oblasti. Pred desiatimi rokmi to bola vojna v zálive. Teraz je to Kosovo. Všetky tieto epizódy ukazujú, ako sú Američania a Európania od seba vzdelia. Výsledkom týchto zreteľných európskych nedostatkov je snaha Európanov vyravnáť sa s tým. Nedokážu to a mohol by som ešte dodať, že to nedokážu ani v budúcnosti, pretože sú rozdrobení a chýba im aj potrebná politická vôľa konsolidovať svoj obranný priemysel. Vnútorné problémy bránia Európanom konaf. Rád by som vám zacitoloval o tejto otázke z francúzskych novín: Francúzsko, fažko sa to hovorí, sa nepoučilo a dopúšťa sa samo na sebe úderu z boku, s rizikom, že sa stane smiešnou figúrou, ako sa to stalo v Iraku v roku 1991, kde francúzske Jaguáry neboli schopné nočného bombardovania, zatiaľ čo tie isté lietadlá, liehajúce v britských farbách toho schopné boli. Alebo teraz v Juhoslávii, kde sa nachádzali podobné dvojsečadlové Mirage-2000D, neschopné samostatne útočiť a zameriavať protivníka, pretože neboli vybavené prostriedkami (radar etc.), potrebnými pre presné

bombardovanie v noci. Ako môže k niečomu podobnému dojísť? „Ešte raz, vzhľadom na limity rozpočtu, by malí mať vzdialosť sily možnosť prednosta zvýšiť počty lietadiel pre ich efektívnosť v boji,“ staňoval si jeden expert. Toto tvrdenie, namierené proti francúzskym ozbrojeným silám, že počnúc 14. júlom, je to armáda len na ukážku, v ktorej každá zložka dostane svoju hráčku v nádeji, že ju nikdy nebude musieť použiť, pretože jej vybavenie je mizerné. Inými slovami, ako keby zberateľ prepuchyových aut odmietal všetky unikaty. Dlhoročným investovаниom do úderných jadrových schopností, bol rozpočet francúzskej armády pre rozvoj (86 miliárd frankov ročne) minút už na najprestižnejšie programy, ktoré neboli vždy efektívne! Pozemné sily mali svoj tank Leclerc – 34,9 mld. frankov na tank, ktorý nariekajúco uvádzia v púštnom piesku počas Vojny v zálive. Národnictvo malo svojho „Charles-de-Gaulle“. Takmer 20 miliónov frankov pre lietadlovú lod', ktorej pristávacia dráha sa ukázala byť o 4 metre kratšia pre pristávanie za nepriaznivých podmienok. Nakoniec, ale nie nezanedbateľne, vzdialosť sily mali svoju stíhačku Rafale, postavenú Dassaultom – program za 188 miliárd frankov, ktorý bude musieť zaplatiť Francúzsku celý, ak nenájde žákazníkov v cudzine. „Pri 300 miliónoch frankov za neúplne vybavené lietadlo, to bude pre nás tvrdý oriešok exportovať ho“, pripúšťajú na Ministerstve obrany s možnosťou, že „celková suma by sa mohla vyšplihať na 300 miliárd frankov.“

Vidím Európu ďalej a ďalej zaostávajúcou za USA. Ako povedal nedávno vtedajší predseda Vojenského výboru generál Klaus Naumann: „Možno príde deň, keď Európania a Američania nebudú môcť ďalej bojať bok po boku na tom istom bojisku, kvôli rastúcim rozdielom v ich schopnostiach.“ Fakticky ten deň už príšiel, ako sme to mohli vidieť v Kosove a to čiastočne kvôli politickej obmedzeniu použitia súl v tomto konflikte. Predtis obetiam znamenalo lietať v noci vo výške 15 000 stôp (asi 4600 m) a v zlom počase dosťažiť prednosť GSP riadené rakety pred laserom navádzanými raketami. Takto je možno vidieť vizu spolupráce, načrtnutú ministrom obrany USA Williamom Cohenom v novembri 1998 pri začatí Iniciatívy obrannej schopnosti, ako nepravdepodobnosť.

Potreže modernizujeme a reštrukturalizujeme rozdielnymi rýchlosťami a s odlišnými národnými viziami, nie sme tak účinni, ako by sme potrebovali byť ako Aliancia. Aby sme sa pohli dopredu, musíme stavať na konsense dosiahnutom vo Vilamoura¹ pri kresovaní spoločnej operačnej vizie a zaradením tejto vizie ako časti revídowanej Strategickej koncepcie NATO. Našou spoločnou operačnou viziu musíme dosiahnuť štýri základné schopnosti: mobilnosť, efektívnosť použitia, odolnosť a zabezpečenie. Musíme byť dosťatočne mobilní rýchlo vytvoriť spojenecké sily a spojeneckú podporu. Musíme byť schopní presunúť ich včas tam a vtedy, kde sú potrebné. Musíme zvýšiť odolnosť našich súl zlepšením ich ochrany pred terorizmom a pred chemickými, biolo-

¹ Zasadanie ministrov obrán krajín NATO vo Vilamoura (Portugalsko) v septembri 1998.

gickými a elektronickými útokmi. A musíme zvýšiť našu odolnosť aj zlepšením zásobovania podľa akékoľvek požiadavky. Dosiahnutie týchto základných schopnosti, bude postupne vyžadovať tri „podmienky“: zber potrebných informácií, ich spracovanie a rozširovanie; interoperabilitu a využitie technologických inovácií Alianciou.

Jadrové zbrane

Nesúhlas vznikol tiež okolo roly jadrových zbraní v rámci Aliancia. Nemecký minister zahraničných vecí Joschka Fischer presadzoval bod o nepoužití jadrových zbraní NATO ako prvémy, čo bolo čiastočne motívované potrebou pre svedčivosti aspoň jednej časti z jeho strany zelených. Akokolvek, jadrové zbrane zo stávajú hrať stále dôležitú rolu v tom výklade strategickej koncepcie, v ktorej sa píše: „*Specifickým prínosom jadrových zbraní je, že činia riziko agresie voči Aliancii nevyopočitatelným a nepriateľským. Preto zostávajú nepostradateľními pre udržanie mieru.*“ Ďalej sa v dokumente píše: „*Najvyššou zárukou bezpečnosti spojencov sú strategické jadrové sily Aliancia, predovšetkým sily Spojených štátov, nezávisle jadrové sily Veľkej Británie a Francúzska, ktoré majú vlastnú odstrašujúcu úlohu, prispievajú k celovej odstrašujúcej sile a k bezpečnosti spojencov.*“

Budúce rozširovanie

Myslím si, že impulzy pre rozširovanie sú vyčerpané. Čiastočne preto, že liberalno-demokratické krajinu, ktoré sú súčasťou systému NATO, majú absolutne bezpečnostné garantie, ktoré boli jasne deklarované aj v nedávnej vojne v Kosove. Aliancia ďalej opravnene argumentuje, že je potrebný aj určitý čas pre zahmatenie nových členov – České republiky, Maďarska a Poľska. Okrem toho chcem poznamenať, že mnohí politici v USA neviedia v príhode nových členov veľkú výhodu pre domácu politiku.

Vztah s Ruskom

Nemali by sme zabúdať, že to, že NATO mohlo intervenovať v Kosove, aj napriek tomu, že nemala súhlas Bezpečnostnej rady OSN, odzrkadluje dôležitosť geopolitickej realitu – neschopnosť Ruska. Jelikož pokračoval v presvedčovaní svojich generálov, že NATO ignoruje Rusko. „Prečo, prečo?“ mohol by povedať. Ale krajina, ktorá sa spolieha na Západ, že pokryje jej federálny rozpočet, nemôže byť skutočným partnerom a Rusko má HDP približne rovnaký ako Holandsko. Z tohto dôvodu prijaťo NATO stratégii, ktorá by prostredníctvom politiky spolupráce utíska užšiu pôdu Ruska a zabránila škodám v regióne, ktorým by mohlo dôjsť vzhľadom na jeho potenciál. Chcel by som povedať, že táto politika mala z veľkej časti úspech. Okrem toho, je málo pravdepodobné, že by NATO dráždilo Rusko so svojim rozširovaním v blízkej budúcnosti v takej

podobe, ktoré by zahrňovalo baltické štaty. USA to ponechajú na Európanov, aby pokračovali v integrácii týchto krajín.

Závery a posstrehy

Prvým a najdôležitejším je to, že NATO zostane primárnym prostriedkom angažovania sa USA v Európe. V skutočnosti je to ešte dôležitejšie v súvislosti s nasledujúcimi voľbami. Avšak mám taký dojem, že otázky, ktoré zostali nejasné v strategickej koncepcii a v komunikácii zo summitu, budú v budúcnosti zdrojom napäťia medzi USA a Európou. Myslím si, že musíme uvážiť tak veľký vplyv na liberálny internacionálizmus, aký pravdepodobne uvidíme v dohľadnej budúcnosti. Bude to asi períoda konsolidácie. Spojené štaty sa budú pravdepodobne menej zhovievať pozerať na neschopnosť Európanov udržať postavenie vo vojenskom technologickom vývoji. Hlavne po nasledujúcich voľbách v USA, uvidíme pravdepodobne administratívu USA, ktorá sa bude sústredovať na niečo ľuple iné, než sú požiadavky Európy.

Diskusia k vystúpeniu prof. M. Mihalku

K. ZAVACKÁ

Prezentovala názor, že je veľký rozdiel v zahraničnej politike a názoroch na bezpečnosť medzi Európou a USA a medzi Európskou úniou a NATO. EÚ nemá tak jednotnú zahraničnú politiku, ako majú USA. V EÚ sa prejavujú záujmy rôznych štátov a zatiaľ nie je definovaný nejaký „štátny záujem“ EÚ.

M. MIHALKA

Súhlasil s týmto pohľadmi. Na uvedenú situáciu vplýva geostrategická pozícia a história. Na rozdielnosť geostrategickej orientácie EÚ majú vplyv imperiálne tradicie niektorých krajín. Okrem toho je v Európe zložitéz rovniť spoločnú pozíciu, pretože nemá prirodzeného vodcu. Rovnako fažké je vypracovať koherentnú bezpečnostnú politiku, čo sa asi rýchlo nezmieni. Avšak špecifické európske hrozby (ZHN a ich proliferácia, migrácia, drogy) môžu byť niečené. Tendencia je však k pohybu ku koherenternej bezpečnostnej politike. Postavenie J. Solanu v EÚ môže zohrať svoju úlohu. Miesto pre spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku sa berie vážne, avšak NATO má úlohu dominantného hráča. EÚ zatiaľ nie je to, čím je NATO, ale trend ide ku koherenternej politike.

R. TVAROŠKA

V prvej otázke sa zamýšľal, či prijatie 3 nových členov do NATO nie je narušením rovnováhy a či to nepovedie k nestabiliti. Druhú otázkou orientoval na skutočnosť, či bolo potrebné bombardovať mosty na Dunaji, čím sa narušilo spojenie Rýn – Mohan – Dunaj.

M. MIHALKA

Zváznili, že vo svojej prednáške poukázal na nestabilitu vo svete z hľadiska „neorealistickej“ prístupu. V súčasnosti je veľa inštitúcií, ktoré vstupujú do riešenia konfliktov.

Čo sa týka druhej otázky, súvisí s infraštruktúrou. Mosty sú dôležité ciele. V zásade išlo o vplyv na Miloševičovo vládu a v skutočnosti likvidácia infraštruktúry spôsobila tlak na Miloševiča a urýchliť jeho ústupok. Existujú otázky, čo by sa stalo v prípade, keby nebolo toto bombardovanie, či by začal ďalší front. Na toto dajú odpoveď historici.

J. EICHLER

Použite zvrátu „intervencia v záujme hodnôt“ a „liberálny internacionalizmus“ vyzvoláva pohľad na historickú skúsenosť z roku 1968, kedy zásah ZSSR v Československu bol zdôvodňovaný potrebou ochrany hodnôt, pričom išlo o udržanie priestoru a hovorilo sa o „proletárskom internacionalizme“. Nejde aj v súčasnosti iba o „zdôvodnenie“ a návrat ku klasickej „reálpolitike“?

M. MIHALKA

Zásah v Kosove bol zásadne odlišný od roku 1968. Odlišný v tom, že nejde o záujem, aby NATO presadzovalo svoju priamu kontrolu nad Kosovom. Okrem toho ide o dočasný stav. V roku 1968 išlo o nastolenie konkrétnego poriadku vo vtedajšom Československu. NATO sa bude snažiť stiahnuť z Kosova čo najskôr. V Kosove ide o podporu legítimných vlád podporovaných ľudom, pričom v roku 1968 to bolo naopak. Išlo o nastolenie vlády poplatnej ZSSR a likvidáciu starej. Okrem toho v Kosove je snaha podporovať ľudu, ktorí sú utlačaní a nie utlačovať ľudu, ktorí boli slobodní.

K. ZAVACKÁ

Rovnováša sú aj problémom ideológii a po roku 1991 je tu aj otázka ideológie Ruska. Odráža sa to v myšlienke „kto z koho“. Pretože Kosovo je príliš malé, je možné vytušiť iné záujmy. Bombardovanie Juhoslávie ovplyvnilo vzťah obyvateľov Bulharska a Rumunska k NATO, aj keď oficiálne vlády týchto krajín súhlasili, pretože usilujú o vstup do NATO. Vyjadria pochybnosť, či NATO má záujem o Balkán ako taký, pretože Balkán to nie je iba Juhoslávia.

M. MIHALKA

Záveru pani Zavackej sú vyjadrením neorealistickej prístupu. Preto v prednáške zdôraznili rozdiel medzi týmto dvoma pohľadmi. V jej vystúpení bola rovnováša sú charakterizovaná ako rovnováša medzi dvoma politickými hodnotami. V teórii o rovnováši súje názor, že ideológia je „epifenomén“ – je to stav, ktorý existuje, ale akoby neexistuje. Ideológia zo sovietskeho hľadiska sa zdala by niečím, čo slúžilo záujmom štátu a nezobrala na seba svoj život. Ak by sme zásah v Kosove chápali ako záujem NATO, museli by sme hľadať hmatateľné záujmy slúžiace jednotlivým štátom v rámci NATO, ale to nie je správny

priestup k pochopeniu zásahu. Bol to záujem podporovať stabilitu a pomôcť ľuďom (zášah na ochranu ľudských práv kosovských Albáncov).

NATO zo stredno-dlhodobého hľadiska podporuje širšiu európsku stabilitu. Problem v Kosove mohol ovplyvniť dlhodobejšiu a hlbšiu nestabilitu v Európe. Tým, že NATO zasiaholo v danom čase a daným spôsobom, zabránilo vzniku a rozvojnému dlhodobého problému. Boli tam isteže aj ďalšie záujmy, ale tie boli vyriešené v negatívnom, nie v pozitívnom slova zmysle. Napríklad Nemecko, ale i ďalšie štáty EÚ nemali záujem na ďalšej vlnе utecencov. Utetenecké komunity sú zložité, neintegratívne do európskej kultúry a Nemecko tomu chcelo zabrániť, to je negatívny záujem.

Pani Zavackej má pravdu, že entuziasmus voči NATO sa v Bulharsku a Rumunskej po Kosove zmienil. Podobne tomu bolo v Maďarsku, Poľsku a Čechách, pretože ľudia videli dôsledky – že ako členovia NATO musia niečo urobiť. V Maďarsku rezonovala otázka, čo bude s maďarskou menšinou vo Vojvodine a zároveň otázka, aká by bola srbská reakcia, ak by pozemká operácia smerovala z Maďarska. Treba sa poserať na budúcnosť – na to, ako budú ľudia v juhovýchodnej Európe reagovať. Rumuni hovoria, že medzi nimi a Srbinmi nebolo nepriateľstvo.

V závere zváznili, že ak sa ľudia pytajú, „aké záujmy sú v hre“, nie je to správne položená otázka.

A. GEJDOS

Kosovo je dielci problém, ide o vojnu na Balkáne. Porušila sa úloha OSN a jedna časť fudstva bez diskusie s OSN urobila vážny krok. Štáty G-7 mali najprv rokovávať a až potom riešiť.

M. MIHALKA

Nie som jediný predstaviteľ G-7. T. Blair povedal 5 kritérií pre oprávnenosť zásahu takéhoto typu:

- 1 Istota, či ide o správnu vec. Západná Európa si myslí, že áno.
- 2 Výčerpanie diplomatických možností. Boli výčerpané.
- 3 Analýza, či je možná vojenská akcia a či by sa dala zrealizovať. Odpovala bola pozitívna, vojenské akcie primerané.
- 4 Zhodnotenie, či sme pripravení z dlhodobého hľadiska. Spoločenstvo hodnotí, že je dlhodobo pripravené na Bosnu aj Kosovo.
- 5 Posúdenie, či existuje štátny záujem. Záujem bol o stabilitu Európy, o zabránení masovej migrácii, ktorá by destabilizovala domáce politiky štátov Európy.

Je možné uvažovať, prečo Albánsko a nie Rwanda, pričom napríklad v Súdáne tráva konflikt desaťročia s oveľa väčšími zverstvami. NATO môže niečo robiť v euroatlantickom priestore, môže konieť v Európe a pre európsku stabilitu. Pri odpovedi na otázku, prečo rozhodlo NATO bez autorizácie OSN, si NATO myslí, že v oblasti svojej hlavnej zodpovednosti nemusi nevyhnutne čakať na legitimáciu alebo rezolúciu BR OSN, aby uskutočňovalo kroky podporujúce eu-

rópsku stabilitu. NATO si nemysli, že musia počúvať Rusko, aby mohlo uskutočniť primeraný krok, ale chce tieto kroky urobiť v súlade a v spolupráci s Ruskom.

F. DRION

Ak chceme rešpektovať „filozofiu akcie“, musí byť adekvátna logika. Ak to je regionálna úroveň – zameriať sa regionálne, ak je celosvetová – zameriať sa celosvetovo. Problematika záujmov je zložitá. Pán Mihalka hovoril o Afrike, kde má Francúzsko veľa záujmov, existujú historické súvislosti. Francúzsko sa snažilo moderovať konflikt v tejto oblasti a naviesť určitú rovnováhu, ale je to fažké. Súhlasím s názorom p. Mihalku, že Európa nemá prirodzeného vodcu. Na to však treba aj inštitucionálne kapacity. Európa však už našla odpoveď na otázkou bývalého ministra zahraničných vecí USA H. Kissingera „Európa, dajte mi telefónne číslo“. Dnes má Európa dve takéto čísla. Jedno je predseda európskej komisie a druhé je „pán PESC“ – J. Solana.

Nikolaus W. Pfleiffer

EUROATLANTICKÉ SPOJENECTVO – POHĽAD NEMECKA

Dámy a páni,

Konferencia najvyšších štátnych a vládnych predstaviteľov vo Washingtone 23. – 25. aprila 1999 pri príležitosti 50-ročnej existencie NATO zdôraznila, že je vlastne jednou z najdlhšie existujúcich aliancií. Táto konferencia mohla s hrdošou spomínať na výsledky prvej polstoročnice, ktorá urobila z NATO najuspešnejšiu bezpečnostnú organizáciu v histórii. NATO sa v posledných rokoch „úplne zmenilo“ a prispôsobilo novým podmienkam tak vnútorné, ako aj vonotonov. Prítom aj pre nasledujúce storočie zostáva Aliancia jadrom a motorom európskeho mierového poriadku. Minister obrany Rudolf Schäping menoval pri jednom zo svojom vystúpení v aprili tohto roku dva dôvody, ktoré pre to hovoria :

„Po prvej: Aliancia sa od konca konfliktu medzi Východom a Západom, počas rozsiahleho procesu, prispôsobila na novú geopoliticú situáciu. Po druhej: Aliancia začala proces dialógu a kooperácie s našimi susedmi na Východe a Jihu, ktorý z nej robí oporu stability pre celú Európu“. V dôsledku toho je a bolo správne, že sa na summitte predložená nová stratégická koncepcia NATO musela, na základe zmenených politických a strategických podmienok v „euróatlantickej priestore“, prispôsobiť a prítom musela dokumentovať tak vnútornú reformu Aliancie, ako aj jej pripravenosť pokračovať v otvorenosti a rozsiahnejšej kooperácii s partnermi. Aby táto koncepcia mohla aj pre budúce storočie presne stanoviť úlohu a zmysel Aliancie, existovali z nemeckého pohľadu viaceré dôležité body, na ktoré sme kládli dôraz a ktoré sme považovali za potrebné bližšie prerokovať.

1. Podstatným pre budúcu politickú a strategickú orientáciu Aliancie bola široká bezpečnostno-politická analýza. Prítom platilo, na jednej strane presne stanoviť riziká a výzvy pre členské štaty Aliancie na tejto a druhej strane Atlantiku a na druhej strane zároveň tiež prihliadať na vytvorenie predpokladov pre konštruktívnu spoluprácu medzi Alianciou a partnermi, najmä s Ruskom a s Ukrajinou. Touto oblasťou sa zaobera „Strategická koncepcia Aliancie“ v jej druhej časti – „Strategické perspektívy“. V nej je opisaný tak „Vývoj stratégického prostredia“ ako aj „Bezpečnostné výzvy a Bezpečnostné perspektívy“.
2. Z analýzy musia byť odvodene tiež nové úlohy, ktoré NATO prijme vzhľadom na zmenené bezpečnostno-politicke požiadavky. Tieto nové a veľmi pravdepodobne úlohy, ako je partnerstvo, kooperácia, predchádzanie krízam, zabránenie konfliktom a zvládnutie kríz boli v jej vzťahu k základnej funkcií:

- „NATO ako garant kolektívnej obrany a transatlantického spojenectva“ v súlade s jej terajším postavením novo prehodnotené. Zodpovednosť NATO, ako rozhodujúcej sily zabezpečujúcej mier, stabilitu a bezpečnosť v pre Európu a z toho vyplývajúca závrzaná rola Aliancie, musí byť jasne predstavená. Toto bolo obšírno posúdené v III. časti – *Prístup k bezpečnosti v 21. storočí* a dovoľte mi z nej zacitovať: „*NATO zostáva základným fórom pre konzultáciu medzi spojencami a fórom pre dosiahnutie politických dohôd jej členov v oblasti bezpečnosti a obrany a to v súlade s Washingtonskou dohodou.*“ V ďalších bodoch je význam „transatlantickej linie“ pre Alianciu zvlášť zdôrazňovaný. Nové úlohy NATO sú v ďalších odsekoch ešte detailnejšie opísané a hodnotené.*
3. Z nemeckého pohľadu je dalej dôležité, že transatlantické spojenectvo a kolektívna obrana zostávajú *základnými znakmi Aliancie*. Charakter NATO, ako obranného spoločenstva, by mal byť v novej koncepcii jasne závrzaný. Ako obranné spoločenstvo však, prostredníctvom obrany teritória, zodpovedá za spoločný euroatlantický záujem – zachovať v a pre Európu mier, bezpečnosť a stabilitu. K tomu sa v I. časti Koncepcie – „*Ciele a úlohy Aliancie*“ konštatuje: „*Základným a trvalým poslaním NATO, stanoveným vo Washingtonskej zmluve, je chrániť slobodu a bezpečnosť všetkých svojich členov politickými a vojenskými prostriedkami. Aliancia, ktorá je založená na spoločných hodnotách demokracie, ľudských práv a právneho štátu, od svojho vzniku usilovala o vybudovanie spravodlivého a trvalého mierového usporiadania v Európe. Bude v tom pokračovať. Dosiahnutie tohto cieľa môže byť ohrozené krízami a konfliktnimi ovplyvňujúcimi bezpečnosť euroatlantického priestoru. Aliancia preto nielen zajišťuje obranu svojich členov, ale prispieva k miere a stabilité v tejto oblasti.*“
4. V rámci strategickej koncepcie platí vymedzenie vyváženého vzťahu medzi transatlantickým spojencom a vývojom európskej bezpečnostnej a obrannej politiky. Európa pritom musí preziať na základe rovnoprávneho partnerstva väčšiu zodpovednosť. Spolkový kancelár Gerhard Schröder prednesol vo svojom vyhlásení vlády pred nemeckým parlamentom v Bonne 22. apríla 1999 nasledovné slová: „*Európa už prevzala rolu, rolu narastajúcej zodpovednosti, predovšetkým vo veciach jej narastajúcej ekonomickej zodpovednosti vo svete, ktorá je priemeraná. Európa je pripravená prevziať zodpovednosť za uplatňovanie ľudských práv, právnej istoty a mieru a prispieť v rámci Aliancie k napĺňaniu politickej definície nášho kontinentu – ako Európy ľudí a ľudských práv.*“ Koncepcia počíta aj s touto požiadavkou a v časti „*Európska bezpečnosť a obranná identita*“, v bode 30, je tomu venovaný celý odstavec. Najlepšie to odzrkadluju prvé dve verity, v ktorých je uvedené: „*Aliancia, ktorá je základom kolektívnej obrany svojich členov a prostredníctvom ktorých budú sledovaná spoločné bezpečnostné ciele, kdekolvek to bude možné, zostáva oddaná rovnovážnemu a dynamickému transatlantickému partnerstvu. Európski spojenec učinili rozhodnutia, ktoré im umožňujú prevziať väčšiu zodpovednosť*

v oblasti bezpečnosti a obrany v záujme upevnenia mieru a stability euróatlanickej oblasti bezpečnosti a tým aj bezpečnosti všetkých spojencov.“

5. Z nemeckého pohľadu bolo tiež podstatné, že štruktúry a schopnosti ozbrojených sôl Aliancie vychádzajú z úloh, ktoré boli definované v novej koncepcii. Tie sú uvedené v IV. časti – „*Smernice pre ozbrojené sily Aliancie*“. Tu sú jasne formulované principy spojeneckej stratégie, ale tiež dôležité vydarenia, týkajúce sa použitia ozbrojených sôl Aliancie. Princípy, uvedené v častiach „*Úlohy ozbrojených sôl Aliancie*“ (body 47 až 50) a „*Smernice pre vytváranie ozbrojených sôl Aliancie*“ (body 51 až 53), predstavujú základné tézy pre prácu komisie „*Spoločná bezpečnosť a budúcnosť Bundeswehu*“, ktorú 3. mája 1999 ustanovil minister obrany Schäping. Úlohou tejto komisie je skúmať, ako môže Bundeswehr v budúcnosti lepšie splniť úlohy vyplývajúce z rozsiahleho rámcu bezpečnostnej politiky. Jej odporúčania pre dlhodobý vývoj Bundeswehu má komisia predložiť ministrovi obrany do 15. septembra 2000. Odporúčania pre budúcu štruktúru Bundeswehu majú zahrňovať oblasti týkajúce sa stanovenia úloh, vefkostí, branného systému, výcviku a vyzbrojenia, s tým, že nové usporiadanie Bundeswehu bude trvalým prínosom pre spoločnosť a môže byť realizované v nasledujúcom desaťročí. Vyplýva to aj zo snahy vyjadrenej v strategickej koncepcii, zabezpečiť jednotný proces plánovania obrany a ozbrojených sôl. Tento proces má obsahovať celé spektrum úloh, uvádzaných v bodoch 46 až 50 a to nielen v duchu prepojenia schopnosti – podľa článku 5, ale tiež mimo článok 5 Washingtonskej zmluvy – ale tiež vyváženej kombinácie nuklearných a konvenčných ozbrojených sôl. Predovšetkým v „*Charakteristíkach konvenčných ozbrojených sôl*“ (body 54 až 61) a „*Charakteristíkach nuklearných sôl*“ (body 62 až 64) sa naše predstavy nachádzajú.

Dámy a páni,

nová strategická koncepcia NATO bola po dlhej a intenzívnej debate schválená. Dovtedy platná formulácia (Rím, 1991) nebola už formálne viac vhodná a nezodpovedala ani mandátu z Madridu 1997, preto ju bolo potrebné podrobnične rozsiahať a preskúmať. Medzi iným aj preto, že v tom čase ešte existoval Sovietsky zväz. Bola tiež prekonaná obsahovo, pretože kroky, vykonané od roku 1991 Alianciou pre prispôsobenie sa situácií – napr. otvorenie NATO, Partnerstvo za mier, inštitucionalizovaná spolupráca s Ruskom a Ukrajinou, vytvorenie európskej bezpečnostnej a obrannej identity, koncepcia CJTF – túto strategickú dimenziu predpokladali. Strategická koncepcia zdôrazňuje úspech Aliancie pri ochrane slobody svojich členov a zábraneniu vojne počas štyridsiatich rokov studenej vojny. Zároveň poukazuje na zmenenú bezpečnostnopolitickú situáciu a ústrednú rolu, ktorú NATO hrá v rámci vznikajúcej euroatlantickej bezpečnostnej štruktúry pri zvládaní nových výziev a rizík, ako napr. na Balkáne. Strategická koncepcia potvrzuje aj pre budúcnosť základný cieľ spojenectva: Zaručenie slobody a bezpeč-

nosti členských štátov a zaistenie spravodlivého a trvalého mierového poriadku v Európe na základe spoločných hodnôt demokracie, ľudských práv a právneho štátu. V tomto duchu zaručuje NATO nielen obranu svojich členov, ale sprieviedie tiež k mieru a stabilité v euroatlantickom priestore. Spolupráca suverénnych štátov, nedeliteľnosť bezpečnosti, solidarita a súdržnosť zostávajú základnými princípmi Aliancie. NATO isto desaťročia mier v Európe. V prvých štyridsiatich rokoch existencie to bolo predovšetkým prostredníctvom zaistenia strategickej rovnováhy medzi Varšavskou zmluvou, s dominujúcim Sovietskym zväzom a vlastným západným svetom. Po bezpečnostnopolitickej zmene v Európe prešla Aliancia k rozšíreniu spektra svojich úloh a odteraz sa chce zameriť na projekciu bezpečnosti a stability, preto, lebo ona zostane aj v 21. storočí, spolu s OBSE a EÚ/ZEÚ, základom pre zvládnutie výziev v Európe. Je a zostane vzpruhou pre nový európsky bezpečnostný poriadok. Na základe svojej pripravenosti a schopnosti aktívne, s diplomatickými, ale aj vojenskými prostriedkami, riešiť krízy, zostáva tou jedinou správnu cestou pre zabezpečenie bezpečnosti v euroatlantickom priestore. NATO nie je žiadoucou alternatívou OSN. Je regionálnou bezpečnostnou organizáciou, ktorá nesmie byť prefažená. Výstížný je výrok jedného poslance počas diskusie k 50. výročiu NATO v Bundestagu, ktorý povedal: „Ak by sme nemali NATO, museli by sme si ho vymyslieť.“

Ďakujem za pozornosť.

Diskusia k vystúpeniu N. PFEIFFERA

R. TVAROŠKA

Považuje sa odvážne tvrdenie, že Európa už prevzala na seba úlohu na presadzovanie mieru. Ako vyplynulo z vystúpenia M. Mihaiku, úloha USA je veľká. De Gaulle „vyhnal“ NATO z Paríža. Má už Európa takú dominantnú úlohu? Myšli si, že nie.

N. PFEIFFER

V prípade novej stratégie NATO zohrala úlohu určitá „veľká utópia“. Bez nej by nebola nádej na budúcnosť. Myšli si, že Európa by mala mať viac príležitostí pri ochrane mieru a ľudských práv. Nová strategická koncepcia sleduje túto červenú liniju. Prítom ale nie je snaha deliť NATO na európsku a americkú časť, ale dať Európe priestor na riešenie problémov. Myšli si, že Európa využije túto príležitosť.

E. NEČEJ

EÚ pokročila v prvom pilieri. Ako vidí úlohu Nemecka a Francúzska v druhom pilieri – spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politike, ako je možný vplyv zmien v nemeckej politike smerom k väčšej previtácii svojich záujmov.

N. PFEIFFER

Dôslednejsie ukázanie (a presadzovanie) záujmov Nemecka môže priniesť ľepšie výsledky aj v SZBP. Nemecko je novým hrácom v Európe od pádu železnej opony a za posledných desať rokov sa veľa naučili od všetkých susedov. Situáciu majú dobrú, pretože politická línia je postavená jednoznačne. Choč veľkú, silnú Európu, Európu ľudských práv, čo presadzovali v priebehu šesťmesačného predsedníctva EÚ. S Francúzskom si neboli nikdy tak blízki, ako teraz. Niekedy hľadajú problémy novinári, ale nie my.

E. DRION

Nemecko je blízky hráč Francúzska, a dvaja muži – Adenauer a de Gaulle – dali svoju utopiu cestu do budúcnosti. Touto cestou sú demokracia a ľudské práva. Francúzsko bude pre budúcnosť Európy podporovať aj spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku, nielen ekonomiku a spoločné menu. Ide o schopnosť brániť stabilitu a bezpečnosť v Európe. Bilaterálne rokovania s Veľkou Britániou, Talianskom a Nemeckom boli zavŕšené na sumite EÚ v Kolíne, čo považuje za začiatok európskeho obranného procesu.

EUROATLANTICKÉ SPOJENECTVO – POHĽAD FRANCÚZSKA

- Rok 1949 je rokom vzniku NATO a Francúzsko, ako zakladajúci člen tejto novej vojenskej organizácie, si prialo mať takú istú dôležitosť pozíciu ako Veľká Británia a USA. Ale skutočnosť a udalosti tohto obdobia priviedli Francúzsku na cestu koloniálnych konfliktov a dekolonizácie. To bol dôvod, prečo vzťahy NATO – Francúzsko nemohli byť veľmi intenzívne. Taktô, v 50. a 60. rokoch medzi 13 dôležitými veliteľstvami bolo 7 amerických, 5 britských a len jedno bolo francúzske.
- Francúzska vzbudila nukleárnej stratégie (odstrašovanie versus flexibilná reakcia) viedla Francúzsko v roku 1966 k vystúpeniu z integroanej vojenskej štruktúry, ktorá bola hlavne pod americkej stratégickej velením a bez reálnej politickej kontroly nukleárneho rozhodovania. Pre Francúzsko bola najdôležitejšia ochrana národnej strategickej autonómie. Napriek tomu udržiava Francúzsko permanentné spojenie s integrovanou vojenskou štruktúrou v otázkach protivzdušnej obrany.
- Vojna v Golfskom zálive odhalila Francúzsku potrebu interoperability a modularity ozbrojených sil v oblasti flexibiliti a mobilnosti. Inak povedané, krajinu NATO uvažovali, že by sa mohli v budúcnosti zúčastňovať operácií „mimo článok 5“, čo znamená udržiavanie a podpora bezpečnosti a stability v Európe. Účasť NATO v bývalej Juhoslávii je dobrým príkladom.
- V tomto novom rámci, kde angažovanie ozbrojených sil závisí na politickom rozhodnutí, bolo Francúzsko zástancom väčšej zodpovednosti Európanov vo vnútri NATO. To znamená, poveriť velením AFSOUTH (Neapol) európskeho admirála. S týmto zámerom chcelo Francúzsko vstúpiť do integroanej vojenskej štruktúry (december 1995 – jún 1997). No nedosiahli sme pochopenie u NATO. USA boli proti takému niesieniu. Francúzsko tak na summite v Madride v júli 1997 definovalo svoju novú pozíciu voči NATO následovne:
- 1. Francúzsko sa rozhodlo vrátiť späť do Vojenského výboru NATO. Francúzski dôstojníci zaujmú miesta v Medzinárodnom vojenskom štábze, ako aj vo všetkých ostatných agentúrach a škóolah NATO (NADEFCOL v Rime).
- 2. Francúzsko nemá dôvod vstúpiť do integroanej vojenskej štruktúry, pokiaľ nebude zodpovednosť vo vnútri štruktúry lepšie podelené medzi Európanov a Američanov.
- 3. Francúzsko nadalej podporuje Alianciu konštruktívnym chovaním, participáciou na renovácii Aliancie (reforma veľiacej štruktúry – dlhodobá štúdia, re-vízia „strategickej koncepcie“, vonkajšie prispôsobovanie). Sme rozhodnutí

podporovať Európsku bezpečnostnú a obrannú identitu (ESDI) vo vnútri NATO a to prostredníctvom našich prvkov v CJTF, ako klúčových prvkov, ktoré by mohli byť použité v operáciách „mimo článok 5“.

4. Francúzsko sa zúčastňuje ako jeden z hlavných prispievateľov do mierových operácií NATO, pokiaľ usúdí, že je to potrebné.

Francúzske stanovisko bolo správne pochopené. To je aj dôvod, prečo sa Francúzsko tak aktívne zúčastňovalo negociačie 16 rozdielnych Washingtonskych deklarácií, schválených najvyššími predstaviteľmi krajín NATO.

Ktoré závery môžeme vysadiť z Washingtonského summitu?

1. Pre nás to sú tri veľké úspechy, ktoré boli pri rokovaniach dosiahnuté a jedna podstatná príponka :
  - Po prvej, potvrdenie záväzkov NATO týkajúcich sa ľudskej práv, demokracie a právneho poriadku. „Severoatlantická aliancia, založená na princípoch demokracie, osobnej slobody a udržiavania zákonov, zostáva základom našej kolektívnej obrany“.²
  - Po druhé, potvrdenie, že NATO bude konaf podľa principov a ustanovení Charty OSN; ľepšie povedané, znamená to, že primárnu zostáva zodpovednosť Bezpečnostnej rady OSN za udržiavanie svetového mieru a bezpečnosti (podľa článku 7 Washingtonskej zmluvy); Článok 6 v Komunikáte z Washingtonského summittu (dalej Komunikáte) hovorí o základných bezpečnostných úlohách Aliancie: „Za účelom posilnenia bezpečnosti a stability euroatlantického regiónu: Krízový manažment: Byť pripravení od prípadu k prípadu a na základe konsenzu, v súlade s článkom 7 Washingtonskej zmluvy, pripať k účinnému predchádzaniu konfliktov a aktívne sa zapájať do krízového manažmentu, vrátane operácií na riešenie krízových situácií.“ – článok 38³: „Uznávame primárnu zodpovednosť Bezpečnostnej rady OSN za udržiavanie medzinárodného mieru a bezpečnosti“.
  - Po tretie, konanie NATO musí byť dopĺňované ďalšími medzinárodnými organizáciami (OBSE, EÚ);
- Čo sa týka krízy v Kosove: „Dosiahnut jej koniec, NATO, ZEÚ, EÚ, OBSE a OSN musia navzájom úzko spolupracovať“⁴ – články 38, 39 a 40 v Komunikáte sa zoberajú kooperáciou medzi Alianciou, OSN a inými regionálnymi organizáciami, ako sú EÚ a OBSE.
- Nakoniec, ním je hlavný záväzok ku kolektívnej obrane, ako klúčový element súdržnosti NATO. „Odstrašovanie a obrana: Zabezpečovať odstrašenie a obranu voči akejkoľvek hrozbe agresie proti čiernskym štátom NATO v súlade s článkami 5 a 6 Washingtonskej zmluvy.“⁵
2. NATO na seba berie dve nové úlohy:

² Komunikáte z Washingtonského summittu, čl. 1

³ Tam tiež, čl. 38

⁴ Tam tiež, čl. 17

⁵ Tam tiež, čl. 6

Partnerstvo pre mier

Zásluhou pokroku v rámci Partnerstva pre mier a spolupráce s ďalšími krajinami (Základný akt NATO – Rusko, Charta NATO a Ukrajiny, Stredomorský dialog) sa môže NATO samo transformovať na kolektívnu bezpečnostnú organizáciu. Musíme však byť opatrní, aby sa nevytvorili nové deliače čiary. Preto po prvej, OBSE musí zostať najsirovou bezpečnostnou organizáciou; po druhé, musí zostať ako nevyhnutný partner pri vyjednávaní a konzultáciách vo všetkých otázkach, týkajúcich sa euroatlantickej oblasti.

Krízový manažment

V krízovom manažmente musí mať NATO pre svoje akcie mandát Bezpečnostnej rady OSN. Ten je obvyklejši nutný, pretože musíme mať na zreteli skutočnosť, že dosiahnutý konsenzus pre tieto misie môže byť oveľa ťažšie, než pre úlohy kolektívnej obrany. Potrebujeme preto mať jasný a pevný právny rámec. Nakoniec, krízový manažment naznačuje plnú implementáciu NATO – ZEÚ dohôd, ako aj vhodných časti z dohôd medzi NATO a EÚ.

3. Dve hlavné výzvy sú stále pred nami :

- Rozšírenie NATO bude musieť byť detailne zvážené. Takyvaná „politika otvorených dverí“ znova potvrzuje, že procedúry pre jej plné uplatnenie nie sú úplne jasné. Stále existujú mnohé nezhody medzi spojencami (kofo krajin, ktoré a kedy ich priať). Ďalej, agenda a hierarchiu medzi aspirujúcimi krajinami môžu zmeniť udalosti v Kósove. Z pohľadu NATO, malo by rozšírenie jeho bezpečnosti, zárukou pre krajinu nachádzajúcej sa v blízkosti Juhoslovanskej federálnej republiky: Macedónsko, Albánsko, Rumunsko, Bulharsko. Je to forma skrytého rozšírenia? Naviac, nový Európsky pakt stability, prijatý v júni bude v interakcii s rozehnutiami NATO. Podľa tohto paktu je balkánskym krajinám ponukaný vstup do „euro-atlantických štruktúr“. NATO a EÚ musia teraz spolu prediskutovať ich plán rozšírenia, aby to bol logický a stabilný proces. Úspech môže priniesť len konkrétné splnenie Washingtonského summuu a Akčného plánu členstva (MAP – Membership Action Plan).
- Predovšetkým, Washingtonský summit potvrdil, že všetci spojenici podporujú nás záväzok k európskej obrane.
- V Komunitke, v článkoch 8, 9 a 10 je tento bod osobitne zdôraznený. „Vytvorte nové impulzy na posúvenie spoločnej európskej politiky v oblasti bezpečnosti a obrany, ktoré vychádzajú z amsterdamskej zmluvy, následnej vnútornej diskusie v rámci ZEÚ a deklarácie zo Saint Malo, vrátane záverov zo zasadnutia Rady Európy vo Viedni.“⁶
- Ale musíme zdôrazniť, že hoci je Aliancia pre nás užitočný inštrument, nie je to naša jediná možnosť a ani možno veľmi vhodný nástroj pre pôsobenie Eu-

ropánov na medzinárodnej úrovni. Integrácia ZEÚ s EÚ zjednoduší problém, ale je to komplexný proces.

- Teraz musíme nájsť vhodné riešenie, ako:
- udržiavať funkcie ZEÚ („súhlas“, alebo dedičstvo)
- zapájať, ak je to čo najviac možné, do operácií pod vedením EÚ európskych spojencov, ktorí nie sú členmi EÚ (Turecko, Nórsko, Poľsko, Maďarsko, Česká republika)
- zachovať článok 5 Bruselskej zmluvy, bez negatívneho vplyvu na neutrálnych partnerov (Rakúsko, Irsko, Švédsko, Fínsko)
- nájsť pracovné procedúry medzi EÚ a NATO.

V nasledujúcich desaťročiach uvidíme koexistenciu Severoatlantickej aliancie, zabezpečujúcej bezpečnosť a teritoriálnu integritu svojich členov – v medziach prísnych právnych a geografických ohraničení – a silnej európskej obrany, ktorá je logickým záverom budovania Európy. Toto spájanie naznačuje dôveru a transparentnosť: Európa, transatlantické spojenectvo a demokracia budú mať úspech.

Kosovo znamená pre Alianciu, i pre Francúzsko, prvú tak veľkú a intenzívnu operáciu v Európe po druhej svetovej vojne. Na základe svojich skúseností z krízy v Bosne, sa mohlo Francúzsko, s väčšou vahou vo vnútri Aliancie, zapojiť do riadenia našich si v Kosove. Pripomínam, že Francúzsko bolo druhým najväčším prispievateľom ozbrojených sil počas krízy po USA. Naše návrhy brali nemeckí predstaviteľia, alebo predstaviteľia Veľkej Británie do úvahy, ako návrhy plnohnodlného člena koalície, a zvýčajne ich aj implementovali. Táto kríza ukázala, že aj bez podpory procedúr, prispôsobených na situáciu „mimo článok 5“, dosiahli spojenici súdržnosť v účinnosti Aliancie, i v legitimité jej vojenských rozhodnutí, a to i napriek silnému politickému a mediálnemu tlaku. Hlavné rozhodnutia Aliancie boli prijímané na princípe konsenzu medzi 19 štátmi. Konsenzus je silou Aliancie, silnejšou než nejaké formálne procedúry. Potvrdenie 19-ky je potrebné pre schválenie každého rozhodnutia v mene Aliancie, ktorého zameraním môže byť: politický rámec operácií, výber strategických možností, rozhodnutie pre začatie vojenského plánovacieho procesu alebo uskutočnenie operačného plánu. Konsenzus je proces vyžadujúci trpezlivosť a odhadanie. To je rola Atlantickej rady a Vojenského výboru, ktoré sú dvoma hlavnými orgánmi, pripravujúcimi rozhodnutia a v ktorých Francúzsko zasadá spolu s ostatnými spojencami. Počas krízy sa Vojenský výbor stretával pravidelne na úrovni náčelníkov generálneho štábu. Atlantická rada sa stretala tiež mnohokrát na úrovni ministrov zahraničných vecí a ministrov obrán. Táto rada prijala veľmi dôležité rozhodnutia pre zapojenie Aliancie. Napríklad, počas stretnutia ministrov v máji 1998, potvrdila Aliancia odhadanie nájsť rešenie tejto krízy a o mesiac neskôr, 19 ministri obrán ustanovili prvú vojenskú plánovacie pracovisko. Podobne počas neformálneho zasadania ministrov v septembri 1998 (Vilamoura), keď ministri obrán odsúhlasili rozkaz k pohotovosti (ACTWARN) pre vzdušné operácie. Okrem toho, v apríli 1999, počas Washingtonského summuu pri príležitosti 50. výročia Aliancie, 19 hláv štátov

⁶ Tam tiež, čl. 9

a vlád rozhodlo pokračovať v tlaku na M. Miloševiča pomocou vzdúšných operácií, ktoré tiež prispeli k posilneniu jednoty vo vnútri Aliancie. Chcel by som potvrdiť nie veľmi známy aspekt týchto operácií: nespočítateľné množstvo práce bolo urobené politickým a vojenským orgánmi NATO, ale tiež, a to je veľmi dôležité, samotnými krajinami doma, v príprave rozhodnutí Atlantickej rady pre Vojenský výbor. Pripomínam, že NATO nemá vlastné jednotky, jednotky NATO vznikajú na základe rozhodnutia členských štátov podriadiť ich OPCON vojenského velenia Aliancie. Pri tomto jeho zaužívacom spôsobe, každé rozhodnutie NATO je predložené členským krajinám na schválenie vo forme dokumentu, ktorý je podrobený „tiečej procedúre“. Táto procedúra pozostáva z predloženia navrhovaného dokumentu 19 krajinám, v časovom limite od niekoľko hodín do 48 hodín, podписанého Medzinárodným sekretariátom alebo Politickou koordináčnou skupinou. Uskutočňuje sa pri všetkých operačných dokumentoch, realizovaných integrovanou vojenskou štruktúrou, ako sú konceptie alebo plány. V tomto kontexte, od mája 1998, Francúzsko odpovedalo na viac ako 200 tiečich procedúr, z ktorých bolo okolo 100 v posledných 4 mesiacoch, a to okrem operatívnych požiadaviek od našich predstaviteľov v Bruseli. Dosiahnuť pevnú poziciu pri reagovaní na „tieču procedúru“ a to bud odsúhlasením dokumentu, alebo prerušením procedúry, nám zabezpečovala tesná spolupráca medzi ministerstvom obrany, ministerstvom zahraničných vecí a ďalšími ministerstvami, ktorých sa to dotýkalo. Tak napríklad, v rámci vzdúšnej kampane, pred júlom 1998, sme predložili princíp potrebnnej autorizácie Atlantickej rade pre, nazívame to, prechod z jednej fázy operačie na druhú. Presvedčíme súťažiaci spojencov, aby zmениli svoju poziciu v otázke, týkajúcej sa vynucovania dodržiavania námornej blokády v Adriatickom mori ozbrojenými silami bez medzinárodného právneho základu, ktorý bol pre Francúzsko potrebný pre legalizáciu operačie tohto druhu. Je nevyhnutné a do určitej miery normálne, že niektoré otázky sú v Atlantickej rade alebo vo Vojenskom výbore podrobenej tvrdej diskusii. Žiadna krajina by nepošla svojich vojakov do priestoru operačie bez toho, aby sa nepostarala o ich maximálnu bezpečnosť. Francúzsko, podobne ako iné krajinu zúčastňujúce sa na riešení tejto krízy, dodržiava aliančný spôsob zadržiavania lodi, s cieľom zabezpečiť si také vedúce postavenie, ktoré by zodpovedalo jeho vojenským schopnostiam a politickej vôle. V tejto veci môžeme zdôrazniť dôležitosť francúzskej iniciatívy, ktorá viedla ku vytvoreniu „extrakrásnych súťaží“ pre potreby Kosovskej verifikáciajnej misie, i úroveň našej participácie na vzdúšných operačiach. Len na okraj, naša účasť bola druhou najväčšou v rámci Aliancie po USA. S našimi spojencami budeme musieť uvažovať o tom, čo nás Kosovská kríza naučila. Budeme musieť definovať spoločné procedury vypracovávania rozhodnutí, používateľných vo veľmi citlivej oblasti vedenia operačí mimo článok 5, ktoré, priezdene, nezarúčujú národné štátne záujmy. Budeme musieť tiež tieto otázky prediskutovať aj na úrovni Európskej Únie, pretože otázky politického riadenia operačí budú tiež cenne pre budúcnosť, pre mierové operácie vedené EÚ.

Diskusia k vystúpeniu F. Driona a L. Borgomano

M. MIHALKA

Rozdiely v interpretácii úlohy OSN naznačujú určitý zdroj napäťia v Aliancii, ktorý bude existovať aj v budúcnosti. Problém je v nejednotnosti jazyka. Po schválení konceptu NATO vo Washingtone Francúzi mohli odchádzať so slovami, že sa ukazuje, že NATO sa podriadilo autorite OSN (to je jazyk, ktorý naznačila paní Borgomano). Američania ten istý dokument hodnotia, že „neboli obmedzenia“. Ako príklad uviedol citáciu „Le Monde“, ktorý hodnotí, že nová strategická koncepcia „explicitne“ hodnotí, že NATO funguje pod oprávnením BR OSN. Pritom v NSR nie je nič také, že NATO bude operaťovať iba pod záštitou BR OSN. Dokument NSR spomína OSN v jazyku, ktorý uviedla paní Borgomano. V komunikácií, často pod tlakom času a situácie, aká bola v Kosove, sa vyskytuje častokrát jazyk, ktorý umožňuje všetkym odísť zo summitu s pocitom, že ich myšlienky sa presadili. Je to jazyk kompromisu. Skutočnosť je taká, že sa nepresadila žiadna myšlienka a tým je tu zdroj napäťia. Otázne je, kde bude zdroj napäťia a kdo sa bude konáť akcia, na ktorú zavolajú NATO. Nie je však pravdepodobné, že táto situácia vznikne v tomto regióne, pretože zásahom v Kosove bola dosiahnutá určitá hranica zastavenia. Preto nedozumenie vo výklade NSK NATO nebude mať praktický dopad. Čo sa týka Kosova, rezolúcia 11/99 nedáva konkrétné oprávnenie pre bombardovanie Srbska. Uvádzia iba článok 7 Zmluvy o OSN, ale nehovorí o použíti všetkých dostupných prostriedkov. NATO rozhodlo na základe konsenzu. Ak Francúzsko bude od prípadu k prípadu trávať na tom, že je potrebné oprávnenie BR OSN, tak sa toto bude požadovať. Okrem toho môže použiť aj veto na zabránenie akejkoľvek akcii. V prípade Kosova Francúzsko nič z toho neurobilo.

L. BORGOMANO

Sú rozdiely v tom, kedy sa médiá lišia v názoroch na medzinárodné právo a v tom, čo je presne stanovené v texte. Na summitu 1999 bol problém stanoviť rámcem pre akcie NATO na 20, 30, 50 rokov. Samozrejme, každý bol rád, že bol dosiahnutý diplomatický úspech, pretože sa dosiahol kompromis. Cesta NATO je cesta konsenzu, ktorý sa dosahuje kompromisom a nie blokadou.

J. TUČEK

V nadvážnosti na seminár v USA, ktorého sa zúčastnil a na ktorom bolo povedané, že Európa v porovnaní s USA neurobila pre demokraciu vefu, položil otázku, prečo USA nezasiahli v roku 1938, 1948 a 1968. Odpovedou bolo, že to neboli záujem USA. Pri hodnotení súčasného obdobia bolo ukázané smerovanie záujmu USA na juh Európy. Preto sa treba poučiť aj z histórie. Druhý problém, ktorý vidí, je existencia krízy hodnôt. Zdá sa, že sa vraciame späť od principov, ktoré boli postavené začiatkom 90-tych rokov.

N. PFEIFFER

Existuje kríza nie pre Európu, ale kríza v Európe, Kosovo je iba jednou z kríz, ktorú máme a nemali by sme vidieť iba jedno kriko. Je veľa kríz skrytých (atlantických). To nie je iba otázka organizácií NATO, EÚ, ZEÚ či OBSE, je to otázka pre celú Európu, pre transatlantické spojenie i pre Ameriku. Tiež je otázka, ako reaguje Rusko.

F. DRION

Pri pohľade na minulosť je markantné zlepšenie v otázkach hodnôt, napríklad v sociálnych otázkach. Pred 100 rokmi deti pracovali 17 hodín denne. Je skutočnosťou, že niektoré hodnoty sa znižili a existujú fažnosti, s ktorými sa musíme zižiť. Pokiaľ však ide o ciele v jednotlivých obdobiach, NATO svoju úlohu plní dobre. Ide o hľadanie nového spôsobu života a lepšej budúcnosti Európy.

M. MIHALKA

Ludia sa pýtajú, prečo znova a znova vznikajú konflikty na Balkáne. Je skutočnosťou, že bezpečnostný svetový poriadok sa v tomto storočí trikrát rozpadol. Dvakrát vznikli svetové vojny a tretíkrát, na prahu studenej vojny, sme vojnu nezažili. Ale hovoríme o zmene hodnôt, chcem ukázať na Francúzsko a Nemecko. Jeho predstaviteľia sedia medzi Vami pri jednom stole a hovoria o presadzovaní rovnakých hodnôt. Pritom bojovali proti sebe v dvoch vojnách. Naozaj sme zažili zmeny hodnôt.

K. ZAVACKÁ

Veľvyslanci štátov NATO upozorňovali na následky zásahu v Kosove po spôsobe, akým bol vykonaný. V rámci dilemy medzi politickou a vojenskou koncepciou zvifazila koncepcia vojenská a na jej výsledok si budeme musieť počkať. Európske štáty NATO budú niesť dlhodobé problémy v tejto oblasti, ktoré nemuseli byť. Čo sa týka strategickej koncepcie NATO, postráda tam ochranu proti medzinárodnému terorizmu. Len slabo je to naznačené v článku 53 NSK v písomene e, že „sily a infraštruktúra Aliancie musia byť chránené voči teroristickým útokom“.

L. BORGOMANO

Reálna hrozba terorizmu existuje, avšak NATO ako vojenská organizácia môže reagovať proti vojenskej hrozbe. Môže reagovať, ak hrozba je voči jednotkám či objektom NATO. Terorizmus je tak difúzny a globálny, že NATO (hoči globálna organizácia) nie je schopné urobiť všetku prácu a ani to nie je jeho účelom. Musia tu byť aj iné orgány, nedá sa to robiť iba vojenskými prostriedkami.

M. MIHALKA

Nevidí NATO ako primárne vojenskú, ale ako primárne politicko-bezpečnostnú organizáciu. Prvý generálny sekretár NATO povedal tézu o „udržaní

USA vo vnútri, Rusov mimo a Nemcov dole“. To bol primárne politický účel. Politickým cieľom NATO je nadáľ sa angažovať v európskej bezpečnosti za účasti USA. Je možné pochybovať o tom, či Nemci majú byť dole a Rusi mimo, ale NATO by mal mať viac integrujúcu funkciu.

Čo sa týka mafii a terorizmu, veci sa zásadne zmenili. Už nehovoríme o hrozbe Ruska, či inej krajiny. Môžeme diskutovať, či NATO je najlepším prostredkom proti terorizmu. NATO sa prispôsobilo týmto zmenám. Prijalo opatrenia nie čo sa týka drog, ale čo sa týka obchodu so zbraňami. V európskej bezpečnostnej architektúre však existuje množstvo inštitúcií a každá by mala robiť to, čo robí najlepšie. EÚ by bola ďaleko lepším miestom, kde riešiť tieto problémy.

N. PFEIFFER

Tiež si myslí, že NATO nie je v prvom rade vojenská inštitúcia. Je však jedinou inštitúciou, ktorá používa silu, aby sa zrealizovala určitá politika. Čo sa týka novej strategickej koncepcie (názor pani Zavackej), je to v poradí štvrtá koncepcia. Prvé dve trvali do roku 1967 a 1991 – Rim. Ostatné dve mali oveľa kratší časový odstup a je možné, že o 5 – 6 rokoch bude potrebná nová koncepcia. Vo Washingtone 1999 boli niektoré kapitoly upravované posledný večer pred podpisom a museli byť rýchlo prekladané. To ovplyňuje niektoré nuansy v chápani. Nemecko považovalo za potrebné sa vyjadriť k 30 bodom, ale je tam i rad ďalších bodov. Ak bude potrebné o 10 rokov zmenu, tak koncepcia bude zmenená.

EURO-ATLANTICKÉ SPOJENECTVO – POHĽAD TALIANSKA

Nová strategická koncepcia NATO schválená na Washingtonskom summite zahrnuje všetky rozhodnutia uskutočnené Alianciou v posledných ôsmich rokoch. Je jasné, že ohlasy na kriзовé operácie sú strategickým bodom pre uplatňovanie politiky a vojenskej prípravy NATO. Koncepcia obsahuje:

- zámer vyhlásený v 1994 pre podporu mieru, založenom na princípe posudzovania od prípadu k prípadu a v súlade s procedúrami PSOs (operácie na podporu mieru), so súhlasom Bezpečnostnej rady OSN alebo zodpovednosťou OBSE (to je ten moment, kde môžeme nájsť referencie pre rozhodnutie NATO intervenovať na Balkáne a postoj participujúcich k tomuto druhu misie členskými štátmi je autonómnym rozhodnutím v súlade s národnými pravidlami a ústavami),
- rozhodnutie z Berlína v roku 1996 týkajúce sa európskej bezpečostnej a obrannej identity a koncepcie CJTF,
- koncepciu otvorených dverí v súlade s článkom 10 zmluvy, po vstupe ČR, PR a MR a v tomto kontexte vytvorenie Akčného plánu na členstvo (MAP) je opakovanej potvrdením snahy pomôcť a zjednotiť proces rozširovania pre tie krajinu, ktoré si želajú včeráňa do Aliancie,
- novú situáciu determinovanú Základajúcim aktom NATO – Rusko a Chartou NATO – Ukrajina, podpisaným v 1997, so zdôraznením úlohy Moskvy a Kyjeva v budovaní nového európskeho bezpečnostného systému,
- perspektív stredozemného dialógu, ako dôležitého momentu pre zabezpečenie bezpečnosti v priestore Stredozemného mora.

Nové prvky v Novej strategickej koncepcii sú skôr zdôraznením potreby Aliancie byť pripravená cieľom tým scenárom nestabilnosti, ktoré môžu mať dopad na euroatlantickú bezpečnosť a zdôrazňujú možnosti NATO participovať, alebo viesť kriзовé operácie. V tomto kontexte dlhý, detailný zoznam vojenských schopností ziskaných alebo potrebných sa zdá byť osobitne významný. Taktiež veľkú dôležitosť majú ďalšie dva aspekty, o ktorých sa hovorí v novej koncepcii. Krátká správa ktorá charakterizuje kriзовý vývoj a priestor zodpovednosti aliancie (nebolo ale špecifikované, čo presne znamená „vzdialenosť od ich domáciacich posádok, zahrňujúcich priestor mimo teritórium Aliancie“).

Na druhej strane nová stratégická koncepcia musí byť "spolu s konečným komuníkom summitu „červenou“, prinájmenom pre rozhodnutia, ktoré sú hlavne politické. Znamenalo by to, že:

- s druhou fázou procesu rozširovania sa bude uvažovať najskôr v roku 2002,

- rozhodnutia o ESDI boli už do veľkej miery implementované,
- iniciatíva obranných schopností bola odštartovaná na zlepšenie vojenských schopností Aliancie,
- iniciatíva ZHN bola adaptovaná pre zlepšenie prostriedkov, ktorími Aliancia môže čeliť nebezpečenstvu z proliferácie ZHN,
- NATO uznáva, že Bezpečnostná rada OSN je zodpovedná hlavne za udržanie mieru a medzinárodnej bezpečnosti.

Posledná úvaha nad Washingtonským summitom. Nemohli sme očakávať žiadne vyhlásenie o legitimiti vedených operácií NATO z určitých humanitárnych príčin – bez špecifického mandátu OSN bomby padali na Belehrad. Nová strategická koncepcia NATO je výsledkom súčasnej politickej reality, v kontexte potreby vynútiť sa po konci studenej vojny re Nacionalizácií bezpečnostných politík a ponechať transatlantické spojenectvo.

Nová stratégia bola budovaná na okamžitých skúsenostiach, medzi ktoré patrí:

- dlhý a komplexný integračný proces, ako je európska integrácia,
- frekventované miešanie politických a vojenských intervencií.

Nová strategická koncepcia je kolektívna štruktúra, v ktorej každý člen poskytuje svoj príspevok v zhode s národnymi prioritami. Dovonte mi povedať príom niečo o talianskych prioritách. Talianska obranná politika je založená na nasledovných dvoch základoch: *prvým* je participácia v severoatlantickej zmluve, ktorá počas posledných 50 rokov uistila Taliansko o skutočnom bezpečnostnom základe a je najlepšou zárukou regionálnej stability pre budúcnosť; *druhým* je plná podpora Talianska Európskej koncepcii, ktorá ponechá životné elementy v národnej obrane a bezpečostnej politike. Tieto dva pilieri zdôrazňujú našu významnosť príspevok v procese PzM a v rôznych iniciatívach OSN zameraných na dosiahnutie medzinárodnej stability a mieru.

Vodiacou čiarou pre našu politiku sú tiež základné body:

- implementácia novej strategickej koncepcie NATO;
- prispievanie k rozvoju novej európskej bezpečnosti a obrannej identity;
- centrálna úloha Talianska v priestore Stredozemného mora a vytváranie dôležitého európskeho spojenia sever – juh;
- stabilita v tých častiach sveta, v ktorých Taliansko má strategické záujmy, ako napríklad Stredný východ, Východná a Severná Afrika.

Nové geopolitickej prostredie predstavuje pre naše dva križové obliúky. Jeden na východe (Balkán) a druhý na juhu (Severná Afrika a Stredný východ). Obidva majú značný dopad na našu bezpečnosť. Predovšetkým je to príliv emigrantov a ilegálnych zbrani a drogový obchod. Navýše, máme tam veľa dôležitých ekonomických vzťahov, ktoré sú ohrozené neistou regionálnou politickou stabilitou.

Čo sa týka Balkánu, naša diplomacia smeruje k presadeniu väčszej úlohy pri implementácii Daytonovej zmluvy a pracujeme na ufačení vstupu Slovenska, Rumunska a Bulharska do európskych a atlantických inštitúcií. Chorvát-

sko a z dlhodobej perspektívy aj všetky balkánske krajinám môžu participovať na programe PIP. Taliansko sa taktiež zúčastňuje na všetkých juhovýchodných európskych iniciatívach na úrovni ministerstiev obrany. Vo vojenskej oblasti, Taliansko poskytuje značný príspevok do multinárodnej brigády zloženej taktiež z maďarských a slovenských jednotiek. Táto brigáda môže byť považovaná za komponent medzinárodných mierových síl pre juhovýchodnú Európu. V blízkej budúcnosti sa do toho pravdepodobne zapoja aj Rumunsko a Rakúsko. Mnoho ďalších aktivít zvýrazňuje silnú taliansku politiku smerom k Balkánu:

- operácia Alba (Sunrise) v ktorej Taliansko bolo vedúcou krajinou;
- participácia v IFOR/SFOR operáciách;
- príspevok v KFOR v Kosove;
- podpora albánskej ekonomiky, sociálnych a bezpečnostných aktivít;
- v súčasnosti pomoc vo vzdelávaní a vycvičke rumunských a bulharských dôstojníkov.

Priestor Stredozemného mora predstavuje taktiež značné riziká pre nás. V tomto kontexte, postupuje Taliansko v súlade so stratégiou NATO a európskou politikou a pokúša sa zriadí užitočné vzťahy s každou krajinou severnej Afriky. Osobitne sú veľmi dôležité iniciatívy podnikané vo sfére partnerstva pre Stredozemné more a to zainteresovaním piatich európskych krajín a piatich Maghrebských a Mashreckých krajín. To nie je všetko. Taliansko verí v dosiahnutie ďalšieho cieľa, ktorý by mohla byť inštitucionalizácia partnerstva medzi Európou a krajinami Stredozemného mora. Znamená to uzatváranie mnohých bilaterálnych dohôd, alebo ich definovanie v blízkej budúcnosti. Rovnako príčiny nútia Taliansko k zriadeniu podobných vzťahov s krajinami stredného východu, napríklad s Libanonom a Jordánskom. V súčasnosti sa začínajú rozvíjať silné vzádzky s Izraelom a Iránom.

Vo vzťahu k východnej a južnej Afrike sa Taliansko usiluje zabezpečiť solidnú stabilitu podporou iniciatív Afrikých krízových aktivít (African Crises Response) a aktívju Juhoafrickej rozvojovej spoločnosti (Suthern African Development Community). Osobitne musíme zdôrazniť talianske snahy o vytvorenie mieru medzi Etiópiou a Eritreeou, v ktorých, po vytvorení potrebných politických podmienok, začnú dve rôzne technicko-vojenské pomocné misie. Naviac, Taliansko zohralo hlavnú úlohu v Mozambickej kríze, jednej z mala intervencii OSN, ktoré dosiahli úspech. Chcel by som zdôrazniť rastúcu dôležitosť vzťahov s Juhoafrickej republikou, ktorá v súčasnosti predstavuje vedúci štát pre ekonomiku a bezpečnosť v tomto subregióne.

Tak ako som už povedal, geopoliticke postavenie Talianska v blízkosti Stredozemia a krízového obdobia Stredného východu ho predurčuje stáť na pozícii proti akejkoľvek reštriktívnej vizii Aliancie, ktorá by mohla zabrániť intervenciám v priestore nestability. Myslíme si, že Aliancia je ľepší prostriedok, než improvizovaná koalícia alebo jednostranne dobrodružstvo a taktiež by sme sa mali vyvarovať extrémnosti reprezentovanej akciovou NATO ako „posvätnej aliancie“. Návýše si myslíme, že NATO by mohlo mať jasnú legitimitu, kedy a kde sa jedná o individuálnu a kolektívnu bezpečnosť. Takáto legitimita môže prísť od univer-

zálnych organizácií, ako je OSN, alebo od organizácií charakterizovaných silnými demokratickými princípmi, akou je EÚ.

Nova strategická koncepcia odráža naše záujmy a záujmy Aliancie. To znamená:

- ponechanie konvenčného a nukleárneho zastrašovania (s drasticky redukovaným potenciálom);
- znovu využranie európskeho komponentu Aliancie a vybudovanie bezpečnosti a obrannej identity únie v samotnej Aliancii;
- zapojenie Ruska do permanentného dialógu a v participácii smerom ku kontinentálnej stabilité;
- politiku otvorených dverí novým kandidátom pre vstup do NATO, so súčasným posilnením kooperácie a partnerskej politiky smerom k nim;
- vytváranie bezpečnosti v priestore Stredozemného mora zvýšením dôvery Aliancie prostredníctvom interzivných foriem s krajinami južných pobreží;
- lepšie schopnosti NATO pre reagovanie proti proliferácií ZHN.

Dovoľte mi okomentovať dva body, ktoré sú podľa mňa veľmi dôležité – politika otvorených dverí a európsky bezpečnostný systém. Ako som už povedal, rozhodnutie o druhej fáze rozširovania bolo odložené na rok 2002. Fakticky, sú tu niektoré aspekty, o ktorých je potrebné uvažovať pred vstupom dočkávajúcich krajín, ako sú Slovensko, Rumunsko, Bulharsko a baltické štáty do atlantickej inštitúcie. Niektorí členovia NATO veria, že vyučovanie súčasného východného rozšírenia s podobným južným rozšírením je teraz potrebným krokom. To by mohlo stabilizať priestor, ktorý môže byť v blízkej budúcnosti zdrojom problémov pre Európu a predovšetkym pre Západ.

Veľká skupina členov NATO si myslí, že Aliancia musí čakať ďalšie štyri alebo päť rokov so začiatím druhej fázy procesu rozširovania z dôvodu situácie v nových potenciálnych členských krajínach (v niektorých prípadoch sa to týka sociálnej a ekonomickej situácie, v ďalších prípadoch endemicko-politickej). Hlavným dôvodom je však ruské odmietanie rozširovania NATO, čo by mohlo byť významnou prekážkou pre Západ, ktorý si musí s tak dôležitým medzinárodným hľadcom, akým Rusko je, ponechať čo možno najlepšie vzťahy. V každom prípade, partnerstvo vytvorené aktom NATO – Rusko musí byť budované dennodenne v pracovnom prostredí dôvery, transparentnosti a vzájomného pochopenia. V tomto kontexte sú Rusi principiálne plní obáv z pripojenia takých krajín, ako baltické štáty. V minulosti uprednostňovali predstaviteľa Ruska opakovanie rozširovania NATO aj za cenu značného napäťia so Západom. Čo najrýchlejšie a jasne definovaný postup umožní vyhnúť sa neskornej konfrontácii v prípade ďalších aspirantov na členstvo. Budúce reakcie Ruska budú pravdepodobne silnejšie, ak baltické štáty vstúpia do NATO bez predchádzajúceho posudzovania. Obdobie piatich, alebo viac rokov asimilovania prej skupiny nových členov a opatrné zhodnotenie prínosu a rizík akéhokoľvek ďalšieho rozširovania môže mať pre Alianciu veľký prínos. Na druhej strane je tu politická potreba, o ktorej je potrebné uvažovať – nadobudnutie dojmu, že proces roz-

širovania stále napriek, môže byť pozitívnym signálom pre potenciálne kandidátske krajiny.

Ak uvažujeme o európskom bezpečnostnom systéme, verím, že OBSE sa vyvíja ako globálna bezpečnostná architektúra v Európe, akýsi druh európskej OSN. To nie je proces, ale sú to postupy pre dosiahnutie cieľov európskeho bezpečnostného systému. Je úplne jedno ako je to dôležité z politického pohľadu, OBSE zostane symbolickou inštitúciou dôkedy, kým nezmení svoj rozsahovací proces. Môže byť vytváraný skupinou hlavných mocností, podobne ako Bezpečnostná rada OSN, alebo s rozehodovacím procesom na báze bližšie určenej väčšiny, a nie na báze jednotnosti, ako je to teraz. V každom prípade, OBSE je predurčená byť politickým orgánom európskej bezpečnostnej komunity bez priamej zodpovednosti za vojenské záležitosti. To znamená, že z dlhodobého pohľadu bude Európa charakterizovaná symbolickým bezpečnostným systémom, zatiaľ čo spoločné obranné inštitúcie budú fragmentárne. V tomto ohľade začína byť NATO videne ako možný vojenský komponent OBSE.

Na druhej strane ZEÚ sa môže zmeniť na efektívnu inštitúciu iba v prípade slabnutia NATO a ukončenia angažovania sa USA, odovodené evolučiou európskej integrácie smerom k aktuálnej federácii. V súčasnosti je užitočná len ako sprostredkovateľ medzi Francúzskom a európskym členom NATO. Európsky priestor bude preto charakterizovaný ako multiinštitucionálny bezpečnostný systém. Ak má byť tento systém efektívny, mal by sa vyvíjať takým spôsobom, ktorý bude zahrňovať dve štrukturálne úrovne:

- paneurópska úroveň formovaná OBSE, ktorá bude plníť predovšetkým politické úlohy bezpečnosti. Môže dať regionálnu legitimitu na vojenskú intervenciu;
- operačnú úroveň, stotožnenú s NATO a kompetentnú viesť vojenské operácie. NATO môže udržiavať kontakt so ZEÚ pre koordináciu francúzskej účasti a môže poskytnúť možnosť ďalšiemu členom OBSE vstúpiť do *ad hoc* koalície.

Myslim si, že ďalším dôležitým krokom pre efektívnejšiu európsku bezpečnostnú politiku je akcelerácia ekonomickej integrácie a to aj napriek tomu, že je limitovaná medzi strednou a východnou Európu na jednej strane a západnou Európu na strane druhej. Z krátkodobého pohľadu je potrebné integrovať našich východných susedov do európskej komunity rovnutím systému sekundárnych a selektívnych prepojení ich ekonomik s priestorom európskej komunity. Súčasný trend smerom k pragmatickej integrácii vo vybraných oblastiach musí byť posilnený a ujasnený.

Na záver by som sa chcel vrátiť k Novej strategickej koncepcii NATO a zdôrazniť akú dôležitosť prikladáme dvom veľmi senzitívnym aspektom, akými sú geografické limity a legitimita intervencii. Ak uvažujeme o geografických limitoch, chcel by som sa odvolať na formuláciu „v a okolo pre Európu“ čo znamená dosť flexibilitu pre možnú intervenciu Aliancie bez zachádzania príliš daleko. Ak uvažujeme o legitimiti, vystáva tu potreba porovnať dva faktory. Prvým je vedenie operácií mimo článok pát s jasným mandátom ďalších organi-

zácií, ako je napríklad OSN, druhým je schopnosť zachovať si flexibilitu a operatívnosť NATO. Inými slovami je potrebné konáť v rámci principov medzinárodného práva, ale v tom istom čase chrániť Alianciu, ako prostriedok stability a bezpečnosti.

Diskusia k vystúpeniu F. Rizziho

K. MATOUŠEK

Čo si myslí o myšlienke, ktorá rezonuje na Slovensku, že prvé kolo rozširovania NATO bez SR je neúplné.

E. RIZZI

Taliánsku ide o južné križo NATO a preto podporujú Slovensko, Rumunsko a Bulharsko. Sú však za kontinuitu rozširovania a za politiku otvorených dverí.

M. LABUZÍK

Prvým problémom je európska bezpečnostná a obranná identita, kde Taliansko a Francúzsko majú trochu iné názory. Doteraz majú v NATO dominantné postavenia USA. Ako si v Taliansku a Francúzsku predstavujú pokles tohto postavenia. Bude to zlymi skúsenosťami, alebo príde nová garnitura politikov, ktorí budú medzinárodné vzťahy chápať v inej podobe.

Druhým problémom je terorizmus a nejednotnosť v jeho definovaní. Niektoré štáty klasifikujú UCK ako teroristickú organizáciu, príčom v Kosove vystupuje ako mierotvorca.

F. RIZZI

Európska bezpečnostná a obranná identita nemá byť oddelená od NATO a USA sú členom. Taliansko zýrážňuje, že to musí byť spolu a musí to byť jasné, vrátane transatlantického prepojenia. Čo sa týka dostupnosti prostriedkov pre Európu, bude to vyžadovať dlhy čas a náklady. Preto EBOI nie je oddelená od NATO ako od politickej a vojenskej inštitúcie.

Čo sa týka terorizmu, malí skúsenosti s červenými brigádami. Nepozerajú sa na to tak, že by sa to netýkalo vojenských organizácií. Je potrebné nasadiť aj vojenské jednotky, ale v spolupráci s policiou, pretože nechcú prebrať funkciu polície. Všeobecne však terorizmus treba vyčleniť z vojenských organizácií.

F. DRION

Na summite EÚ v Kolíne sa rozhodlo, že do konca roku 2000 sa vytvori v rámci EÚ druhý pilier, to znamená obranný pilier. Je to znak, že európske štáty majú záujem na riešení problémov obrany európskeho územia.

EUROATLANTICKÉ SPOJENECTVO – POHĽAD NOVÝCH ŠTÁTOV NATO

Pôvodné predstavy

Na samom začiatku 90-tych rokov prevládali veľké nádeje a očakávania, posledný československý prezident dokonca verejne hovoril o súbežnom rozostení obidvoch blokov a mal veľké reči v prospech systému kooperatívnej bezpečnosti.

Zmena v roku 1993

Potom sa ale stále viac hovorilo o záujme vstúpiť do NATO. V ČR sa tak stało až po rozdelení niekdajšej federácie. O vstup do NATO najviac usilovali tie sily, ktoré sa najviac podieľali na rozdelení československej federácie – celá ODA, väčšina ODS, prezident republiky, Vondra, V. Žantovský. Je to len náhodná zhoda historických okolností, alebo jedno bolo podmienkou druhého?

Motívy vstupu do NATO

Najviac sa argumentovalo ruskou hrozbou – s tým sa skončilo až keď česki politici zistili, že na Západe a hlavne potom v západnej Európe to bol najnehodnejší argument. O to viac sa začalo hovoriť o argumente šírenia stability – aj ten má však rad paradoxov – pozri M. Mandelbaum. Doslova zaklinadlom sa stalo „spoločenstvo hodnôt“ – aj v tom je však úskalie – prečo niektoré štáty do neho mohli vstúpiť a iné nie? Pravicovi fundamentalisti – J. Ruml, M. Žantovský, J. Payne a ďalší jacobini – sa upínali na vnútropolitické poslanie NATO – je pre nich zárukou vnútropolitickej stability a hrádzou proti návratu komunizmu. A to je antitéza poslania niekdajšej Varšavskej zmluvy. S troškou nadasenosti teda môžeme hovoriť o posune od „hrádze mieru a socializmu“ k „hrádzi mieru a kapitalizmu“.

Do akého NATO sme vstúpili?

Spočiatku nám politici z krajín NATO pripominali, že vstupujeme do nového NATO, od ktorého máme čakať nie ochranu pred Ruskom, ale úlohy spojené so šírením stability smerom na východ. Vstúpili sme však do rôho v období vyznačujúcim sa:

- návratom k politike sily a moci – pozri Samuel Huntington,
- dominantnej pozícii a vplyvom USA v NATO,

• posunom USA ku globálemu unilaterálizmu. P. Boniface varuje, že sa vo vzťahu k tzv. hodnotám správajú ako kedysi ZSSR k hodnotám tzv. svetového socializmu.

Čo pre NATO môžeme znamenať?

Už v roku 1995 RAND otvorené uvedol, že vedúci politici Poľska, Maďarska a ČR sú preamerickí a posilnia americký vplyv v NATO. K tomu sa postupne pripojili i v ďalších krajinách NATO. To sa nakoniec plne potvrdilo – vedúci činiteľia troch nových štátov NATO sa prikláiali k americkým stanoviskám – plati to hlavne pre V. Havla. A tak sa potvrdil ďalší paradox – čím viac sa NATO rozširuje v Európe, tým viac je preamerické. Nové štáty sa naviac stali tiež novým obdýtišom pre americký zbrojný priemysel – bez obdoby prípad lietadla L-159.

Aký je význam jednotlivých nových štátov NATO?

Najväčším prínosom je, vzhľadom na svoje územie, demografický potenciál, ale tiež vďaka svojej aktívnej diplomácii Poľska. Na druhom mieste by som videl Maďarsko – predovšetkým vďaka prínosu ku stabilité v oblasti (vzťah k Rumunskej a SR). Až potom je tretfou ČR – bilancia súrenia stability na východ je takmer nulová. Potvrdil to i článok jeho prezidenta v zvláštnom čísle NATO review v lete 1997. V porovnaní s príspevkom poľského prezidenta a maďarského ministra zahraničných vecí to bol článok rozsahom najstručnejší a myšlienkovovo najskromnejší.

Aké budú dôsledky juhoslovenskej tragédie?

Stačila dva týždne členstva v NATO a ocitli sme sa vo vojne so štátom, ku ktorému mal každý z nás isté historické väzby:

- napr. Maďarsko už od konca 20-tych rokov podporovalo chorvátskych ustašovcov proti belehradskej dynastii a na začiatku 2. svetovej vojny zväčšilo svoje územie práve na úkor po prívykrate zaniknuté Juhoslavie,
  - naproti tomu Československo vždy malo dobré vzťahy s Juhoslavou – Malá dohoda, roky 1945 – 1947, rok 1968,
  - svojim spôsobom máme i súbežné dejiny:
  - vznik v rovnakom čase – hlavne vďaka odboju v 1. svetovej vojne,
  - zrovnatenejšie problémy s dominantnými pozíciami početne najsilnejšieho národa (Srbov v Juhoslováii, Čechov v Československu),
  - prvý zánik na začiatku 2. svetovej vojny,
  - druhý zánik po skončení studenej vojny.
  - k zhoršeniu nášho vzťahu s Juhoslavou vlastne dochádzalo iba vtedy, keď si to želala dominantná veľmoc organizácie, ktorá bola garantom, našej bezpečnosti – po roku 1947 to bol ZSSR, dnes zasa USA.
- Pokiaľ ide o akciu svetového spoločenstva na Balkáne, boli sme opäť po-

stavnení pred hotovú vec, nemali sme vplyv na rozhodovanie otázky, ako ďalej v Kosove postupovať. Boli sme nútne uveriť zaklinadlu, že NATO zvládlo najmenej zlé riešenie, že ostatné riešenia by boli ešte horšie.

Každý z troch nových štátov sa tak svojím spôsobom podieľal na silovom riešení, pri ktorom nie je isté, či bude znamenať skutočnú dlhodobú stabilitu nielen na území bývalej Juhoslávie, ale na Balkáne ako takom.

Ako ďalej?

Už som ocenil Poľsko a Maďarsko za preukázaťefný úspech v zlepšovaní vzťahov s krajinami, s ktorimi v minulosti mávali väzne problémy. Pokiaľ ide o ČR tá sa musí vyrovnati s dôsledkami svojho aragonantného chovania v rokoch 1993 – 1995, kedy sa neopodstatnenie vydávala za premianta. Za jeden z prvých prinosných krokov považujem grécko-českú iniciatívu.

Nie sú prekonané ani dôsledky obdobia, kedy sa do vzťahov mnohých našich politikov a hlavne prezidenta premietala osobná animozita a nenávisť voči V. Mečiarovi a démonizácia celého hnutia HZDS. F. Mitterrand tiež nemal rád H. Schmidta rovnako, ako J. Chirac nehorel láskou k H. Kohlovi, ale na vzťahy medzi Francúzskom a Nemeckom to nemalo žiadny negatívny dosah.

Pokiaľ ide o ČR, mnoho sa dá usudzovať hlavne z vizionárskych výrokov jej prezidenta:

- od roku 1993 volal po rozšíreni NATO a to sa nakoniec stalo skutkom,
- už v roku 1994 sa dožadoval bombardovania srbských pozícii, a jeho želanie bolo vyslyšané v nasledujúcim roku počas vojny v Bosne,
- na jar roku 1998 vyhľásil na zhromaždení Ministerstva obrany ČR, že si dokáže predstaviť v Európe krvavý ozbrojený konflikt mimo územia NATO, pri ktorom Aliancia bude nútene zasiahnúť. Jeho predstava sa naplnila 24. marca 1999,
- počas svojho posledného turné po USA a Kanade vymedzil svoju viziu východnej hranice euroatlantickej priestoru – pobaltské štáty, Poľsko, Slovensko, Slovinsko, Chorvátsky, Bosna a Hercegovina. Inými slovami v tomto priestore nie je miesto pre pravoslávnu civilizáciu – výnimku je Grécko, ktoré sa do NATO dostalo ešte za studenej vojny vďaka svojej strategickej polohe.

Pokiaľ by sa táto vizia naplnila, potom by to znamenalo nie pokračovanie kooperatívnej bezpečnosti, ale novú deliacu čiaru v Európe. Jej prinos by bol veľmi sporný.

Ferencz Gazzdág

EURO-ATLANTICKÉ SPOJENECTVO Z POHLADU NOVÝCH ČLENOV NATO – POHLAD MAĎARSKA

Členstvo Maďarska, Českej republiky a Poľska poskytuje historickú a unikátnu prelínosť nielen pre tieto tri krajinu, ale pre každú krajinu v tomto regióne, zmení tradičné geopolitické myšlienie na nové, kolektívne vnímanie bezpečnosti založené na spoločných hodnotách. Táto historická skúsenosť môže prvýkrát zastaviť kyvadlo, ktoré z času na čas menilo geopolitickú poziciu krajín regionu. Teraz tieto krajinu veria, že budú definitívne patrili do rodiny demokracií západného typu. Reálny význam našho členstva by mal byť preto hodnotený radšej až po dlhšom období. S prijatím nových troch štátov za členov bola otvorená nová kapitola (12. marec 1999).

Začiatkom deväťdesiatych rokov väčšina krajín Strednej a Východnej Európy hľadala pevné miesto v komuniti západných demokratických krajín. Ak sa pozrieme, čo sa dosiaľ udialo, môžeme potvrdiť, že toto rozhodnutie bolo pre tieto krajinu veľmi dôležité a konečné. Nadalej považujeme toto naše odhadnanie ako rozhodujúci krok a radi by sme preto videli ďalšie a ďalšie krajinu, ktoré splnia kritéria členstva a stanú sa našimi spojencami. Sme preto pripravení a ochotní pomôcť im v ich úsilí s našimi skúsenosťami prostredníctvom úzkej bilateralnej, regionálnej a subregionálnej úrovni. Je dôležité si uvedomiť, že rozšírenie bezpečnostnej zóny prostredníctvom Aliancie neznamená osloboedenie od splnenia podmienok členstva.

Washingtonský summit potvrdil toto pevné odhadnanie a posilnil nás spoločný záväzok spolupráce a jej ďalšieho rozvoja. Nová strategická koncepcia, Akčný plán členstva a Deklarácia zo summitu samotné vymedzujú priestor pre novú, rozšírenú formu spolupráce a majú byť povzbuđením pre krajiny snažiaci sa o členstvo v NATO, pokračovať v ich reformných programoch. Euroatlantická orientácia by mala zostať klúčovým elementom v politike týchto krajín, z ktorých by malo byť citiť potrebu konať spolu v záujme spoločnej bezpečnosti v Európe.

Jednou z veľkých výziev pre európsku bezpečnosť bola krvavá vojna v Juhoslávii. Od jej začiatia (1991) sa dostala maďarská zahraničná politika do dvojnásobnej fažnosti. Museli sme brať do úvahy nielen geopolitický fakt, že Maďarsko sa stalo a zostalo susedom takmer všetkých nástupnických štátov (Slovinsko, Chorvátsky, Srbsko), ale tiež existenciu veľkej maďarskej menšiny žijúcej vo Vojvodine. Skúsenosť z tejto krízy opäť jasne ukázala dôležitosť spoločných demokratických hodnôt pre upevňovanie stability. Tragédia, ktorej sme svedkami v Kosove, ukazuje ako fakto môžu nedostatok demokracie a nerešpektovanie ľudských práv destabilizovať celý región a viesť k humanitárnej ka-

tastrofe. Svetlejšou stránkou tejto krízy bolo úspešné vysporiadanie sa s týmto problémom krajinami susediacimi s Juhosláviou. Napriek tomu je prevencia najlepšou ochranou, ktorá však môže byť dosiahnutá len schválením a rešpektovaním rovnakých demokratických hodnôt. Veríme, že to je jediný spôsob, ako na dlhú dobu vyriešiť etnickú nenávisť, intoleranciu a neznásilnosť. Ďalej, sme si vedomí, že to bude trvať určitý čas, ale to nás nemôže odraďať od pokračovania v našom úsilií. Skúsenosť IFOR – SFOR priniesla Maďarsku veľa poznatkov. Nasledovala Daytonská mierová dohoda. Maďarsko pozitívne reagovalo na žiadost Aliancie, poskytnutú na maďarskom území základné a logistickú podporu pre americké ozbrojené sily, zúčastňujúce sa operácií IFOR a pre Severskú brigádu. Naviac sme vyslali ženijný prapor do Bosny. Bola to prává skutočná operácia NATO, ktorej sa zúčastnilo Maďarsko a ktorá bola mimo rámca a cieľov spolupráce PZM. Novým členom NATO sa stalo Maďarsko v čase, keď Aliancia vzala na seba zodpovednosť za operáciu v Kosove. Na jednej strane sme poskytli všetkým druhy podporu pre operáciu ako hostiteľskej krajiny a na druhej strane sme stali tvarom v tvár reálnemu riziku, vyplývajúcemu z existencie veľkej maďarskej menšiny, žijúcej vo Vojvodine. Teraz, po ukončení leteckých útokov aktívne pokračujeme v aktivitách a Maďarsko vysielá jednu jednotku do KFOR.

V Bosne sme videli, že ľahostajnosť je nakoniec nebezpečnejšia, než samotný boj. V prípade Kosova (medzinárodné spoločenstvo sa ani nepokúšalo vyhnúť tej istej chybe a včas rokovať) sa stalo niečo veľmi podobné, čo len potvrdilo, že mechanizmus medzinárodných organizácií sa už nedokáže adaptovať na reálnu situáciu po skončení studenej vojny. Počas jesene 1998 sa len rokovalo a nasledujúci polrok ukázal, že to bol jednoducho dlhý čas. Počas tejto doby mal Belogradec dostatoč času pohodlne pripraviť nasledujúcu vlnu etnickej čistky. Po tomto úž vzdúšné útoky nemohli zabrániť zrýchleniu týchto udalostí. Nás spoločný boj posilnil NATO a transatlantické spojenectvo a demonštroval naše pevné rozhodnutie. Kosovo sa v mnohých ohľadoch líši od Bosny, ale výzva je nakoniec rovnaká – nájsť inú možnosť, alebo obsadiť.

Maďarsko, teraz ako plnohodnotný člen NATO a krajina situovaná v srdci Európy a v blízkosti krízami rozdeleného regiónu, urobí všetké pre rozšírenie stability do celého regiónu, v ktorom sa nachádza. Bude pokračovať a rozvíjať dobré susedské vzťahy so všetkými krajinami v regióne a podporovaním snáh krajín usilujúcich sa o euroatlantickú integráciu pomáhať im plný požiadavky pre dosiahnutie plnohodnotného členstva. Ako presvedčivo ukázali posledné roky, len perspektíva vstupu, ako hlavný podnet a katalyzátor pre uchádzajúce sa krajiny, neboli pre ne dostatočný podnetom pre zvýšenie ich úsilia v pre-sadzovaní a konsolidovaní ich demokracie a trhovej ekonomiky a podporovania dobrých susedských vzťahov.

Všetci musíme pochopíť, že etapa ekonomickej zmeny nútí spoločnosť prinášať obete a meniť a spochybňovať demokratický politický systém s tendenciemi a vlnami nestability. Preto jedine rozšírenie zahraničnej a vnútornnej stability môže zabezpečiť vhodné prostredie pre tento proces. Krajiny tohto regiónu

odštartovali svoj transformačný proces v rozdielnom čase a z rozdielnych úrovni ekonomickej vývoja. Okrem toho, používajú rozdielne transformačné kroky v ich politických, sociálnych a ekonomických štruktúrach. Logickej záverom z uvedeného je, že aj dátumom ich vstupu do euroatlantických inštitúcií budú rozdielne. Teraz vieme, že rozšírenie EÚ bude procesom oveľa komplexnejším a splní kritériá EÚ bude výzadovať zo strany uchádzacov permanentné a pevné odhodlanie. Táto cesta bude dlhšia, než sme očakávali.

Maďarsko chápe veľmi dobre, že Rusko hralo a bude hrať rozhodnú rolu v Európe. Tam sa nachádzajú konkrétné zdroje rizik, ktoré sú svojim prepojením so sociálnymi, politickými a ekonomickými tendenciami pre Rusko charakteristické. Tým sú stávajú nebezpečnými v prvom rade pre samotné Rusko a po druhé, pre krajiny z jeho hranicami. Zaujímame sa preto o Rusko stabilné a čitateľné, schopné a ochotné spolupracovať s ostatným svetom. Rozšírenie NATO rozšíriť až priestor stability a bezpečnosti v západnom susedstve Ruska a konečne, i bezpečnosť samotného Ruska, čím sa zvýšia šance pre reformátorov a budúce reformy v samotnom Rusku. Ruskú účasť v európskej bezpečnostnej architektúre je základom pre pokračovanie a zvyšovanie bezpečnosti v euroatlantickej priestore. Nemôžeme budovať demokratickú a stabilnú Európu bez, alebo proti vôle Ruska. To je dôvod, prečo európsky záujem pomôcť konštruktívne Rusku je tak zložitým v európskych vzťahoch. Samozrejme, aj odhadanie Ruska pre takúto spoluprácu je rovnako dôležité a potrebné, aby sa dosiahli tieto ciele.

Ako môžeme vidieť, zachovanie a zvýšenie bezpečnosti v Európe je najväčšou výzvou a záväzkom. To si výzaduje na jednej strane, potvrdiť záväzok, oddať, odhodlaniu a dôslednosť všetkých európskych krajín. Avšak, ako sa to ukázalo niekoľkokrát v histórii tohto storovia, tento cieľ nemôže byť dosiahnutý bez pokračujúceho angažovania sa, záväzkov a pritomnosti USA na európskom kontinente, pre ktorý NATO poskytne ten najpevnejší a trvály rámc. To je jeden z dôvodov, prečo členstvo v NATO a pokračujúca existencia a angažovanie sa Aliancie je tak pre nás dôležité.

Maďarsko považuje proces euroatlantickej integrácie v najsiššom svetovom význame a európske a euroatlantické organizácie, ako sú OBSE, EÚ, NATO, ZEÚ, Rada Európy a OECD, chápe ako časti jedného a toho istého spoločného systému, ako vzájomné dopĺňanie a upevňovanie komponentov tejto štruktúry. Akonáhle to bude možné, chceli by sme sa stať tiež plnoprávnym členom EÚ. Podľa posledných ekonomických podmienok, môže EÚ poskytnúť najlepší inštitucionálny rámc pre našu pokojnú vývoj. Samozrejme veríme, že s členstvom v EÚ sa staneme tiež členom ZEÚ. Maďarsko podporuje, ak je to možné, všetky aktivity CFSP a akceptujeme vývoj ESDI v najbližšej budúcnosti.

EURO-ATLANTICKÉ SPOJENECTVO – POHĽAD NOVÉHO ČLENA NATO

Dvadsaťstoročie bolo naplnené častými tragickými obdobiami pre celý región stredo-východnej Európy (SVE). Zánik komunizmu na konci 80-tych rokov otvoril nové príležitosti pre región. Vynára sa nové politické a bezpečnostné usporiadanie na kontinente, ktoré spôsobilo hlboké zmeny v ich geopolitickej postavení.

Rozšírenie NATO počas Washingtonského summuu v aprili tohto roku zdá sa byť najvýznamnejším rozhodnutím západnej Aliancie v budovaní nového bezpečnostného usporiadania v Európe. Jeho dôsledky sa nedajú v súčasnosti plne odhadnúť a počet diskusií okolo tohto odvážneho kroku dokazuje, ako to bolo komplikované a plné neistôt. Rozšírenie bolo sprevádzané osvojením si novej strategickej koncepcie. Za posledné, nové rozšírenie NATO malo okamžitú príležitosť otestovať jeho hodnoty v Kosove.

Cieľom tejto prezentácie je načrtuť motivácie poľského úsilia pre začlenenie sa do NATO a pozrieť sa na niektoré dôsledky členstva v NATO pre Poľsku a pre SVE.

Hlavným cieľom poľskej vlády po páde komunizmu v roku 1989 bolo pracovať pre konsolidáciu stabilného európskeho usporiadania vytváraním siete medzinárodných zmlúv, ktoré uznávajú existujúce hranice a zavádzajú signatárov k rešpektovaniu práv národných menšín. Ďalšie medzinárodné úsilia následných poľských vlád, ako participácia vo Višegradskej kooperácii, tiež slúžili tomuto úelu.

Čoskoro po rozpade Varšavskej zmluvy v júni 1991, a opustení sovietskych vojsk teritoria Poľska, poľská vláda deklarovala dosiahnutie členstva v NATO a EÚ ako jeho „strategický cieľ“. To bolo považované ako záväzné všetkými ďalšími vládnymi koaliciami. Pre tieto aspirácie bolo veľa motívov. Niektoré boli explicity vyhlásené a použité ako argumenty pre dosiahnutie cieľa a niektoré neboli nikdy spomínané. Niektoré boli viac všeobecné, ako presvedčiť západnú mienku ktorá hovorila o Poľsku ako o krajine s prirodzenými hlbokými väzbami so Západom. Ďalšie boli viac špecifické, ako argument, že SVE patrí do „šedého bezpečnostného priestoru“ medzi stabilným Západom a nestabilným Východom. Túžba skoncovala so štatútom „medzi“, ktorý charakterizoval strategickú situáciu Poľska od osiemnásteho storočia bola zvlášť silná.

Na druhej strane, jazyk používaný niektorými ruskými zahraničnými politikmi a bezpečnostné okruhy ešte viac zvýrazňovali argumenty. Národy ako „blízke za hranicou“, opisujú bývalé sovietske republiky, ako aspirácie na „sféru vplyvu“, ktorá naznačuje, že Rusko sa ešte stále nezbavilo jeho tradičných aspirácií pre

dominanciu v regióne. Teda, rozšírenie NATO mohlo poslužiť ako signál pre Moskvu, že tento spôsob myšlenia neboli akceptovaný ako legítimny.

Populárne používaný termín „šedý bezpečnostný priestor“ neboli implementovaný, aj keď s vojenskou inváziou sa väčšie uvažovalo. Malo to byť tak, že podiel vojenských výdavkov v poľskom rozpočte by mal presahovať 2% hrubého národného produktu. Dnes je jasné, že súčasná obranná politika musí brať do úvahy nie len súčasné bezpečnostné riziká, ale tiež možné budúce riziká. Navyše, ak uvažujeme, že poľskí politici videli ciele ruskej zahraničnej politiky a kvalitu ich diplomacie položenú na tradičnej zásadovosti a ich obavy zo skutočného nedostatku schopnosti uchopiť ruské zámery Západom, nie sú tu žiadne pochybnosti, že čelní predstaviteľia vo Varšave mohli mať pocit znepokojenia nie úplne oprávnené danými okolnostami v tom čase.

Dovolte zamyslieť sa nad otázkou, aké kroky Poľsko mohlo podniknúť bez realistického prospektu členstva v NATO. Niekoľko sa môže dohadovať, že poľská vláda mohla byť nútene k hľadaniu „alternatívneho riešenia“, t. j., hľadať alianciu proti Rusku v regióne. Nie sú tu žiadne pochyby, podľa môjho názoru, že tieto všetky riešenia by mali destabilizovať vplyv na SVE regióne. Uvedím príklad, Poľsko mohlo pozitívne reagovať v roku 1993 na iniciatívu budovať s Ukrajinou, baltíckymi štátmi a Rumunskom bezpečnostnú alianciu ako protireakciu na podzorové, temné ruské návrhy pre tento priestor. Takisto zárukou utiesenia, prirodzene z pocitu neistoty, mohla byť interpretovaná ako antiruská a mohla by znižiť úroveň politickej bezpečnosti na celom európskom kontinente. Elimináciu rizikantných politickej alternatív, *rozhodnutie rozšíriť NATO pomohlo stabilizať politicko-vojenskú situáciu v regióne*.

Je tu aj faktor, ktorý nebol používaný v rozhovoroch o rozšírení NATO, ale ktorého dôležitosť by nemala byť nedocenená: *poľský vstup do NATO presunul vojensko-bezpečnostné úvahy z domény bilaterálnych vzťahov medzi Poľskom a Ruskom a zatrieďil ich na stupeň multilaterálnych rozhorovov v CSCE, alebo medzi NATO a Ruskom, v NATO – Rusko Joint Permanent Council*. To je faktor, ktorý môže uviesť poľsko-ruské vzťahy na pravú mieru, zameŕiam ich obsahu na konštruktívne aspekty ekonomickej a politickej kooperácie v regióne.

Teda paradoxne, *rozšírenie NATO môže prispiť do regionálnej stability a mierovej kooperácie v SVE potláčaním dôležitosť vojenských úvah v bilaterálnych vzťahoch a pomocou Ruska zmeniť jeho vnútorné a vonkajšie politické priority*, čím neskôr, tým to bude ľahšie.

Mali by sme uvažovať, že namiesto silného postavenia vojska u domáčich ruských politikov, najdôležitejšimi problémami krajiny, ktoré majú tiež dopad na postavenie ozbrojených síl, sú problémy so vzťahom k nedokončenej konsolidácii demokratického režimu a trhovej ekonomiky. Predpokladám, že politicke ciele podporované armádou vo vzťahu k ich okamžitému vonkajšiemu environmentálnemu konfliktu s cieľom dosiahnuť ekonomický rozvoj a politickej stabilitu v Rusku.

Úvaha, napríklad, pripad únie Bieloruska a Ruska (UBR). Politický a ekono-

mický režim Bieloruska prešiel najmenšou reformou zo všetkých postkomunistických štátov Európy a dominujú v nej upadajúce elementy starého komunistického režimu. Tento exotický politický „humus“ mohol prežiť len vďaka ruskej ekonomickej pomoci.

Nakoniec, vstup do NATO stavia pred nové demokracie v postkomunistickom svete otázkou *civilej kontroly ozbrojených síl*. Vyriešenie tohto problému je rozhodujúcim faktorom pre konsolidáciu demokratických režimov. Dovolte mi dodať, že z mnohých dôvodov je situácia v Poľsku zo tohto pohľadu neuspokojujivá. Teraz je jasné, že členstvo v NATO prinesie so sebou aj nutnosť zvýšiť úsilie pre zmeny aj v tejto oblasti. Civálna kontrola ozbrojených síl to nie je len problém, ktorému čeli poľská vláda a poľské ozbrojené sily. Úloha pre vyriešenie dedičstva komunistickej minulosti nebola ešte uzavretá. Je to možné vidieť v organizácii a výzbroji ozbrojených síl, ich teritoriálneho rozmiestnenia, elementoch kultúrneho ducha doby armády a pod. V súčasnosti bol už uskutočnený veľmi dôležitý pokrok, konkrétnie počas posledných troch alebo štyroch rokov. Najväčšou prekážkou pre zmenu poslania a potrebnej reorganizácie ozbrojených síl či zmeny vo výzbroji sú finančné obmedzenia.

Udalosťou s veľkými následkami pre bezpečnosť SVE a pre konsolidáciu demokratických režimov a trhových ekonomík v regióne je operácia v Kosove. Nemám zámer diskutovať o jej politicko-vojenskom rozmere. Dnes sa zdajú predošlým dva elementy kosovskej operácie zvlášť významné. Po prvej, západná pozornosť bola zameraná na byvalú Juhosláviu. To naznačuje skutočné ostabenie dôležitostí SVE v zozname priorit západných mocností, to sa môže stať zvlášť bolestivým pre krajinu ako je Rumunsko, Bulharsko a Ukrajina, ktoré silno kooperujú s NATO v niektorých politických, ale čo je ešte dôležitejšie, vo vlastných ekonomických výdavkoch. Po druhé, kľúčová rozhodnutia prišli od NATO a EÚ ku G-8, mimo iné na stretnuti, ktoré nemá formálny statút v medzinárodnom práve. Nakoniec, tieto tendencie vychádzajú zo súčasného zoznamu západných priorit, ktorého vrchol je bezpochyby najdôležitejší pre Európsky bezpečnostný systém – ruská transformácia k demokracii a ruské všeobecnenie sa do európskej a svetovej politickej a ekonomickej kooperácie. Zaobrajúc sa týmto najdôležitejšími otázkami, Západ bude súhlasiť so strategickou doktriňou pre naplnenie ktorej zvoli pátričné cesty. Posilnenie druhého piliera EÚ, spoločná zahraničná a bezpečnostná politika, by mohla napomocť pre dosiahnutie týchto úloh.

Na záver mi dovolte zopakovať, že rozširovanie NATO má tri veľmi dôležité efekty: po prvej, zvýšilo úroveň politicko-vojenskej stability v regióne a eliminovalo politiku alternatív, ktoré môžu ohrozovať mier v Európe, vytvorilo príležitosť pre koncentráciu na politickú a ekonomickú kooperáciu, zatiaľ čo otázky vojenskej bezpečnosti presuva z domény bilaterálnych vzťahov, pomohlo to demokratickej konsolidácii vytvorením podmienok pre efektívnejšiu civilnú kontrolu nad ozbrojenými silami.

Po druhé, operácia v Kosove posunula tvorbu kritických rozhodnutí z NATO a EU na G-7 a vynutila si od Západu zmenu zamerania z domény stratégie v zria-

dení nového európskeho poriadku na rôzne taktiky. To, podľa môjho názoru, je negatívny vývoj. Ako som sa zmienil predtým, najdôležitejšou úlohou pre Európu je približovanie sa bývalých republík Sovietskeho zväzu k stabilnému európskemu politickejmu a ekonomickejmu usporiadaniu. Úloha je relativne ľahká, ak sa týka malých krajín ako sú Baltské štaty. Začne to byť zložitejšie až pri Rusku alebo Ukrajine. Akokolvek, Rusko môže mať ašpirácie v svetovej politike, najprv však musí dať najavo svoju prítomnosť v Európe. Rusko v budúcnosti bude tak produktívne vo svojom vlastnom úsiliu ako európske úsilia v prispôsobovaní sa Ruska spôsobom, ktorý uspokojí aj ruské národné ambície, až európske oficiálne očakávania pre začlenenie sa Ruska do medzinárodných otázok. Jedným z krovok je aktívnejšia spolupráca v rámci Stálej spoločnej rady NATO – Rusko, ako aj znovuoživenie zväzkov

EÚ – Rusko.

Nakoniec, dať regionalnej integrácii, v dominancii inštitúcií ako Višegradská skupina, CEFTA a Stredoeurópska iniciatíva (CEI), vyššie priority ako sú v súčasnosti. Prvá vlna rozširovania NATO a možné rozširovanie EÚ mohli byť vyvážené silou sieťou inštitučných regionálnych kontaktov, ktoré by mohli eliminaovať nebezpečia nového delenia Európy medzi „dnu“ a „von“. Taktiež noví členovia NATO by si mali udržať vysoký stupeň kooperácie v PzM pre vytváranie dobrých podmienok pre ďalšiu vlnu rozširovania NATO.

EURO-ATLANTICKÉ VZŤAHY A ŠTRUKTÚRA EURÓPSKEJ BEZPEČNOSTI – RAKÚSKY POHĽAD

Dovoľte mi v prvom rade podakovať za možnosť prezentovať pohľad Rakúska na Euro-atlantickú alianciu na tomto vysokom fóre. Je pre mňa zároveň čtom diskutovať o otázkach bezpečnosti so susedmi a priateľmi. Ponúkam to veľmi vitanú príležitosť pre kontrolu vlastného názoru a pre jeho porovnanie s rôznymi inými názormi. Z hľadiska voľného priestoru pre diskusiu chcem zvýrazniť, že vyjadrujem moje osobné, nie oficiálne názory. Tých, ktorí očakávajú predovšetkým oficiálny názor, chcem uistíť, že moja pozícia zástupcu riadiťa sekcie pre vojenskú politiku rakúskeho ministerstva obrany mi nedovoluje, aby som sa veľmi odchýli od oficiálnej rakúskej bezpečnostnej politiky. V snahe zostať v súčasnej politike tak blízko, ako sa len dá, dovoľte mi sústrediť sa radšej na nás pohľad na euro-atlantickú bezpečnosť, než na aspekty Aliancie.

Ludia, zaoberajúci sa v Rakúsku bezpečnostnými otázkami, žijú v inspirojujúcom období. Nie je vždy ľahké koordinovať členstvo v EÚ, medzinárodnú solidaritu, silný záväzok vypĺňajúci z PIP kontextu, regionálnu spoluprácu, neutralitu a možnosť rôznych volieb. To je presne situácia, ktorú musíme riešiť v týchto chvíľach. Viem si predstaviť, aké fažky by mohlo byť pre pozorovateľov v cudzine predvídať, alebo jednoducho systematicky sledovať politiku ovplyvňovanú zdanivo kontradiktórnymi faktormi.

Deklarovanie bezpečnostnej politiky malého štátu musí vždy zabezpečovať rovnováhu medzi sebaďoverou (sebavedomím) a skromnosťou. My máme dobré dôvody byť sebavedomi z dôvodu našej pokračujúcej dynamickej ekonomiky a z dôvodu nášho mnohostranného príspevku k európskej a svetovej bezpečnosti (ako neutrálny štát). Musíme byť skromní, pretože dokonca ani najvyššia intenzita úsilia prispieť k európskej bezpečnosti nedáva malej krajine možnosť hrať rozehodujúcu rolu pri riešení problémov.

Ale, a tu sa vraciame k sebavedomiu, súčet obmedzených príspevkov ešte zvyši, podiel vplyvu (účasti) na spoločnom úsili. To je základná idea solidarity. Rýchlo sa musíme vrátiť späť ku skromnosti, vedomý si problémov statusu trvalej neutrality, ktorá sa môže tvoriť v širšom bezpečnostnom ráme.

Až doteraz boli načerňnuté všetky potrebné zložky pre moju prezentáciu členstva v EÚ, záväzok v PIP, medzinárodná solidarita a regionálna kooperácia sú určujúcimi prvkami euro-atlantickej dimenzie bezpečnosti pre rakúsky uhol pohľadu. Dovoľte mi rozobrať ich jeden po druhom a začať s členstvom v EÚ. Rakúsko muselo implementovať článok 17 Amsterdamskej zmluvy. To znamená silný záväzok voči európskej bezpečnosti. V prvom rade je to plnenie Petersbergských úloh a s nimi súvisiacich operačných požiadaviek a v druhom ra-

de článok 17 môže viesť k úplnému (plnoprávnemu) systému kolektívnej bezpečnosti, ak sa tak členské štáty rozhodnú. V období, kym takéto rozhodnutie nebude prijaté, môže Rakúsko udržiavať svoju pozíciu medzi úplnou závislosťou (solidárnosťou) a neutralitou. Problem by mohol vzniknúť, ak by sa EÚ rozhodla na integrácii podľa článku V v zákonnému rámci EÚ. Ak by status Rakúška zostal dovtedy nezmenený, jeho plná participácia na úplnom systéme bezpečnosti Európskej únie by bola nedosiahnuteľná.

Takže, v dlhodobej škále, protierečenie medzi neutralitou a členstvom v EÚ je možná cesta načerňnutá v období nemeckého predsedníctva v EÚ a časový rámc pre posilnenie kapacity európskeho krízového manažmentu, môže skratiť dobu potrebnú na zmenu statusu Rakúška. Jednako len, my plne podporujeme opatrenia smerujúce na zabezpečenie silnejšej a nezávislejšej kapacity krízového manažmentu pre Európsku úniu. Ked' si „asociovaní členovia“ ZEÚ želajú dodržať „acquis“ Západoeurópskej únie a spojiť (integrovať) ich v centrálnej štruktúre európskeho krízového manažmentu, „pozorovatelia“ chcú byť uistení, že ich štatút členov EÚ im dá plný prístup ku všetkým vytváraným aktivity európskeho bezpečnostného mechanizmu. Európsky krízový manažment zostaňe centrálou témovej diskusie o bezpečnosti v Európskej únii. Dúfame, že ambiciozny rámec pripravený v období nemeckého predsedníctva môže byť splnený. Rakúsko podporuje myšlienku prijatia ZEÚ do druhého piliera EÚ pod podmienkou, že článok 5 Bruselskej zmluvy zostane mimo oficiálneho rámca EÚ. Rakúsko ukazuje nárast záväzkov európskej bezpečnosti mimo článok 5. Naša účasť na operáciách na podporu mieru v minulých rokoch podčiarkuje vysokú dôležitosť, ktorú pripisujeme stabilite v okoli EÚ, osobitne na Balkáne.

Práve na polceste medzi európskou a euro-atlantickou dimensiou bezpečnosti mi dovoľte krátko načerňnuť súčasnú situáciu neutrality. Diskusia o bezpečnosti v minulých týždňoch troch zahrnula reálne možnosti reaktivácie neutrality. Rakúsko je tak silne vtiahnuté do EÚ, že bude veľmi fažké dlhodobo pripustiť trhlinu v našej bezpečnosti v súvislosti so solidaritou až členom EÚ. Zapojili sme sa už do menovej únie, sme členmi Schengenského dohovoru a naša ekonomika je nevyhnutne spojená s našimi partnermi v EÚ. Skôr alebo neskôr, budú musieť všetky relevantné politické sily v Rakúsku akceptovať úplnú participáciu v európskom bezpečnostnom systéme, čo je jedinou cestou na zachovanie úplného podielu na bezpečnosti a prosperite. Ak by sa také preniknutie uskutočnilo skôr, pravdepodobne by otvorilo cestu do kolektívnej obrany krátko po našom vstupe do EÚ. V skutočnosti, neutrality jednako predstavuje oveľa viac, než ústavny status, ktorý by mohol byť zrušený predpísanou väčšinou. Náklonnosť mnohých Rakúšanov k „ich“ špeciálnemu statusu je ovplyvnená oveľa viac emocionálnou podstatou, než výsledkom objektívnej analýzy. V priebehu 70-tych a začiatku 80-tych rokov sa pôvodne výhradne právny status neutrality postupne zmenil smerom k viac politickému vnímaniu, ktoré bolo tiež nazývané ako „Neutralitätspolitik“. Úloha Rakúška na globálnej scéne bola do veľkej miery pri-sudzovaná tomuto základnému faktoru vtedajšieho platnej koncepcie bezpeč-

nosti. Bude potrebné obnoviť diskusiu o bezpečnostných problémoch a ja verím, že doterajši pozitívny vývoj v kosovskej kríze dala ten správy impulz pre nastávajúcu diskusiu. Tu nebude vieť k okamžitému záveru zrušiť neutralitu, ale môžeme sa vrátiť na úroveň racionálnej diskusie o bezpečnosti. Základným bodom tejto diskusie bude ohodnotiť prednosti neutrality voči jej chybám.

Možno, že tam môže byť nejaká úloha neutrálneho štátu ako sprostredkovateľa, ale preváži to škodu vzniknutú na našej dôveryhodnosti ako člena EÚ? Môže byť círe predstavenie politického nezávislosti na aliancii zamaskovať našu absenciu na klúčových rozhodnutiach v oblasti bezpečnosti, ako boli urobené krajinami NATO v kosovskom kontexte. Naša úloha ako vojakov je zabezpečiť politickej úroveň odpovedi, kdekolvek sú takéto odpoedevede možné.

Dovoľte mi teraz zamerať sa na vzťahy Rakúska s NATO. Atlantická aliancia istotne zostane hlavnou zložkou euro-atlantickej bezpečnosti v previdateľnej budúcnosti. Tu samozrejme existuje otázka, ktorý podiel euro-atlantickej partnerstva môže byť prevzatý Európou a z hľadiska podielu, aká časť zodpovednosti bude prevzatá Európskou úniou. Podľa môjho osobného pohľadu možnosti Rakúska ovplyvní výsledok tejto diskusie sú limitované.

To, o čo sa musíme zaujať je miesto, ktoré by Rakúsko malo zaujať v existujúcim bezpečnostnom rámci. Čažkostí tejto analýzy spočívajú v dynamike euro-atlantickej bezpečnostného systému. Veľmi dôležitým aspektom je vniemanie, čo ESDI (európska bezpečnostná a obranná identita) reálne znamená. Ani nová strategická koncepcia NATO, ani summit EÚ v Kolíne nedali zásadnú odpoveď na škálu operácií pod vedením EÚ, alebo na rozhodnutie, kto bude viesť tieto operácie – EÚ alebo NATO. Čo je reálne myšlené pod pojmom „európske kapacity“? Pod takýmto patronátom na základne týchto skutočnosti zosťava pravdepodobne pár rokov pre rozhodnutie o rakúskej bezpečnosti. To vedie k otázkam o účasti ako pozorovateľa (myslí sa štatút pozorovateľa v ZEÚ, ktorý majú členské krajiny EÚ-nečlenovia NATO), ktorí som povedal predtým v kontexte EÚ. Vstup troch nových krajín do NATO zmenil pomer medzi asociovanými krajinami a pozorovateľmi v rámci ZEÚ. Washingtonské komuniké načrtáva ESDI skôr v atlantickej zmysle. Preto bude pre Rakúsko hlavnou prioritou zlepšiť možnosť od pozicie pozorovateľa v ZEÚ k úplnému pripojeniu ku všetkým fázam operácií na podporu mieru porovnatne s asociovanými krajinami ZEÚ a pravdepodobne v budúcom európskom krízovom manažmente.

Od začiatku bolo našou ambíciou plátiť participáciu v PIP a ziskanie z tohto úsilia čo najvyššiu možnú úroveň interoperability. Cieľom našej prítomnosti v tomto partnerstve je zvíťaziť podiel kapacity rakúskych ozbrojených síl na plnení úloh v internacionálnych alebo multinačionálnych operáciách. V tejto vizio nebude žiadna významná zmena, ani po zmene vo vláde, ktorá bude pravdepodobne výsledkom volieb začiatkom októbra 1999. Terajšie obdobie nám poskytuje výbomu možnosť vyskúsať efektivnosť našho začlenenia do PIP. Rakúsko sa zapojilo a momentálne riadi utečenecký tábor v rámci AFOR. Úroveň účasti v AAF spočiatku dosiahla 450 príslušníkov. V súčasnosti pripravujeme náš príspevok do KFOR, ktorým bude peší prápor (parlament súhlasil s týmto

príspevkom dnes ráno 30. 6. 1999). Máme v úmysle integrovať jednotky z partnerských krajín Slovenska, Švajčiarska a pravdepodobne Slovenska. Tento multinacionálny prápor bude začlenený do operačnej zostavy nemeckej brigády v južnom sektore Kosova. Dobrá znalosť procedúr v medzinárodnej spolupráci je do značnej miery výsledkom našej účasti v PIP, špeciálne v PARP. Tiež, doposiaľ veľmi pozitívne skúsenosti budú stimulom pre ďalšie zvýšenie nášho zapojenia v partnerstve. Obdobne bude dôležité, že PARP zostáva otvorený aj pre partnerov, ktorí momentálne zostávajú mimo článku 5.

Rád by som zameral pozornosť na medzinárodnú solidarity. Naše hodnote nie stredodobej budúcnosti nás vedie k predpokladu, že scenáre blízke miestiam petersbergského typu sa budú pravdepodobnejši, než klasické scenáre kolektívnej obrany. Zároveň sme si vedomi silného politického záväzku v suvislosti s členstvom v NATO a ZEÚ. Ako som sa zmienil skôr, nastávajúce voľby v Rakúsku môžu dať impulz pre obnovenie rozhovorov o bezpečnosti zameraných na plné zapojenie Rakúska do euro-atlantickej bezpečnosti. Aj keď tu musím zdôrazniť, že moja krajina vždy deklarovala jasné a pevné zapojenie do medzinárodnej solidarity, či už pod patronátom OSN, pod vedením NATO, alebo v multinacionálnom rámci pod mandatom OSN.

Po vzniku z kosovskej krízy, zdá sa, narastá dojem, že súčasné operácie OSN nemôžu dosiahnuť úroveň komplexnosti a vojenskej úrovne, akú takéto operácie potrebujú. Je pravdepodobné, že úroveň dosiahnutá operáciou sôl Aliancie by bola fažko dosiahnutá v rámci operácie OSN, aj keď by bola na základe rezolúcie bezpečnostnej rady. Rakúsko teraz pripisuje veľký význam svojej participácie na peacekeepingových operáciách OSN. Iná situácia by sa mohla vyskytnúť, keby štát NATO neboli schopné nájsť konzenzus v takom enormnom úsilií, ako bolo splnené v kosovskej kríze. V takom prípade by bol potrebný iný druh vojenskej operácie, v ktorej by OSN mohla získať a obnoviť efektivnosť. Preto sa snažíme udržiavať našu účasť v OSN napriek riziku preprutia našich sôl. SHIRBRIG iste vytvorí vhodný rámec v tomto kontexte.

Rakúsko sa teraz zúčastňuje operácií OSN na Cypre a Golanských výšinách spolu s partnerskými krajinami. Výborná spolupráca so Slovenskom v rámci UNDOF môže slúžiť ako príklad a vytvoriť stimul pre vytvorenie novej multinacionálnej spolupráce. Táto poznámká ma vedie zaoberať sa našou percepciou regionálnej stability. V priebehu nedávnych desiatich rokov po páde Berlínskeho múra, Rakúsko prednieslo a rovnomerne zvyšovalo príspevok na vydláždenie cest pre rastúce približovanie členských štátov bývalého Varšavského paktu smerom k západnému politickému rámcu. Toto úsilie začalo hned po roku 1989. V mnohých regiónoch bola zabezpečená stabilita, ale niektoré sú stále sužované násilím. Analýza našho geopolitickej okolia musí pokračovať a musí brať do úvahy všetky možné faktory instability. Momentálne sme v šífsnej situácii, kedy prakticky všetky susedné krajiny sú stabilné, začlenené do PIP alebo NATO a rýchlo sa približujúce k EÚ. V súčasnosti niektorí naši východní susedia a partneri sú postavení pred situáciu, ktorá je podobná našej spred niekoľkých rokov. Dnes niektoré z krajín, ktoré s nimi hraničia na východe, tvoria

hranicou medzi územím liberalizmu a ekonomickej prosperity a územiami s katalitom ekonomikou a sociálnymi výhľadkami.

Ako členovia EÚ musíme vnímať naše súčasné geopoliticke okolie ako súčasť širšieho geopolitickeho kontextu. Nárast podielu zodpovednosti v rámci spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky by mohol viesť k nárastu našej účasti v širšom regionálnom kontexte. To vyžaduje značné úsilie, ktoré je viac a viac zložitejšie a nemôžeme ho rešiť sami. Tu leží dôležitosť multinacionálnej kooperácie, čo chápe aj Rakúsko. Také úsilie by malo byť zamerané na premostenie medzery, ktorú som spomnел predtým.

Rámec CENCOOP-u vytvára myšlienku tohto typu kooperácie. Rada ministerstva obrany pre juhovýchod je druhý výborný príklad synergie za účelom dosiahnutia spoločných bezpečnostných cieľov. Zúčastnené krajinu by mali uvažovať o otázke, či ich existujúca kooperácia by sa mala rozšíriť na susedov, ktorí zostávajú na druhej strane ekonomickej hranice. Bratislava a Viedeň majú celkom podobnú vzdialenosť (sú rovnako vzdialené) od existujúcich a potenciálnych krízových lokalít vo východnej a juhovýchodnej Európe. Tieto lokality sa rozprestierajú od Balkánu po ukrajinské plány. To by malo dať popud na prehľadne spoločnej analýzy podelenej medzi partnerov.

Regionálna kooperácia a PfP sa navzájom dopĺňajú. Druhým aspektom reality je, že európska bezpečnosť nemôže existovať bez Atlantickej aliancie. Rámc PIPF sa javí mimoriadne užitočný vo všetkých otázkach vycvičky, interoperability a standardizácie. Mali by sme to využiť pre skvalitnenie našich možností pre regionálnu a multinacionálnu kooperáciu. To by mohlo byť ďalšia cesta, ak sa vyhnúť vzniku medzery medzi krajinami MAP a tými, ktoré tam nie sú.

Dovoľte mi zhrnúť perspektívky budúceho rakúskeho vnímania rozmeru euroatlantickej bezpečnosti. Rád by som formuloval možnosti.

Prvou možnosťou by mohlo byť udržiavať štatú neutrality. Podľa mojich doberajúcich analýz takáto voľba dalej zvýši existujúce protirečenia v európskej solidarite a urýchli už pozorovateľnú stratu neutrality.

Druhá cesta môže byť vykonaná zrušením statusu neutrality so súčasným prijatím neutraličného statusu. To by nám uvoľnilo ruky pre budúce rozhodnutia, ale to vyžaduje druh kompromisu, ktorý by mohol byť podporený väčšinou rovnako v parlamente, ako aj v referende.

Nakoniec zrušenie neutrality a pripojenie do NATO ako prvý krok nasledovaný možným vstupom do spoločenstva ZEÚ. V budúcich rokoch sa tento postup krokov môže zmeniť v závislosti na stave ovplyvnenom štruktúrou európskeho krízového manažmentu a mechanizmami v danom období. Prispôsobenie sa tejto ceste by mohlo byť najsilnejším signálom pre európsku solidaritu a zaistilo by Rakúsku plnú participáciu vo všetkých procesoch rozhodovania v oblasti bezpečnosti.

V nasledujúcej diskusii musí byť jasné, že záväzok k úplnej európskej solidarite nie je cestou, ktorá by dovolila udržať neutralitu. Ak by sa aj vo vzdialnej budúcnosti niekomu páčila vizia európskej obrany bez NATO, povinnosti ku kolektívnej obrane budú trvať.

Diskusia k vystúpeniu J. Eichlera, F. Gazzága, A. Kamiňského, W. Wosolsobe

R. TVAROŠKA

Zbrojný priemysel je citlivá oblasť v Čechách, Maďarsku, Poľsku i na Slovensku. Necitlivý tlak NATO na dodávky zbrani a technológií bez možnosti vývozu zo našej strany môže mať politicko-ekonomicko-sociálne dopady. Zároveň otázka na J. Eichlera ohľadne návštavy českého prezidenta v Kosove a na F. Gazzága, že záujem Maďarska o Vojvodinu by mohol byť na Slovensku zneužity v tom zmysle, že takéto niečo môže vzniknúť i voči južným územiam Slovenska.

J. EICHLER

V západnej Európe sa hovorí o zjednocovaní priemyselnej základnej obrany, o kooperácii a členení americkej konkurencii, ktorá prešla procesom združovania a racionalizácie; západná Európa zaostáva. Priemyslová základňa obrany ČR je na kolenach. Súhlas s tým, že majú byť vytvorené podmienky na možnosť predaj vlastnej produkcie, nie iba nákup cudzej. Na mnchové veci neboolo v ČR výberové konanie a Boeing si vymohol (až dodatočne, po podpísaní zmluvy) záruk 1 mld. USD. Využil situáciu krátkej vlády Tošovského, ktorá túto záruku dala.

Návšteva prezidenta Havla v Kosove je jeden z krokov politiky osobných gest, čo ČR neprospelo. Takyto krok neurobil ani B. Clinton, ani T. Blair.

F. GAZDÁG

Maďarská menšina vo Vojvodine je viac ako 300-tisícová. Obavy Maďarska sú v troch bodoch. Prvým je masová migrácia Maďarov z Vojvodiny do MR. Druhým je zmena etnického zloženia vo Vojvodine, čo by mohlo viesť k čistkám, ak by príši Srbi. Tretím sú scenáre etnických čistiek. Chcú, aby etnickí Maďari mali ľudskej práve uznané medzinárodnými organizáciami. To je vnútorná záležitosť Juhoslávie, nie Maďarska. Budú podporovať všetky návrhy idúce z Juhoslávie, ktoré sú formulované legítimnymi lídrami (organizácie Maďarov vo Vojvodine).

K. ZAVACKÁ

Na W. Wosolsobe. Rakúsko má výnimočné postavenie – je členom EÚ a nie NATO. Preto môže povedať názor na postavenie EÚ a NATO s dominanciou USA.

W. WOSOLSBÉ

Nemyslím si, že EÚ vznikla preto, aby nahradila NATO a potlačila americký vplyv v Európe. Čo robí EÚ, to je prebratie väčšej časti bezpečnostnej zodpovednosti, ktorú doteraz niesli členské štáty NATO. Prvý krok bol urobený pri plnení úloh nespadajúcich pod článok 5 a to sú Petersbergské úlohy ZEÚ.

V Rakúsku si nemyslia, že by nastala situácia spadajúca pod článok 5, čo uľahčuje postavenie neutrálnej krajiny. Ale aj oni si uvedomujú, že sa to musí zmeniť.

V Rakúsku sú západné hodnoty a tu nie je pripasť medzi USA a EÚ. Európania však musia niesť zodpovednosť za bezpečnosť v európskej časti i na periférii.

V. KMEC

Ako sa nové členské štátu NATO pozerajú na pozíciu Slovenska dnes oproti včerajskú.

E. GAZDÁG

Maďarsko, ako krajina, ktorá hraničí s Juhosláviou, intervenovalo v Bruseli o zmenšenie bombardovania tých častí Vojvodiny, kde žijú Maďari. Srbi to využili a dali kopu zbraní do kostolov, záhrad a dedín. Ale Maďarsko má pocit, že jeho postavenie sa od vstupu do NATO zlepšilo. Nemyslí si, že by mohlo mať dopad na bilaterálne vzťahy so Slovenskom. Maďarsko by bolo rado, keby čo najviac susedov bolo v tých istých organizáciách, vrátane SR. NATO a EÚ majú svoje kritériá a záleží na SR, ako ich naplní. To najlepšie, čo môže Maďarsko urobiť, je deľiť sa o skúsenosti.

J. EICHLER

Ako príklad môže slúžiť motivácia Nemecka pre rozšírenie NATO. Nemci povedali, že po prvýkrát v dejinách sú obklopení spojencami a prestali byť východom západu. Je záujmom ČR prestať byť na rozhraní a mať na východe suseda, ktorý je v tom istom politicko-bezpečnostnom zoskupení. Možno je škoda, že NATO v prípade Slovenska nerealizovala vlastnú myšlienku, že rozšírenie NATO je aj rozširovaním stability tým, že mohla už v období V. Mečiara (kedy boli pochybnosti o stabiliti Slovenska) dať šancu pre šírenie tejto stability.

D. GEISBACHEROVÁ

Otzáka, či je možné konštituovať európsku obranu a nakoľko je možné zvýšiť európsku schopnosť konáť z hľadiska politickej vôle takto konáť.

W. WOSOLSOBE

Je to naozaj otázka politickej vôle. Myšli si, že to nie je uskutočniteľné v blízkej budúcnosti. Skôr je názor, že európskymi prostriedkami sa dajú vyriešiť Petersbergské úlohy. Súvisí to aj s otázkou bombardovania Juhoslávie. Ak by táto metóda mala byť využitá druhýkrát (v inom prípade), Európa nemá k dispozícii zodpovedajúcu leteckú silu. V Európe sú sice veľké prostredky (možno nie tie správne) a je potrebné sa poučiť z kríz a rozhodnút, ktorým smerom využiť tieto prostredky.

F. DRON

V otázkach bezpečnosti neexistuje malá či veľká krajina. Európska obrana je európskou vôleou a Európa už má niektoré využiteľné štruktúry – EUROFOR, EUROAMFOR, EUROCORPS. Francúzsko si myslí, že ak budujeme inštitucionálnu štruktúru (do konca r. 2000), t. j. vojenské velenie a politické štruktúry, tak je to organizácia fungujúca podobne ako NATO. Po jej vybudovaní budeme

hovoriť o tom, aké vybavenia a aké kapacity má mať táto európska paralela NATO, ako má fungovať politické rozhodovanie. Existuje dohoda ZEÚ – NATO o použíti síl pod velením ZEÚ. Teda niektoré veci Európa má a niektoré vojen-ské schopnosti budú budované.

M. MIHALKA

Zarúža ho argument, že rozšíreniem NATO je sledované dostať sa na trhy nových štátov. Ako príklad uvádzá Rumunsko a jeho úmysel vyrobiť útočnú helikoptér "Dracula". Vojaci to odôvodňovali palebnou silou a mobilitou (z dôvodu obmedzenia počtu v zmluve KOS). Politici kalkulovali s tým, že výrobca je z Texaxu – USA a touto cestou ovplyvnia podporu pre Rumunsko zo strany USA pri vstupe do NATO. USA však upozornili, že Rumunsko vyhľaduje peniaze na nesprávnu vec a je potrebné v prvom rade dať do poriadku národné hospodárstvo. Teda nešlo o žiadnu snahu obsadiť trhy a Rumunsko nebolo prijaté do NATO. Okrem toho, ak sa pozeráme na globálnu ekonomiku, nedá sa hovoriť iba o americkej hospodárskej politike. Hlavne v naftárskom a automobilovom priemysle dominujú transnacionálne spoločnosti. Možno to úplne neplatí pre vojenský priemysel. USA však tento priemysel racionálizovali a urobili konkurenčieschopným. To sa nedá povedať o priemysle európskom. Preto aj na Slovensku je potrebné zanalýzať, ako sú tieto odvetvia konkurenčieschopné a rozhodnúť, aké zbrane vyrábať, čo modernizovať. Aspekty interoperability však začínajú anglickým jazykom, ďalej ide o velenie a riadenie, nie o fažký „hardware“. Iste existujú aj tlaky zbrojeného priemyslu.

Čo sa týka otázky J. Eichlera na rozšírenie stability. Prístup NATO je ist krok za krokom a v geografickom zosúladení. Nedá sa preskakováta cez dvadsať krajín. Tvorba bezpečnostného prostredia je zabezpečovaná aj prostredníctvom PIP.

J. EICHLER

Pán Mihalka má v rade prípadov pravdu, hoci by sa dalo diskutovať, ako to bolo v prípade Rumunska. Boli názory (geopolitickej), že vstup troch nových štátov posilní americký vplyv – najmä v prípade Poľska. USA má jedného stúpenca na západе – Veľkú Britániu, Poľsko ním malo byť na východe. Rumunsko je orientované skôr proti francúzskym, je viac európske. V Madride bolo za vstup Rumunska do NATO 9 štátov, iba jeden bol proti.

Čo sa týka trhov. V USA bol už v roku 1995 vytvorený výbor pre expanziu NATO a jeho predsedom sa stal riaditeľ strategického rozvoja firmy Boeing. Tento výbor vyznamená financovali druhú volebnú kampaň B. Clintonu. Ak ide o nákup „drahých hračiek“, v ČR sa nerátalo s nákupom supersoníkov. Začalo sa o tom hovoriť až s lobbingom firmy Boeing. Poznáme problém vo Vodochodoch a neboli splnené služby prístupu českého leteckého priemyslu na nové trhy. Je pravda, že americký zbrojný priemysel je dynamičkejší a racionálnejší a európsky priemysel zaostáva a konkurzuje sám sebe. V Európe nie je ani žiadnen európsky výbor pre expanziu NATO.

SLOVENSKÁ ZAHRANIČNÁ POLITIKA A EURO-ATLANTICKÉ SPOJENECTVO

I. Úvod

Kolaps bipolarému systému priniesol nielen známe pozitívne zmeny, ale aj nové riziká a výzvy k stabilité a bezpečnosti. O tieto výzvy nebolo v minulosti zo strany Slovenska účinne postarané. Rozšírenie príspevkových hodnôt nebolo všeobecne spravodlivo extenzívnu spoluprácou, ktorej výsledkom by bolo účinnej euro-atlantickej partnerstvo.

Theória medzinárodných vzťahov učí, že zaručenie stability, existencie a bezpečnosti štátu je jedným z hlavných parametrov národných záujmov a ich pre-sadzovania v medzinárodných vzťahoch. Prítom aj malé štáty majú svoj cieľ zodpovednosti za to, čo sa vo svete deje a preceňovanie národných záujmov nad objektívnu globalizáciu, malo v prípade Slovenska zataiť finančné a časovo nemerateľne negatívne dôsledky.

Pre minulú vládnuču garnitúru bolo chápanie zahraničnej politiky spojené charakteristickým nesúladom praktických krokov s vládnym programom, oficiálnymi proklamáciami a slibmi verejne danými zahraničným partnerom. Uvádzanie prikladov by zabraňalo zbytočné veľa času.

Bývalá vláda a tento typ vládnutia podporujúceho politické elity, zastávali k zahranično-politickej prioritám Slovenska, ako integráciu do NATO a EU, resp. vstup do OECD, teda k rôznom formám euroatlantického spojenectva, mierne povedané schizofrenický postoj. Naväc minulá vládna koalícia zihala aj v chápani strategických trendov medzinárodnej politiky koncom 20. storočia a ukázala sa ako neschopná presadzovať životné záujmy Slovenska. Na výsledok nebolo potrebné dľho čakať. Slovensko (jeho vládnucu politickú reprezentáciu) stratilo dôveru a kredibilitu u partnerov.

Strata kredibilitu bola spôsobená predovšetkým tým, ako minulé elity narábali s mocou a s porušovaním demokratických pravidiel. Nekorektné narúšanie noriem, nedodržiavanie medzinárodných zmlúv, úsilie podkopáť alebo zmaríť implementáciu medzinárodných záväzkov..., to sú všetko parametre, ktoré je možno vnímať ako nebezpečenstvá a hrozby pre mobilizáciu solidarity a spoľanej zodpovednosti za budúcnosť.

II. Nové vnútropolitické prostredie na Slovensku

Záujem o integráciu do transatlantických a európskych bezpečnostných štruktur bol pre štáty ako ČSFR, Maďarsko a Poľsko nielen výsledkom jasnej

racionálnej analýzy medzinárodných vzťahov, ale aj gestom príslušnosti k istým politickej tradíciam a hodnotám.

Od januára 1993 Slovensko prešlo evolučno-revolučným vývojom (téma na samostatnú konferenciu), príčom sa súčasne vyvíjali i bezpečnostné štruktúry a to aj tak, že Slovensko sa ocitlo štrukturálne mimo priestor, kam historicky, mentálne, geopoliticky... patrí, mimo priestor euroatlantického spojenectva.

Volebný výsledok jesenných parlamentných volieb a praktický konzensus pri formulovaní koaličných priorit zahraničnej politiky Slovenska zataiť nič neznamenal na fakte oddialenia prijatia Slovenska do NATO a tým aj stratu jedinečnej priležitosti zvnútra participovať na vývoji najefektívnejšieho systému kolektívnej obrany v euroatlanticom priestore. Vytvorili však predpoklad pre zmenu smerovania tejto paradigmy.

Základná premisa modernej zahraničnej politiky Slovenska vyplývajúca z programových vyhlásení všetkých vlád (paradoxne vrátane vlády V. Mečiara) je integrácia SR do euroatlantických politických, bezpečnostných a ekonomických zoskupení. Dnes je to dôležitá aktívna politika v rámci OSN a pri reforme tejto organizácie, rozvoj bilaterálnych vzťahov s členskými štátmi NATO a EÚ. Integračná koordinácia v rámci V-4 a vyrovnané vzťahy so všetkými ekonomicky a politicky zaujímavými štátmi.

Teda všetko to čo je národnö-štátnym záujmom, t. j. stať sa súčasťou pásmu stabilnych demokratickych a prosperujúcich krajín, aby sa v dôsledku úspejnej integrácie zvýšila životná úroveň obyvateľstva, posilnila sa vnútorná a zahraničná bezpečnosť, skvalitnilo sa životné prostredie a zvýšili sa aj naše sociálne štandardy.

Ak si uvedomíme nevyhnutnosť prekonáť obrovské rozdiely medzi slovenskými regiónmi, potrebu vytvoriť nové pracovné priležitosti, zvýšiť cenu národnnej práce, musíme toto chápať aj ako dôležitý, niekedy priam bezprostredný nástroj na utváranie podmienok na optimálne začlenenie Slovenskej republiky do európskej a svetovej deľby práce v prospech globalizácie.

III. Nové geopolitické súvislosti, záujmy a znova získanie stratených výhod

Rozšírenie Severoatlantickej aliancie o Česko, Poľsko a Maďarsko znamená i novú geopolitickú realitu v Európe a nové geopolitické východiská pre Slovensko. Došlo k rozšíreniu pásmu stability obklopujúceho Slovensko, čo umožní stabilizáciu demokracie na Slovensku môže prispieť i k inej filozofii zaisťovania vlastnej bezpečnosti (napr. zniženie zbrojnych výdavkov na vlastnú armádu...) a následných pozitívnych konzervácií.

Konvergovanie východnej hranice aliancie bližšie k hraniciam bývalého ZSSR a nezaraďenie Slovenska do prvej vlny rozšírenia, mimo iných dôsledkov bude znamenať aj to, že Slovensko si jednoducho vzhľadom na svoju krátkozraku politiku nebude môcť v sfére bezpečnosti hľadať a ani nájsť takého spojenca, ktorý chce ovplyvňovať svoju neeurópsku kultúrnu tradíciu Eu-

rópu a je v napäťom vzťahu s NATO. A to napriek presviedčaniu o (ekonomickej) výhodnosti takýchto väzieb.

Musíme sa vymaniť z našej zafixovanej (tradičnej) geografickej orientácie a myslieť globálne. Európania a Severoameričania musia budovať spoločnú transatlantickú viziú a koordinované transatlantické reakcie, ktoré uznávajú, že naše kolektívne bezpečnostné výzvy majú dodnes popri vojenskom rozmeru oveľa výraznejšie politické, ekonomické, kultúrne, etnické a environmentálne dimenzie. Na Slovensku je koncept strategického zaradenia sa v prevahе nad konceptom krátokdobej ekonomickej výhodnosti, aj keď má tento prechod ne-tradične dlhú životnosť a v kontexte s Kosovom vefkú reanimáciu schopnosť, čo budú využívať minulé vládnuce elity v pokuse o návrat.

Slovensko nie je samo s problémom poklesu podpory pre NATO. Vo všetkých členských krajinách poklesla podpora verejnej mienky pre NATO. Jednou z úloh nadchádzajúcej mierovej misie v Kosove je zlepšiť reputáciu NATO. Je predpoklad, že po zverejnení ďalších dôkazov o zločinoch v Kosove, po odkryti masových hrobov, sa názor na použitie sily NATO pozmení. Veľkú zodpovednosť za stav verejnej mienky má aj ruská propaganda o NATO ako americkej organizácii, ktorá v Juhoslávii skúša nové zbrane atď.

NATO je v skutočnosti euroatlantická organizácia. Európania sami majú záujem na prítomnosti USA v Európe. Európa je bezpečnejšia s USA než bez USA. Treba tiež vziať do úvahy, že bez skúsenosti, ktorú priniesla kríza v Kosove, by nebolo prijaté významné rozhodnutie summitu EÚ v Kolíne o posilnení spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ. Faktom je, že USA majú dnes pre-vahu v moderných technológiach, zbraňových systémoch i v prostriedkoch vynákladanych na obranu a výskum.

Po predchádzajúcej realite z Madridu, intenzívne diplomatické úsilie Slovenska, podložené reálnymi výsledkami činnosti novej koaličnej politickej konštantácie, prinieslo výsledky, ktoré sa odrazilí aj na výsledkoch Washingtonského summitu pre Slovensko.

NATO pristúpilo, že prijatie Česka, Poľska a Maďarska do Aliancie nebude poslednou fázou rozširovania a že dvere k členstvu v NATO zostanú otvorené pre všetky ďalšie krajinu, želajúce si zdieľať euro-atlantické hodnoty a plniť požiadavky na členstvo. Slovensko chce byť členom Aliancie a pozitívne vnímať Washingtonskú deklaráciu ako dokument reflektojúci pohľad na budúci vývoj Európy v bezpečnostnej oblasti a potvrdenie otvorenosti NATO.

Predseda vlády SR vo svojom vystúpení pred Sevroatlantickou radou v Bruseli (27. 11. 1999) zdôraznil, že pre Slovensko je dôležité, aby nám bola poskytnutá jasná perspektíva členstva. Vo Washingtonskom dokumente je ne-dvojzmyselné uvedené, že najneskôr do roku 2002 sa zdieľa ďalší summit NATO, ktorý sa vráti k procesu rozširovania. Takyto záver je jasnou perspektívou pre Slovensko.

Základom pre získanie pozvania je hodnotiaci proces, ktorý predpokladá plnenie kritérií Akčného plánu na členstvo (MAP). Na úrovni MZV SR už bol spracovaný materiál *Program zabezpečenia prípravy SR na členstvo v NATO*,

v ktorom sú zapracované závery Washingtonského summitu s dôrazom na mechanizmy MAP. Z tohto programu bude vychádzať *Národný program prípravy SR na členstvo v NATO*, ktorý bude obsahovať ročné a cieľové úlohy zaistenia prípravy a pripravenosti Slovenska.

Medzi hlavné smery intenzifikácie spolupráce SR s NATO bude nadalej patrif participácia na aktivitách Euroatlantickej partnerskej rady (EAPC), v posilnenom programe Partnerstvo za mier (PP), ako aj zvyšovanie intenzity komunikácie a spolupráce s členskými krajinami NATO a s krajinami V4. Mechanizmus spolupráce v rámci EAPC nám umožní skvalitniť s členskými krajinami NATO priame politické konzultácie na individuálnej úrovni alebo v menších skupinách. Dôležité bude v rámci programu PP sa aktívne zapojiť do druhej etapy Plánovacieho a hodnotiaceho procesu (Planning and Review Process - PARP), ktorého hlavným cieľom je zvýšiť mimo iné interoperabilitu Armády SR s NATO.

IV. Vízia 21. storočia

Akému novému svetu budeme celiť v 21. storočí? Zatiaľ nie je žiadен kon-senzus toho, ako najlepšie charakterizovať medzinárodný systém. NATO pracuje na tom, aby bol vytvorený medzinárodný systém, ktorý bude podporovať trvalý mier a stabilitu, demokratické hodnoty a inštitúcie. Nemožno opomenúť prehľadujúcu sa asymetriu vo vývoji medzi Severom a Juhom a ďalšími rizikami všeobecného, globálneho charakteru. Riziká môžu vzniknúť aj chybami strategických rozhodnutími (napr. zle stanovené východiská, nepremyslenosť...) v zahraničnej politike, chyby a omypy pri strategickom rozhodovaní v ekonomike, podcenenie významu vojenských nástrojov bezpečnosti (vrátane transformácie a modernizácie armády...). Z rizik pochádzajúcich z Východu je potrebné spomínať najmä nestabilitu (občiansku, hodnotovú, ale aj politickú a vojenskú) v Rusku.

V súčasnosti zrejme stojí NATO pred problémom absorbovať výzvu, reagovať na výrazne zmenené bezpečnostné prostredie a pripravenosť na absorbovanie nových členov (politickej a vojenskej časti) aliancie. V Kosove dokázali rovnako krajin NATO ako i nečlenovia NATO, že dokážu spolupracovať pre spoločné dobro počas krízy. Slovenská republika chce byť prostredníctvom svojej zahraničnej politiky aktívnym prvkom bezpečnostných štruktúr euro-atlantickej dimenzie a pokračovať v napĺňaní politických integračno-bezpečnostných kritérií.

Slovensko pri získavaní podpory začleňovania do euroatlantického systému sa bude orientovať predovšetkým na podporu zo strany USA, bude aktivizovať bilaterálne vzťahy s jednotlivými členskými krajinami NATO a revitalizať proces v rámci projektu V4.

Dúfame, že touto snahou prispejeme nielen k stabilizácii svojej bezpečnosti, ale tiež k rozvoju nových stratégii a inovačných programov, ktoré umožnia módne využívať obmedzené zdroje vo formujúcom sa globálnom bezpečnostnom prostredí.

Súčasná moc musí vyvinúť maximálne úsilie, aby nulifikovala doterajši diver-

gentrý proces a akcelerovala konvergentný proces na Slovensku, ako jeden z predpokladov ďalšej konsolidácie demokratického zriadenia na Slovensku a začlenenia do Severoatlantickej aliancie.

Diskusia k vystúpeniu P. Weissa

V. KMEC

Reagoval na časť vystúpenia o možnom klesajúcim trende výdavkov na obranu. Potom bude možné budovať nové prvky na čelenie novým rizikám a ohrozeniam?

P. WEISS

Z dlhodobého hľadiska je výhodnejšie, ak budeme v systéme kolektívnej obrany, aj čo sa týka vynakladania zdrojov. Najdrahšia je obrana izolovanej krajiny. Pre dosiahnutie reálnej vojenskej pripravenosti je potrebné v istých tem- pách zvyšovať výdavky, ale do budúcnosti sa to opäť.

V. KMEC

Otázka klesajúcej tendencie výdavkov na obranu nekorešponduje ani s filozofiou troch nových štátov, ktoré sa integrovali do NATO. Na Slovensku okrem toho zatiaľ nenastala zmena v myšlienkových pochodoch napriek tomu, že usilujeme o integráciu do NATO. Otázka na p. Weissa – ktoré štáty považuje za ekonomicky a politicky zaujímavé z hľadiska možnej spolupráce?

P. WEISS

Ekonomická situácia na Slovensku sa zhoršila aj v dôsledku volontaristickej hospodárskej politiky predchádzajúcej garnitúry. To sa odráža aj v tlaku na rozpočtovú kapitolu Ministerstva obrany. Je to otázka ekonomickeho ozdravenia a politických priorit pri schvaľovaní rozpočtu. Čo sa týka ekonomicky zaujímavých krajín. U nás bolo málo pozornosti venované stretnutiu Európskej únie s krajinami Latinskej Ameriky a vytvorenie zóny voľného obchodu. Je to podnet aj pre Slovensko. Nemáme kapacitu na globálnu hospodársku politiku, ale nemôžeme sa obmedzovať iba na eurocentrizmus. Nemali by sme ignorovať tradičných partnerov v JV Ázii, možné sú styky s Južnou Amerikou. Ide o pragmatickú hospodársku spoluprácu.

J. TUČEK

Ohradzuje sa voči hodnoteniu predchádzajúcej vlády v tom, že armáda svoje kritériá splnila a bola zahraničím hodnotená pozitívne.

Čo sa týka znižovania nákladov na armádu, toto je možné v dlhodobom horizonte, ale zo začiatku to tak nebude. Mali sme napríklad problémy s platením 6 príslušníkov armády vo veliteľstvách NATO. Ak to bude viac ľudí, treba s tým v rozpočte rátať.

P. WEISS

Vo výstúpení hovoril o chybách vo vnútormej a zahraničnej politike, ktoré zapričinili, že slovenská armáda (prinajmenšom taká dobrá ako česká) nie je v tej istej situácii. To nie je chyba armády, ktorá má dobré meno aj v Bruseli.

Druhá otázka je realitou vyplývajúcou z poddimenzovaných ekonomických možností. Aj v armáde je potrebné vytvárať priority pre splnenie integračných cieľov aj cenu, že tieto zdroje budú chýbať inde. Dôstojnicky zbor má vysokú motiváciu začleniť sa do Aliancie.

K. ZAVACKÁ

Potvrdila podiel predchádzajúcej vlády na realite, že nie sме v NATO. Jedným z dôvodov nepriatia je skutočnosť, že Slovensko nie je jednoznačne vyrovnané s fašistickou minulosťou. Zároveň na sebe máme ódiúm rozbijáča štátu, čo znamená určitú nespolahľivosť. Rovnako též – „ak nás nezoberú na západ, obrátime sa na východ“ – neprispela k pozitívному pohľadu na našu stálu.

P. WEISS

55. výročie SNP ukáže nosnú tradíciu slovenskej štátnosti. Pokusy odvodenovať pokusy SR od vojnového slovenského štátu sú okrajovou tendenciou.

N. PFEIFFER

Otázka na zložitosť koaličného vládnutia súčasnej koalicie.

P. WEISS

Slovenská republika vzhľadom na historické a politické tradicie a ústavu, ktorá predpokladá systém klasickej parlamentnej demokracie, je odsúdená na koaličné vládnutie. Súčasná koalícia, na rozdiel od predchádzajúcej, nemá principiálne nezhody v chápani úloh zahraničnej politiky. Napriek rozdielom v názoroch na činnosť vlády, je v oblasti zahraničnej politiky konsenzus. Druhý moment zvýhodňujúci súčasnú koalicu je, že všetky strany koalicie majú prirodzených partnerov v európskych politických rodinách. Predchádzajúca vláda musela spoliehať na oficiálne medzištáte rokovania. Naväc, predsedovia dvoch strán (napriek programovému vyhláseniu vlády, ktoré bolo v zahranično-politickej prioritách podobné nášmu) sa otvorené a miestami veľmi hrubo vyladovali o NATO a ZEÚ. HZDS je v tejto otázke tiež vnútorne podeľené.

Našou úlohou je naprieck rozporom koalícia – opozícia rozširovať konsenzus, spolupracovať s realistickými prúdmi v HZDS (s tým, čo chápnu nevhodnosť euroatlantickej integrácie). SNS je programovo izolacionistická, programovo odmieta začlenenie SR do Aliancie, teda nemá význam usilovať o konsenzus.

A. GEJDOS

Aký je názor na úlohu OSN vo vzťahu k NATO a k precedensu, ktorý vznikol bombardovaním Juhoslávie? Súhlasi s potrebovou spolupráce koalícia – opozícia pri definovaní štátnych záujmov. V Dánsku dosiahli dohodu smerom k reorganizácii a prezbrojovaniu armády. Pripravuje sa také niečo aj u nás?

P. WEISS

Kosovská kríza nastolila dramatickým spôsobom otásku reformy OSN. Veci na Balkáne zašli tak ďaleko preto, lebo medzinárodné inštitúcie neboli schopné robiť „preventívne“ opatrenia. V diskusií v parlamentnom zhromaždení Rady EÚ povedal (p. Weiss), že na jednej strane monitorujeme Ukrajinu a jej zákony, príčom na druhej strane máme stásične ľudí vyvraždených v 4 etnických vojnách pár kilometrov juhovýchodne. Napriek všetkým negatívm však Bezpečnostná rada OSN ukázala určitú rozhodovaciu kapacitu. Zároveň sa ukázalo, že musí zmeniť spôsob rozhodovania. Postoj SR je taký, že právo „vetu“ by sa malo obmedziť, napríklad na článok 7 – operácie v záujme mieru a stability. Práve v dôsledku využitia práva „vetu“ nebola BR OSN schopná vynutiť si realizáciu svojich rezolúcií Miloševicom. Intervencia NATO by však mala byť výnimčením riešenia a nie pravidlom. V OSN by mal byť mechanizmus, ako zvládla takéto krízy na základe konsenzu. To znamená, že OSN si vyžaduje reformu.

K otázkke spolupráce koalícia – opozícia. problém je často psychologizovaný. Máme špecifiku v tom, že vládu a opozičné strany sú postavené na iných základných hodnotách a na inom chápani národných záujmov. Existujú však pozitívne momenty. Vyhlásenie NR SR k integrácii SR do EÚ (v mesiaci január 1999) podporilo 118 poslancov, 1 poslankynia za SNS bola proti, 7 poslancov sa zdržalo hlasovania. Ostatní, vrátane poslancov HZDS, boli za. Takýto konsenzus sa fažsie hľadá pri konkrétnych strategických a taktických krokoch, ktoré nasledujú. Napríklad, koalícia a opozícia sa polarizovali v probléme Kosova, ktorý sme my nezapričinili. Potrebujeme viac pozitívnych skúseností z niečoho, čo sme pripravili spolu. Ide o stratégie, ktoré by zostali platné bez ohľadu na to, kto bude vládnut. V parlamente bude v decembri 1999 zhodnotená zahraničná politika v roku 1999 a ponúknutá asi trojročná vizia.

L. SZABÓ

V Maďarsku mysleli, že obrana bude lacnejšia, keď sa stanú členmi NATO. To je logika v teoretickej ceste, že v zoskupení je to lacnejšie. Po nadobudnutí členstva rozpočet vzrástol o 0,2 %, príčom nebolo nič investované. Mysli si, že v dlhodobejsom termíne (čo bude asi 15 rokov) budú vydávať na obranu viac, než predpokladali. Je potrebné pretvoriť obranné myšlienky, vytvoriť nové inštitúcie a prezbrojiť. Preto horizont, v ktorom by došlo k poklesu výdavkov, je dlhý. Problémy vznikajú aj preto, že v novej vláde má kreslo ministra obrany mala strana živnostníkov, ktorá má nízky prehľad o obranných problémoch.

P. WEISS

Armáda SR by musela investovať do modernizácie, či by bola v NATO, alebo nie. Samozrejme, že adaptácia na nové podmienky bude vyžadovať postupne rastúce náklady. Súhlasi, že to môže byť obdobie 15 rokov. Podobná je však ekonomická realita a tou je výška HDP.

NOVÁ STRATEGICKÁ KONCEPCIA NATO – POHĽAD MO SR

Washingtonský summit v aprili t. r. dal, okrem iného, aj istú odpoveď na diskusiu, ktorá sa pred časom rozvinula na tému: je potrebná transformácia Aliancie? Transformácia preto, aby bola táto politicko-obranná organizácia lepšie pripravená a uspôsobená na nové výzvy, riziká a ohrozenia, ktoré budú sprevádzané blížiace sa 21. storočie v euro-atlantickej priestore. Klúčový dokument, ktorý túto transformáciu Aliancie zohľadňuje, je prijatá Nová strategická konceptia NATO (dalej len NSK). Aj keď pre Slovensko je rovnako dôležitý aj na summite prijatý ďalší dokument Akčný plán pre členstvo (MAP).

Ešte skôr ako sa dotknem niektorých vybraných otázok, rád by som urobil dve usmerňujúce poznamky:

- 1 Nakonco spomínané dokumenty z washingtonského summittu sú na MO SR v rozličnom štádiu rozpracovanosti, v mojom vystúpení nepôjde vždy o pohľad MO SR, ale neraz len o pohľad Sekcie obrannej politiky a plánovania, resp. o môj pohľad.
- 2 Washingtonské dokumenty, osobitne NSK, obsahujú desiatky, stovky rôznych podnetov, cieľov, úloh, opatrení, realizácia ktorých potrvá roky. Čo z tohto množstva nových ideí strategických rozhodnutí Aliancie vybrať do 20-minútového vystúpenia? A prečo práve to a nie iné? Vybral som len dva malé súbory, okruhy otázok, ktoré spolu istým spôsobom súvisia: o istých konkrétnych krokoch a predstavách a o s tým súvisiacim táraním a zavádzaním.

V uplynutých dňoch (19. 6. 1999) vláda SR prerokovala a schválila dokument, ktorý predložili ministri Eduard Kukan a Pavol Kanis a ktorý má názov Program zabezpečenia prípravy SR na členstvo v NATO. Približne v tom istom období (23. – 24. 6. 1999) prerokovalo Kolégium ministra obrany SR materiál Koncepcia reformy rezortu obrany SR do roku 2002 (s výhľadom do roku 2010). Tieto dva najaktuálnejšie dokumenty vo veľkej miere zohľadňujú spomínané dokumenty prijaté na Washingtonskom sumite.

Dokument „Program zabezpečenia prípravy SR na členstvo v NATO“ zohľadňuje najmä Akčný plán pre členstvo (Membership Action Plan – MAP). Po prijatí SR, ktorá riadi celý program, bol zriadený Výbor vlády pre prípravu SR na členstvo v NATO. Tento výbor si zriadiuje 14 odbranných pracovných medzirezortných skupín, ktoré na podmienky SR rozpracujú pár kapitol Akčného plánu pre členstvo. Výsledkom bude ročný, ale i strednodobý národný program, ktoré budú obsahovať naše ciele a úlohy, časový harmonogram prác pripravy na naše možné budúce členstvo v Aliancii. Dôležitý pritom ani tak nebude po-

čet, množstvo cieľov a úloh, ako spĺnenie tých, ktoré si sami zapíšeme, ako potvrdenie našej spôsobilosti reálne plánovať a plniť prijaté plány. Štyri pracovné skupiny zriadené a riadi MO SR.

Dokument Koncepcia reformy rezortu obrany do roku 2002 (s výhľadom do roku 2010) viac a konkrétniež zohľadňuje a využíva Novú strategickú konceptiu Aliancie. Koncepcia vojenskej reformy sa pripravovala dlhšie. S prácou na nej sa započalo ešte na konci roka 1998, teda ešte pred Washingtonskym summitom. V aprili t. r. prijatá NSK sa tak stala istým kritériom pre posudzovanie správnosti nášho smerovania, našich úvah o vojenskej reforme, ako aj inspiračným žriedlom pri jej dopracúvaní do súčasnej podoby. Naša konceptia vojenskej reformy zohľadňuje a na naše podmienky v mnohom aplikuje NSK NATO.

Na potvrdenie povedaného aspoň niekoľko tézovitých ilustrácií a príkladov:

- naša koncepcia reaguje na nové výzvy a ohrozenia tým, že novým spôsobom definuje a rozširuje poslanie a úlohy ozbrojených síl SR pre nasledujúce deťaťročie,
- určuje minimálne možné počty príslušníkov ozbrojených síl, osobitne Armády SR, v dobe mieru, ako aj počty vojakov v čase vojenského ohrozenia,
- tieto nové, či novodefinované misie našich ozbrojených síl podmienujú nie len ich počty, lež aj ich štruktúru, nové organizačné usporiadanie, ich dislokáciu na území SR, modernejší spôsob velenia,
- koncepcia poukazuje na to, že nové výzvy a riziká, často nevojenského, ci-vilného charakteru, nie sú dôvodom pre oslabenie nášho úsilia o prijatie do Aliancie, ale práve naopak, iba organizované medzinárodné úsilie a spoluprácu sú spôsobilé sa s niektorými hrozobami vysporiaťa,
- naše ozbrojené sily tak musia byť pripravené nie len na obranu, ale aj na mirové operácie, na aktívnu účasť pri rozličných civilných ohrozeniach a krízových operáciách,
- NSK obsahuje aj do 15 – 20 úloh (čl. 43) v oblasti kolektívnej obrany, teda pre členov Aliancie. Ide o úlohy, počnúc kolektívnym vojenským plánovaním, až po logistické operácie. Aj na tieto úlohy naša koncepcia istým spôsobom reaguje,
- NSK požaduje vytvárať spoločné, medzinárodné a viacúčelové veliteľstvá, čo sa premieta aj do našo návrhu na transformáciu nášho generálneho štátu ako súčasti ministerstiev obrany a veliteľstiev pozemných a vzdušných sil,
- rovnako akceptujeme požiadavku na vyzávené budovanie sil okamžite reakcie, resp. rýchlej reakcie, t. j. vysoko pripravené ozbrojené sily a hlavnými silami, ktoré môžu mať nižšiu úroveň pripravenosti. Ak prvé musia byť pripravené k použitiu v priebehu niekoľkých hodín až dni, potom druhé sa dopĺňajú, docvičujú a pripravujú na zasadenie niekoľko mesiacov.

Tak by som mohol pokračovať ďalej: o koncepcii jazykovej prípravy 2 400 profesionálnych vojakov, o pláne tvorby klúčových dokumentov, v ktorých je koncentrovaná bezpečnostná a obranná politika štátu, o peripetiach so závädzaním systému obranného plánovania, personálneho manažmentu atď.

Sme si vedomi, že NSK Aliancie je zásadný, dlhodobý dokument, ktorý sa v takej, či onakej miere musí premietnuť v našich dokumentoch a praktických opatreniach. V opačnom pripade by išlo len o všeobecnú a ľalové reči, že táranie o našom akomsi záujme o členstvo v NATO, pričom konkrétna a praktické kroky by boli proti týmto všeobecnym deklaráciám. Poviem to aj ináč. Všetci tí, ktorí u nás prehlasujú a tvrdia, že nemáme reštrukturalizovať našu armádu, naše ozbrojené sily, že máme ponechať generáry štáb tam a taky, aký je, že nesmieme predať žiadnen „doslužilý“ tank, či lietadlo, čím sa znižujú naše počty zbraní pod limity, ktoré nám stanovuje Zmluva o KOS, ktorí prehlasujú, že profesionálnych vojakov nemožno premiestňovať z posádky do posádky, ale ich treba ponechať tam, kde tito majú svoje záhradky, všetci tito možno aj všeobecne deklarujú, že sú za naše členstvo v Aliancii, avšak v konkrétnych krokoch, poziadavkach sú proti tomu. A viaceri z nich to takto robili aj počas predošlého voľebného obdobia.

Takýto protichodný a rozpoltený prístup – všeobecne sa deklaruje tak a v konkrétnych čincoch sa robi inak, opačne – je a ešte dlho bude na Slovensku možný, pokiaľ sa zásadnejším spôsobom nerozvinie demokratické riadenie a kontrola ozbrojených sil, pokiaľ sa všetky strategické, kľúčové rozhodnutia a kroky v oblasti zaisťovania našej bezpečnosti a obrany nebudú robiť transparentným spôsobom, pokiaľ nebude aspoň trochu lepšia a väčšia informovanosť a teda i výchova občanov tohto štátu o našej bezpečnosti a obrane. Povedané učelnejsie, pokiaľ sa nevybuduje ucelený systém bezpečnosti a obrany SR.

Na ilustráciu opäť len niekoľko téz:

- mnohí naši poslanci, štátne úradníci, nehovoriač o väčšine občanov, nevnmajú a teda nevedia, že NATO sa vyvíja, transformuje, že dnes je už iné, ako na konci studenej vojny, čo bolo vyjadrené v predošej strategickej koncepcii, ktorá bola prijatá v Ríme roku 1991, ako aj, že NSK Aliancie z roku 1999 v zásade i zreteľne načrtáva, čím chce byť NATO v ďalšom desaťročí. Treba preto vedieť, že naše prípadné prijatie do NATO by znamenalo, že sme prijati do organizácie, ktorá je podstatne odlišná od tej, ktorú pozná stredná a staršia generácia spred 10 a viac rokov, dokonca, že táto je v čomsi iná, než bola v prvej polovici 90. rokov, kedy sa formulovali prvé a občianske záujmy a ciele o našom členstve v nej,
- v dnešnom NATO zostáva kolektívna obrana členských štátov nadalej základným cieľom a poslaním. No nezostáva sa iba u neho. Aliancia postupne prechádza od dominujúcej obrany územia, teritória členských štátov k obrane ich spoločných záujmov a hodnôt, od obrany krajiny a vecí k obrane občanov, ľudu a idei. Tušíme, že Aliancia má ambicie rozšíriť svoje poslanie a pôsobenie z politicko-obranej na viacdimenzionálnu bezpečnostnú organizáciu,
- NSK Aliancie v čomsi vysvetľuje krízovú operáciu v Kosove, Kosovo v praktickej podobe doplnia a konkretizuje NSK. A tak nielen v akademických dišputách, lež prakticky sa presadzuje myšlienka, že po dlhom strastiplnom období hrozby globálnej jadrovej katastrofy sa presadi rehabilitácia Clause-

witzovej tézy o vojenskom pokračovaní politiky. Povedané inak, v niektorých situáciách a okolnostiach, osobitne vtedy a tam, kde boli vyčerpané všetky neozbrojené, politické, ekonomicke, či diplomatické prostriedky, môže byť s úspechom použitá ozbrojená sila.

Že nie, alebo nikdy? Potom ale prečo budujeme a udržiavame ozbrojené sily, prečo na to vynakladáme miliardy? Prečo budujeme špeciálne vycvičené protiteroristické jednotky, prečo neraz násilím musíme izolovať nebezpečných jednotlivcov, či skupiny a strážiť ich ozbrojenými strážami? Prečo sú naši najlepší muži a ženy poverovaní, aby nám dávali včasné a spoľahlivé informácie o pohromach na nás sa chystaných, o príprave a teda i možnom použití zbraní hromadného ničenia atď? Ak chcete zvládnúť etnické nepokoje a ozbrojené boje, masové osudy ľudu, boje ľudu jedného náboženstva s ľuďmi, ktorí vyznávajú náboženstvo iné, masové strety holohlavých so skupinou inak označkovanou, ako člifč organizačnému zločinu, terorizmu?

Budujeme moderné ozbrojené sily a zbery, ktoré sú pripravené na svoje oveľa všestrannejšie použitie ako dosiaľ až preto, lebo väčšina agresii a ozbrojených stretnutí po 2. svetovej vojne nevznikla ako výsledok racionálnych úvah a možností.

Diskusia k vystúpeniu P. Bartáka

F. DRION

Sú všeobecne známe aspekty interoperability v poli, ktoré, ak budú splnené, zabezpečia Armáde SR pripravenosť pre vstup.

Položil otázku, či spolupráca krajín V-4 bude v bezpečnostnej oblasti ráta aj so spoločným výcvikom či výzbrojom.

P. BARTÁK

Interoperabilita je obsiahnutá v návrhu reformy. Súhlasi, že interoperabilita nie je totožnosť výzbroja a výstroja, ale v prvom rade spôsobilosť spolu komunikovať.

V spolupráci V-4 ide skôr o skutočnosť, že tieto krajinu prešli podobným vývojovým procesom ako SR nielen z hľadiska priblížovania sa k NATO, ale aj ekonomicky a sociálne. V oblasti bezpečnosti a obrany sú vpredu a ich postupy sú pre nás skúsenosťou. Nemáme cieľ sa osobitným spôsobom výdelať z Aliancie v rámci V-4.

J. EICHLER

Je správne, že SR usiluje o vstup do NATO. V NATO existujú krajinu s pro-americkým vplyvom, ako aj krajinu kladúcu väčší dôraz na ESDI. Súvisí to aj s priemyselnou základňou obrany. Chce Slovensko svoju orientáciu zameňať viac na nákup technológií od USA, alebo svoju priemyslovú základňu obrany orientovať na spoluprácu s európskymi krajinami NATO?

P. BARTÁK

Nie je možné odpovedať jednou vetou. Koncepcia reformy sa zatiaľ dotýka iba rezortu obrany. Nedáva odpoveď na konkrétniešie smerovanie v oblasti modernizácie a možného prepojenia slovenského obranného priemyslu. Zatiaľ, podobne ako v Českej republike, nie sme spôsobili vypracovať viero hodný dlhodobý 10 – 15 ročný plán. Koncepcia dočasne nahradza takto dokument v systéme obrannejho plánovania. Bude prerokovaná vo výbere pre obranu a bezpečnosť, v rade obrany štátu a vo vláde. Okrem toho bude predložená aj do pléna Národnej rady. Bude vypracovaná bezpečnostná stratégia SR, vojenská stratégia a inovovaná obranná doktrína. Bude sa budovať systém bezpečnosti a obrany. V rámci práce na týchto dokumentoch bude riešený aj problém výzbroja. Napríklad v štádiu riešenia je problém, čím vyzbrojiť vojenské letectvo. Všeobecne sú názory, že by to malo byť podzvukové viacúčelové lietadlo a v hre je niekoľko možností, rozhodnutie nie je dané.

J. TUČEK

V poradí už piata reforma bude neúspešná, ak neprebehnú také personálne opatrenia, ako v ostatných troch krajinách.

P. BARTÁK

Reforma naozaj závisí od ľudu. Doteraz neprebehli personálne opatrenia v širšom slova zmysle, jazyková, ale ani odborná príprava nie sú dostačujúce. Boli by sme o kúsok ďalej, keby sme boli zrealizovali koncepciu vyjadrenú v dokumente o výstavbe ASR do roku 2000 schválenom predchádzajúcou vládou.

Olga Gyárfášová

VNÍMANIE ZMIEN VO VÝVOJI EURÓPSKEJ BEZPEČNOSTNEJ ŠTRUKTÚRY SLOVENSKOU VEREJNOSŤOU

1. Názory slovenskej verejnosti na zahraničnú politiku

Slovenská verejnosť dlhodobo prejavuje relativne nízky záujem o zahraničnú politiku. V januári 1999 iba 38 % respondentov uviedlo, že sa zaujímajú o zahraničnú politiku (6 % sa veľmi zaujima a ďalších 32 % sa skôr zaujima) (IVO, január 1999). Predchádzajúce výskumy tiež ukázali, že úroveň znalostí slovenskej verejnosti o dianí v zahraničí je veľmi nízka. Nízky záujem slovenskej verejnosti o zahraničnú politiku potvrzuje aj fakt, že ju občania dlhodobo nevnímajú ako najlepšie problém Slovenska. Za závažný problém ju považuje len 1 % opýtaných.

Záujem o zahraničnú politiku súvisí so vzdelením – medzi vysokoškolským vzdeleným respondentmi sa o ňu zaujíma takmer 70 %, zatiaľ čo u ľudu so základným vzdelením je to len štvrtina (IVO, január 1999). Väčší záujem o zahraničnú politiku prejavujú muži, ako aj ľudia v strednom veku (35- až 54-roční).

2. Očakávania zahraničnopolitického vývoja

Počas vlády V. Mečiara v roku 1994 – 1998 nastal prepad medzinárodného postavenia Slovenska. K tomuto obdobiu sa viažu neúspechy Slovenska v procese integrácie do euroatlantických štruktúr. Napriek deklarovaným integračným cieľom Slovensko nebolo zaradené do prvej skupiny štátov prizvávaných na rokovanie o vstupe do Európskej únie ani do prvej vlny rozširovania NATO. Príčiny týchto neúspechov mali spoločného menovateľa – deficit demokracie vo vnútornej politike.

Významná časť občanov však videla na jeseň 1998 v zmene vlády šancu na zlepšenie medzinárodného postavenia Slovenska. Bezprostredne po voľbách bolo znočne rozšironené aj presvedčenie, že sa zvýšila šanca Slovenska dobehnuť v integračných procesoch susedov z Višegradskej štvorky.

Zlepšenie šanci na vstup do Európskej únie konštatovala viac ako polovica respondentov (52 %), pričom takmer štvrtina predpokladala, že by sa Slovensko mohlo zaradiť ešte do prvej vlny. Názory na šance vstupu do NATO boli o čosi skeptickejšie (42 % predpokladalo zvýšenú šancu integrácie). V prípade oboch medzinárodných inštitúcií si len zanedbateľné 2 % respondentov myslí, že sa šance Slovenska na vstup po voľbách 1998 znížili.

Tabuľka 1

„Zmenili sa po parlamentných voľbách 1998 šance Slovenska na vstup do Európskej únie a NATO?“ (%)

	EÚ	NATO
Šance sa zvýšili a Slovensku by sa mohlo podarif zaradíť sa ēste dô prevej viny rozloženia	23	16
Šance sa zvýšili, ale Slovensko sa už nemôže zaradíť do prevej viny	29	26
Šance ostali rovnaké	27	32
Šance sa znižili	2	2
Neviem	19	23

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, november 1998

Zvýšenie integračných šancí Slovenska do EÚ a NATO nadpriemerne často konštatovali mladší ľudia, s výšim vzdelaním, duševne pracujúci, prívrženci strán vládnej koalície – teda tie skupiny obyvateľstva, ktoré toto zahraničnopolitické smerovanie Slovenska väčšinu podporujú. Naopak názor, že integračné šance SR ostali rovnaké ako pred parlamentnými voľbami, vyjadrovali častejšie najmä starší ľudia, s nižšim vzdelaním, dôchodcovia a nezamestnaní, obyvatelia stredného Slovenska, prívrženci strán parlamentnej opozície – čiže tie skupiny, ktoré sú týmto cieľom menej naklonené.

3. Podpora vstupu Slovenska do NATO a EÚ

Po voľbách 1998 nastal v názoroch občanov na integráciu do EÚ a NATO zdanlivo paradoxný vývoj. Na jednej strane sa podľa mnohých občanov zvýšila integračná šanca Slovenska, na druhej strane sa však znižila celková dôvera občanov k Európskej únii i NATO (tabuľka 2). Zároveň klesol aj podiel občanov podporujúcich vstup Slovenska do oboch integračných zoskupení (tabuľka 3). Zatiaľ čo v októbre 1997 vstup do EU podporovalo 74 % a odmietalo 14 % respondentov, v januári 1999 bolo zástancov vstupu 62 % a odporcov 22 %. V názoroch občanov na integráciu Slovenska do EÚ napriek miernemu poklesu pretrváva výrazná väčšinová podpora. V názoroch na vstup do NATO sa však pomer zástancov a odporcov začína vysrovnať. V januári 1999 vstup do NATO podporovalo 42 % a odmietalo 41 % respondentov.

Tieto názorové posuny treba pripisať predovšetkým skutočnosti, že predstaviteľia HZDS a SNS po presune do opozície začali oveľa otvorennejšie spochybňovať účelnosť integrácie Slovenska do euroatlantických štruktur, na čo reagovali ich prívrženci nižšou podporou oboch integračných aspirácií SR.

Tabuľka 2

Vývoj pomeru dôverujúcich, nedôverujúcich a nevyhľadených postojov voči EÚ a NATO (%)

	Október 1993	December 1994	Január 1997	Október 1997	Január 1999
EÚ	57:28:15	48:28:24	48:22:30	53:23:24	49:31:20
NATO	45:38:17	42:33:25	39:29:32	41:33:26	37:42:21

Zdroj: FOCUS, október 1993, december 1994 a január 1997, Inštitút pre verejnú otázky, október 1997, január 1999

Tabuľka 3

„Podporujete vstup Slovenska do EÚ a NATO?“ (% odpovedí „áno“ : „nie“ : „neviem“)

	Október 1997	April 1998	Január 1999
EÚ	74:14:12	79:11:10	62:22:14
NATO	52:35:13	58:31:11	42:41:17

Zdroj: Inštitút pre verejnú otázky, október 1997, apríl 1998, január 1999

Na tom, že integrácia Slovenska do EÚ je potrebná, sa zhodla v januári 1999 väčšina ľudu na Slovensku. Túto požiadavku si osvojila väčšina žien i mužov, ľudí všetkých vekových a vzdelanostných kategórií, obyvateľov väčších miest i malých obcí, občanov slovenskej aj maďarskej národnosti. Integráciu Slovenska do Európskej únie väčšinu podporujú mladí a vzdelanejší ľudia (IVO, január 1999).

Ak v roku 1998 existoval o potrebe integrácie Slovenska do EÚ aj stranický konsenzus a medzi prívržencami všetkých strán bol podiel stúpencov integrácie Slovenska do EÚ výrazne vyšší než podiel jej odporcov, v povoľnom období sa výraznejšie diferencujú posteje prívržencov koaličných a opozičných strán. Dramatický pokles podpory integrácie SR do EÚ nastal najmä medzi prívržencami HZDS, ktorí už nie sú „zmätenci“ oficiálne deklarovanými zahraničnopolitickými cieľmi vlády a veľká časť z nich po odchode hnutia do opozície stojí na otvorenre protointegračných pozíciach.

Podobne ako vstup Slovenska do Európskej únie, i vstup do NATO častejšie podporujú vzdelanejší ľudia, ako aj mladšie vekové kategórie. Medzi prívržencami strán vládnej koalície prevažuje podpora vstupu Slovenska do NATO nad negatívnym stanoviskom. Uprizniviaci opozičných strán, ale aj u potenciálnych nevoličov a nerodzohodných je pomer obrátený. V porovnaní s aprílom 1998 klesla podpora vstupu Slovenska do NATO medzi prívržencami všetkých politických strán s výnimkou SDL. Najvýraznejší pokles podpory vstupu Slovenska do NATO nastal v elektoráte HZDS (tabuľka 4).

Tabuľka 4

„Podporujete vstup Slovenska do NATO?“ (%)

	April 1998		Január 1999	
	Áno a skôr áno	Nie a skôr nie	Áno a skôr áno	Nie a skôr nie
SDK	86	7	70	18
SMK	81	14	69	9
SOP	62	31	58	29
SDL	41	51	48	42
Nerozhodnuti	43	26	30	35
SNS	41	51	27	60
Nevoliči	44	28	26	44
HZDS	46	47	19	66
Populácia SR	58	31	42	41

Pozn.: Zvyšok do 100 % tvoria odpovede „neviem“

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, apríl 1998, január 1999

Ak skombinujeme názory na vstup do EÚ a NATO, aby sme súhrnné vyjadrili, akú podporu verejnosti mala v januári 1999 euroatlantická integrácia Slovenska, zistíme, že 41 % občanov podporovalo oba ciele zároveň, 19 % respondentov podporovalo vstup do EÚ, ale odmietalo vstup do NATO, 21 % odmietalo integráciu SR do obidvoch inštitúcií. 15 % nevedelo zaujať stanovisko ani k jednému z týchto dvoch zahraničnopolitických cieľov. Ostatné kombinácie odpovedí mali zanedbateľné zastúpenie. V porovnaní s aprílom 1998 sa znižil podiel tých, ktorí podporujú oba integračné ciele, a to z 56 % na 41 %.

4. Očakávania spojené so vstupom do NATO

Následky vstupu Slovenska do NATO sú pre mnohých občanov zahľadné. Najzretelejšie vnímajú súvislost medzi vstupom do NATO a bezpečnosťou Slovenska? 36 % respondentov sa v januári 1998 domnievalo, že po tomto kroku sa bezpečnosť Slovenska zvýši. Priaznivé vplyvy na ekonomiku a demokraciu predpokladala iba pätna respondentov. Pri posudzovaní výdavkov na armádu je dokonca silnejšie zastúpený názor, že vstup do NATO by prinesol vyššie výdavky na armádu. Významná časť respondentov sa nedvedela vyjadriť následkom vstupu Slovenska do NATO, resp. nepredpokladala nijaké účinky tohto aktu.

Priaznivý vplyv vstupu do NATO predpokladajú predovšetkým ti, ktorí integračiu podporujú. Väčšina z nich očakáva najmä zvýšenie bezpečnosti, menej ako polovica si však od neho sľubuje upvetnenie demokracie, rozvoj ekonomiky a zníženie výdavkov na armádu.

Tieto zistenia dokumentujú, že významná časť občanov, vrátane prívržencov súčasnej vládnej koalície, je slabo informovaná o širšom kontexte vstupu Slo-

Tabuľka 5

„Za akých okolností by sa situácia v SR v nasledujúcich oblastiach vyvaja priaznivejšie: keby sa SR stala členom NATO, alebo keby sa ním nestala?“ (%)

	... keby sa SR stala členom NATO	... keby sa SR nestala členom NATO	Členstvo v NATO to nemôže ovplyvniť	Neviem
Bezpečnosť by sa zvýšila ...	36	8	20	35
Ekonomika by sa rozvíjala lepšie ...	22	12	31	35
Demokracia by bola pevnnejšia ...	20	8	39	33
Výdavky na armádu by sa znížili ...	12	32	10	46

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, január 1999

venska do NATO a zrejme jej chýbajú aj základné informácie o severoatlantickej aliancii, o jej cieľoch a hodnotách po skončení studenej vojny. Porovnanie so staršími výskumami ukazuje, že situácia sa v poslednom období nezlepšila, skôr naopak: medzi prívržencami všetkých politických strán dokonca pribudli nevyjasnené stanoviská a negatívne očakávania.

5. Postoje k Rusku a neutralite

Všimnime si teraz, do akej miery je pre občanov prízažlivé vojenské a politicke spojenectvo s Ruskom. Za takúto orientáciu sa v januári 1999 vyslovilo len 13 % občanov, kým 68 % ju odmietlo. Ako ukazuje tabuľka 6, pred volbami 1998 bol kritický odstup od tejto orientácie ešte výraznejší.

Na odmietnutí vojenského a politickeho spojenectva s Ruskom sa začiatkom roka 1999 zhoda väčšina prívržencov všetkých parlamentných strán. Najmenší odpor k tejto orientácii mali prívrženci HZDS (29 % z nich je za spojenectvo s Ruskom).

Tabuľka 6

„Podporujete nasledujúce zahraničnopolitické ciele?“ (% odpovedi „áno“ : „nie“ : „neviem“)

	Október 1997	April 1998	Január 1999
Vojenské a politicke spojenectvo s Ruskom	10.73:17	9.76:15	13.68:19
Vyhľásenie neutrality Slovenska	36:42:22	32:50:18	34:43:24

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, október 1997, apríl 1998, január 1999

Komplikovanejší obraz poskytuje postoje občanov k neutralite, ktorá je prične pre tretinu občanov trvalo atraktívnym sloganom. Vyhlásenie neutrality by v januári 1999 podporilo 34 % respondentov, 42 % bolo proti a 24 % nemalo vyhnané stanovisko.

Ako opakovanie ukazujú výskumy, nemalá časť občanov má o neutralite konfuzné predstavy. Napríklad 18 % respondentov ju považuje za zlúčiteľnú s členstvom v NATO. V porovnaní s výskumom z októbra 1997 nielenže nedošlo k vyjasneniu postoja, ale naopak, podiel ľudu s kontroverznými predstavami sa mierne zvýšil.

Kritický odstup od konceptu neutrality majú najmä ľudia s vyšším vzdelaním, spomedzi strán predovšetkým prívŕzenci SMK, SDK a SOP. Medzi stúpencomi HZDS a SNS je však už podiel zástancov neutrality výrazne vyšší než podiel jej odporcov. Neutralita pripadá vo zvýšenej miere príazlivá ľuďom, ktorí inklinujú k podpore konfrontačnej a autonárskej politiky a k zniženej etnickej tolerancii.

Tabuľka 7

„Podporujete nasledujúce zahraničnopolitické ciele?“ (%)

	Neutralita		Spojenectvo s Ruskom	
	Áno a skôr áno	Nie a skôr nie	Áno a skôr áno	Nie a skôr nie
SMK	9	63	1	77
SK	21	62	5	83
SOP	21	55	9	72
Nerozhodnuti	29	30	6	60
SDL	32	52	9	79
Nevoliči	36	28	8	63
HZDS	50	23	28	50
SNS	57	23	18	65

Pozn.: Zvyšok do 100 % tvoria odpovede „neviem“

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, január 1999

6. Partneri a spojenci Slovenska

Ktoré krajinu vnimajú občania ako spoľahlivých partnerov pre Slovensko? Ako ukazuje tabuľka 8, sú to predovšetkým krajinu Višegradskej štvorky. Výrazná väčšina občanov ich pokiaľa za vhodného obchodného (84 %) i politického partnera (82 %), ako aj vojenského spojencu (74 %). Pozícia V 4 v očiach ľudu na Slovensku sa v poslednom období výrazne posilnila. Veľmi vysoko občania hodnotia aj štátu Európskej „pätnástky“, na čom zrejme zakladajú i svoju prevažujúcu podporu vstupu Slovenska do Európskej únie. USA ako spoľahlivý partner Slovenska figuruje na treťom mieste. Podiel tých, ktorí ich považujú za spoľahlivého politického partnera, sa oproti októbru 1997 zvýšil zo 48 % na 57 %.

Tabuľka 8
hodnotenie krajín ako spoľahlivého partnera pre Slovensko (% pozitívnych odpovedí)

	ČR, Maďarsko, Poľsko	Štát EÚ	USA	Rusko
Obchodný partner	84	82	68	50
Politický partner	82	75	57	31
Vojenský partner	74	63	48	25

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, január 1999

Rusko vychádza z tohto porovania ako najmenej atraktívny partner Slovenska. Ako vhodného obchodného partnera ho vníma polovica respondentov, avšak spoľahlivého politického partnera v nôm vidí necelá tretina a vojenského partnera štvrtina respondentov. V porovnaní s októrom 1997 sa nezmenili názory na Rusko ako obchodného a vojenského partnera, zvýšil sa však podiel tých, ktorí v nôm vidia vhodného politického partnera. Najpriznavejšie hodnotia Rusko voliči HZDS, a to v kontraste k voličom SDK, SMK a SOP.

7. Názory na krízu v Kosove

Po zlyhaní mierových rokovaní v Rambouillet o usporiadanie pomerov v juhosrbskej provincii Kosovo sa Severoatlantická aliancia rozhodla pre letecké útoky na Juhoslováciu s cieľom zastaviť vyháňanie kosovských Albáncov a prinútiť prezidenta Slobodana Miloševiča k diplomatickému nešeniu situácie. Toto rozhodnutie vytváralo vo svete kontroverzné reakcie. Vo väčšine členských štátov NATO sa verejnosť prialnila k názoru, že útok NATO bol potrebný. Tento názor zastávala i väčšina verejnosti v nových členských štátach – v Poľsku a Maďarsku. Česká verejnosť spočiatku s útokmi súhlasila, postupne však ich podpora klesala. Podľa telefonického prieskumu IVO v aprili 1999 boli názory slovenských občanov plne rozporov. Na jednej strane väčšina z nich (68 %) pripisovala zodpovednosť za vyháňanie kosovských Albáncov prezidentovi S. Miloševičovi. Tento názor zastávala väčšina voličov všetkých strán vládnej koalície, nie však SNS a HZDS (tabuľka 9).

Tabuľka 9

„Je za tragédiu kosovských Albáncov zodpovedný juhoslovenský prezident S. Miloševič?“ (%)

	Určite a skôr áno	Určite a skôr nie	Neviem
SDL	95	5	0
SDK	88	6	6
SMK	87	7	6
SOP	71	12	18
SNS	49	45	6
HZDS	46	49	6
Populácia SR	68	23	9

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, apríl 1999

Na druhej strane 65 % občanov odsudzovalo útoky Aliancie a iba 28 % ich schvaľovalo. Vojenský zásah NATO najčastejšie schvaľovali mladí ľudia vo veku 18 – 24 rokov, ľudia s vysokoškolským vzdelaním, respondenti maďarskej národnosti, obyvatelia Bratislavského kraja. Naopak proti zásahu NATO sa časťeji vyslovovali ľudia z veľkých kategórií 35 – 44 rokov, ľudia so základným stredoškolským vzdelaním, obyvatelia Trenčianskeho a Banskobystrického kraja.

Ako ukazuje tabuľka 10, názory na letecké útoky NATO sú politicky differencované. Kym väčšina prívržencov jednej strany vládnej koalície – SDK a SMK – tieto útoky schvaľuje, prívrženci druhej časti vládnej koalície – SOP a SDL – sú proti takému rišeniu. Proti leteckým útokom NATO sa najčastejšie vyslovujú prívrženci strán parlamentnej opozície – HZDS a SNS.

Tabuľka 10

„Do súej miery považujete za správne letecké útoky spojeneckých vojsk NATO na vojenské ciele v Juhoslováfii?“ (%)

	Úplne alebo skôr správne	Úplne alebo skôr nesprávne	Neviem
SMK	67	33	0
SDK	58	37	5
SDL	40	60	0
SOP	24	65	11
SNS	13	79	8
HZDS	6	92	2
Populácia SR	28	65	7

Zdroj: Inštitút pre verejnú otázky, apríl 1999

Hlbšia analýza ukázala, že značná časť slovenskej verejnosti (40 %) sice písala zodpovednosť za kosovskú tragédiju Milošovičovi, zároveň však odsudzovala letecké útoky NATO. Najväčší podiel ľudí s takýmito rozpornými postojmi bol medzi prívržencami SOP a SDL. Na druhej strane postoje odsudzujúce Milošoviča a schvaľujúce útoky NATO zastávalo 25 % občanov. Najčastejšie pochádzali spomedzi voličov SDK a SMK. A napokon, približne päta občanov odsudzovala útoky NATO a neprišudzovala nijakú zodpovednosť Milošovičovi. Takéto názory boli najčastejšie medzi voličmi HZDS a SNS.

Názory občanov na letecké útoky NATO sa premiestnili i do prevádzne kritických reakcií na rozhodnutie vlády povoliť vojenským lietadlám NATO prelety cez slovenský vzdušný priestor. S týmto krokom súhlasilo 32 % a nesúhlasilo 64 % respondentov. Zvyšné 4 % sa nevedeli k tejto otázke vyjadriť. Zatiaľ čo väčšina prívržencov SDK a SMK toto rozhodnutie vlády schvaľovala, príznivci SOP a SDL zastávali skôr vzhľadovej posteje. Významná väčšina prívržencov HZDS a SNS s týmto rozhodnutím vlády nesúhlasila.

Hoci veľká časť verejnosti sa dištancovala od jasného stanoviska vlády ku

kosovskému konfliktu, podpora strán vládnej koalície neklesla, ba dokonca mierne vzrástla. Možno teda usudzovať, že časť voličov strán vládnej koalície sa sice nestotožnila s rozhodnutím vládneho kabínetu, ale zároveň to zásadne nespochybnilo ich dôveru k vládnej koalícii.

Otvorenou otázkou ostáva otázka dlhodobejšieho vplyvu krízy na Balkáne na názory verejnosti na NATO.

Diskusia k vystúpeniu O. Gyarfášovej

L. BORGOMANO

Otázka, či pokles podpory EÚ a NATO má ten istý trend, alebo sú medzi nimi rozdiely.

O. GYARFÁŠOVÁ

Sú rozdiely v rozsahu podpory, čo je dlhodobá záležitosť. Po voľbách 1998 sme zaznamenali aj istý pokles podpory vstupu do EÚ. Podobne, ako u NATO, aj na tomto poklesе sa podieľajú voliči bývalej koalície – dnes opozície. Súvisí to aj s fenoménom, že protointegračná rétorika HZDS a SNS je otvorennejšia, než keď boli vo vláde. Ostatné výskumy ukazujú, že podpora vstupu do EÚ stúpla na 70 % (pokles mohol byť prechodný), kým negatívne názory na vstup do NATO zotravávajú.

P. WEISS

Mnohí politici, aj s dobrým úmyslom, robia zásadnú chybu. Problémy zvyčajne formulujú tak, že niečo musíme urobiť, lebo je to podmienka nášho prjatia do EÚ či NATO. Tieto organizácie vystupujú potom pred občanom (doteraz málo informovaným) ako nejaká vonkajšia sila, ktorá niečo nanucuje. Nehovorime o tom, že je to nás záujem. Dovolávame sa vonkajšej sily, o ktorej občan nevie, či mu je priaznivo naklonená. Otázka na O. Gyarfášovú – ktoré sú celočí skupiny, na ktoré je potrebné sa zamerať.

O. GYARFÁŠOVÁ

Výskum nebol doteraz orientovaný týmto smerom. Skupina mladých môže za príťažlivé považovať vzdelávanie, cestovanie, voľný pohyb pracovných sil, všetci obyvatelia zasa pocit bezpečia. K tomu je potrebné zamerať výskum.

M. MIHALKA

Otázka na skupiny, ktoré podporujú integráciu, pripadne kto mení mienku.

O. GYARFÁŠOVÁ

Existuje súvislosť, že kto podporuje NATO, podporuje aj EÚ, čo neplatí opačne. Posuny zatiaľ definovala cez politické preferencie, neboli skúmané zmeny náročov demograficky, preto nie je možné presne definovať tieto skupiny.

L. SZABÓ

V Maďarsku mali špeciálnu skupinu pracujúcu s verejnou mienkou v období pripravy vstupu do NATO. Takáto skupina bola aj pri ministerstve obrany. Pracovníci armády sa podieľali na mitingoch, boli vydávané publikácie. Na Slovensku je zložitejšia situácia z hľadiska odôvodňovania. Okolo SR sú traja členovia NATO a je zložitejšie povedať, že SR je v nebezpečenstve. Položil otázku, či existujú takéto timy.

O. GYARFÁŠOVÁ

Odpoveď musia dať ministerstvá. Inštitút pre verejné otázky môže poskytnúť analýzy a robiť aj specializované výskumy. Nie je však určovateľom komunikačnej stratégie. Doteraz sa niečo urobilo smerom k EÚ, o NATO nevie bližšie. Komunikačná stratégia Slovenska nemôže byť postavená na tom, že Slovensko je ohrozené bezprostredným nepriateľom zvonku – sú potrebné iné argumenty.

P. BARTÁK

Ministerstvo obrany po začatí operácie v Kosove zistilo, že zdroj informácií nielen pre vojakov, ale aj pre verejnosť, je nedostatočný. Bola vytvorená „ad hoc“ skupina. Okrem toho jedna zo 14 komisií, ktoré zriadila vláda, je práve na túto oblasť.

K. ZAVACKÁ

Poznámka k P. Weissovi. Demokracia naozaj musí byť chcená. Ak nie, tak je to prezentované, že nám niečo nanucujú a narušujú suverenitu. Je potrebné vyuvať atmosféru chceného.

László Szabó

MAĎARSKO A ČLENSTVO V NATO

(Vystúpenie neodznelo na medzinárodnej konferencii)

Zmena systému, ktorá priniesla v rokoch 1989-1990 základnú sociálnu, politickú a ekonomickú transformáciu, ukončila neúprimnú a násilnú separáciu, ktorá na štyri a pol dekády vylúčila Maďarsko z hlavného prúdu vývoja v Európe. Bola odstránená prekážka na ceste medzi demokratické štát v Európe a vo svete.

Konsenzus prijatý koaličnými a opozičnými politickými stranami v Maďarskom národnom zhromaždení (konštituovanom v roku 1990), v súlade s ktorým chce byť Maďarsko v čo najkratšom možnom čase a s najmenšími obeťami modernou európskou krajinou a rozvíjať ekonomické, kultúrne a politicke štruktúry, s ktorimi by sa stalo vhodným pre spoluprácu európskych a euroatlantických inštitúcií. Preto si vláda, ktorá prevzala úrad po prvých slobodných voľbách v roku 1990, vytyčila za prioritný cieľ maďarskej zahraničnej politiky prístup do európskych a euroatlantických inštitúcií. Toto úsilie bolo posilnené v programe a praxi vlád formovaných pod vedením predsedov G. Horna a V. Orbana, ako výsledok volieb v rokoch 1994 a 1998.

Maďarská zahraničná politika začala aktivitami týkajúcimi sa európskych a euroatlantických organizácií, ako sú OBSE, EÚ, NATO, ZEÚ, RE a OECD – ako jedného a toho istého spojeného systému, ako spoločne sa doplnujúcich a posilňujúcich komponentov tejto štruktúry – a dalo si za cieľ splnenie kritérií a dosiahnutie plného členstva v týchto organizáciách. Úsilie o pripojenie sa k organizáciám integrovanej a unifikovanej Európy a čoraz bližšia spolupráca charakterizuje vzťahy Maďarska s NATO v priebehu ostatných štyroch rokov. V tomto kontexte boli z domova i zo zahraničia často kladené otázky: Prečo má byť Maďarsko v NATO? A to hľadisku ukončenia obdobia studenej vojny, konfrontácie Východ – Západ a po páde totalitných režimov?

Odpoveď na tieto otázky si vyžaduje krátky pohľad do minulosti. Štyridsaťročná existencia NATO môže byť celkovo kvalifikovaná ako úspech. Aliancia bola úspešná pri realizácii svojho poslania stanoveného vo Washingtonskej zmluve, predovšetkým pri ochrane a podpore demokratických hodnôt a v otázkach kolektívnej obrany. Určujúce postavenie Aliancie pri ochrane týchto hodnôt zabránilo rozšíreniu totalitných ideí. NATO poskytuje legálny a praktický rámec pre aktívne angažovanie najsielnejšej svetovej mocnosti – USA v euroatlantickej oblasti, vrátane ich vojenskej prítomnosti v Európe. Inými slovami, vytvára solidnú základňu pre euroatlantické vzťahy, čo bolo jednoznačne dokázané v 2. svetovej vojne – víťazstvo spojencov bolo nemysliteľné bez účasti USA. Iný príklad, ktorý nás viedie do súčasnosti – iba aktivnou účasťou NATO a jeho

najsilnejšej politickej a vojenskej sily, USA, bolo možné zabezpečiť riešenie krízy v bývalej Juhoslávii.

Bezpečnostná a obranná politika

Národná obrana je objektom najvyššieho verejného záujmu v Maďarsku. Maďarská republika považuje za nástroh svojej bezpečnostnej politiky schopnosť ozbrojených síl zaručiť spoľahlivú obranu a prispiesť k všeobecnej bezpečnosti NATO. Naša obranná politika je založená na prepojení s Alianciou, kooperácií, odstraňovaní a obrane. Maďarsko sa plne stotožňuje s princípmi kolektívnej bezpečnosti a obrany a bude podporovať a rozvíjať svoju kapacitu na odrazenie ozbrojeného útoku v súlade so základnými princípmi zahrnutými v severoatlantickej zmluve.

Prvoradou úlohou maďarských obranných síl je chrániť maďarskú suverenosť a teritoriálnu integritu a pôsobením na základe severoatlantickej zmluvy pripisieť ku kolektívnej obrane NATO. K ďalším úloham patrí účasť na iných spoľočných misiach Aliancie, na peacekeepingových a humanitárnych misiach pod vedením medzinárodných organizácií a úsilie pri odstraňovaní následkov priemyselných havárií a živelných pohrom. V súlade so svojimi záväzkami a v prospech spoločnej obrany je Maďarsko pripravené dať k dispozícii vhodné vojenské sily o zodpovedajúcej kapacite na iné misie v rámci NATO. V súlade so základnými princípmi obrannej politiky majú byť maďarské obranné sily pripravené podporovať regionálnu bezpečnosť a stabilitu aktivnou účasťou na bilaterálnej a multilaterálnej vojenskej spolupráci.

Úroveň podpory vstupu do NATO maďarskou spoločnosťou ďalej vzrástla v dôsledku skutočnosti, že vladný program, ktorý nasledoval po voľbách v roku 1994, bol konfrontovaný v referende o problémoch členstva v NATO. Krok, ktorý si nevyžadovala ústava (referendum o vstupe) s jeho následnou kvalifikáciou, ako legálneho záväzku, s hmatateľnou podporou verejnosti stala nezvratným a nespochybňiteľným prvkom procesu nevyhnutného vstupu Maďarska do NATO. Naviac, z iniciatív „strany práce“ v júli 1995, sa problémy referenda ne-ocakávané objavili v kontrolnej forme v agende oveľa skôr, ako bolo predpokladané. Uprostred decembra prijalo národné zhromaždenie rezolúciu s konzenzom, podľa ktorej referendum – napriek 140 000 podpisom na podporu, by malo byť brané do úvahy iba neskôr, keď budú známe a publikované podmienky vstupu do NATO.

Vereiná mienka

V septembri 1995 NATO publikovalo svoju štúdiu o rozšírení Aliancie. Boli v nej zahrnuté problémy, ako operácia IFOR v Bosne a participácia Maďarska. Narastla pozornosť problémom nášho vstupu do NATO. Jeden z dôležitých znakov nárostu záujmu bol fakt, že výskum názorov na členstvo v NATO začal byť pravidelný. Podľa prieskumu z októbra 1995 skoro polovica (48 %) opýta-

ných podporovala maďarské členstvo v NATO, kým druhá polovica bola rovnomenne rozdelená medzi oponentov a tých, ktorí boli nerozhodnutí alebo indiferencií.

Do decembra podpora klesla na 46 % a vo februári 1996 dosiahla najnižšiu úroveň 44 %, zatiaľ čo podiel oponentov najprv narastal na 28 % a neskôr na výšku 35 %. Táto zmena nastala hlavne po objavení sa amerických jednotiek IFOR v Tádzsári a začiatcočných fažkostach, ktoré sa tam vyskytli, ako aj v dôsledku vyslania maďarskej ženijnej jednotky do Okucani. Percento podpory potom narastalo na jar a vzrástlo zo 45 % v máji 1996 na 50 % v decembri. Súbežne s tým kleslo percento negatívneho hodnotenia z 32 % na 28 %. Priaznivé zmeny, ktoré nastali medzičasom v Tádzsári, zohrali dôležitú úlohu v tomto vývoji a výsledkom bolo, že nárast podpory v tomto regióne bol oveľa vyšší, než na národnej úrovni.

Positívne dopady širokého národného dialógu začali v marci 1997 a počítačovali senzačným spôsobom nárostrom výsledkov prieskumu verejnej mienky v júni 1997. Úroveň podpory dosiahla v tom čase 61 %, kým percento oponentov pokleslo na 27 %. Podľa hlasovania, uskutočneného v októbre 1997, viac ako dve tretiny populácie videlo súvislosti medzi vstupom do EÚ a do NATO. V tom istom čase a vo svete predchádzajúceho jednorocného vývoja stúpol z 20 % na 37 % pomer tých, ktorí mali názor, že členstvo v NATO by mohlo pomôcť pri našom vstupe do EÚ. Percento nesúhlasiacich kleslo z 50 % na 24 %.

Odhad nárostu účastníkov, ktorý začal približovaním sa dátumu referenda ukázal, že percento rozhodných zúčastníčia narastlo zo 43 % na 56 % mesiac po stanovení termínu referenda. Ako výsledok diskusie, vzniknutej okolo problému referenda, pokleslo toto percento koncom októbra na 51 %. Pomer oponentov vstupu do NATO klesol z 55 % na 50 % a percento súhlasiacich narastlo zo 61 % na 64 %. Pretože tri štvrtiny z tých, ktorí prejavili záujem zúčastniť sa referenda, boli za podporu vstupu do NATO, bolo možné predpovedať prevahu pozitívne hlasujúcich v referende.

Referendum sa konalo 16. novembra 1997 za účasti 49,24 % obyvateľov oprávnených voličov. Za vstup Maďarska do NATO hlasovalo 85,33 %, proti bolo 14,67 %.

Úspešné referendum a jeho pozitívne výsledky mali hlboký a pozitívny dopad na vedúcich politikov krajin NATO, ktorí predtym poukazovali na dosť rozporuplné stanoviská, čo sa týka problematiky referenda rovnako, ako západná verejná mienka. Postoj maďarskej spoločnosti k problémom členstva v NATO prekročil prechádzajúce očakávania a tiež výrazne prispel k urýchleniu prístupového procesu v skôršom termíne, než bolo predpokladané.

A predsa, pozornosť venovaná vzťahom NATO v Maďarsku, má tendenciu pokryť okrem problémov maďarského vstupu do NATO, ktoré dominovali predtým, čoraz širšiu perspektívou aktív NATO. Napríklad podľa výskumu v auguste 1998 má maďarská verejnosť pozitívny názor na úlohu NATO pri prechádzaní a riešení konfliktov v regióne. S ohľadom na situáciu v Kosove, ktorá bola naj-

nalielavejším problémom v období tohto výskumu, 58 % opýtaných bolo toho názoru, že zapojenie NATO môže vylúčiť pravdepodobnosť pohraničného konfliktu medzi Albánskom a Juhosláviu a môže zabrániť vypuknutiu občianskej vojny v Kosove. Zvyšných 45 % bolo rovnomerne rozdelených medzi nerozchoduňtých a neschvalujúcich. V tom istom čase bola podpora priamej účasti Maďarska na takejto akcii podstatne nižšia. Hoci v období výskumu prevažná väčšina opýtaných v princípe súhlasila s tým, že maďarský vzdúšný priestor má byť poskytnutý, len 46 % podporovalo a rovnaké percento bolo proti účasti maďarskej ženijnnej jednotky v SFOR misii v Bosne. Čo je menej – iba 28 % súhlasilo s maďarskou účasťou na operácii NATO v Kosove, kym percento oponentov bolo 64 %.

Čo sa týka budúcich kôl rozširovania NATO, je rozšírený súhlas (medzi nie až tak významou časťou verejnej mienky, ktorá sa zaujíma o tieto problémy), že pripojenie nových členov bude mať všeobecne pozitívny vplyv. Preto časť verejnej mienky, ktorá vyslovila názor v hlasovaní a bola celkom dobre informovaná o možnostiach ďalších krajín aspirujúcich na členstvo v NATO, podporila ich pripojenie. (V prípade Slovenska to bolo 56 % za a 20 % proti, v prípade Slovenska 53 %, resp. 23 %, v prípade Rumunska 49 %, resp. 29 % a v prípade Baltských štátov 46 %, resp. 27 %.) Tieto čísla môžu byť interpretované ako potvrdenie prístupu neiesť problémy s niektorými zo susedov cestou ich skutočného zapojenia do euroatlantickej integrácie a implementácie euroatlantických hodnôt. Je preto maďarským záujmom, aby tieto krajinu boli pripravené plníť požiadavky pristupových kritérií pre integráciu a hned, ako to bude možné, aby sa stali členmi NATO a EÚ.

K atlantickej aliancii v 21. storočí

Washingtonský summit v aprili 1999 bol bezpochyby dôležitou fázu transformácie Aliancie, ktorá začala pred desiatimi rokmi. 50. výročie NATO znamená oveľa viac, než iba slávostné pripomnenie výsledkov dosiahnutých v uplynulých desiatich rokoch a oslavou prijatia jeho nových členov. Cieľom summitu je načrtiť profil Aliancie v 21. storočí. Musí zabezpečiť rovnováhu medzi tým, čo Aliancia dosiahla doteraz a ktoré najdôležitejšie otázky bude potrebné vyriešiť v najbližších rokoch a desaťročiach. Predchádzajúca dekáda dokázala, že NATO je pripravené na účinnú a permanentnú transformáciu. NATO sa snáď zmienilo viac, než ktorakolvek organizácia. Teraz je čas pre zameranie sa na nové bezpečnostné výzvy nastávajúceho tisícročia.

Mnohé rizikové faktory sú zjavné, avšak niektoré sa stávajú čiastočnou hrozobou, pretože sú ako ľadovec: môžete vidieť iba vrchol, kym väčšia časť z nich zostáva skrytá. Čo majú spoločné je, že ich sú nevysvetlateľné pre celý euroatlantický región, preto aj obrana proti nim musí byť spoločná. Dá sa už vytušiť, že hrozba európskej bezpečnosti narastá za národnou hranicou. Nestabilita v okolí ako proliferácia ZHN, medzinárodná kriminalita a terorizmus, poškodzovanie životného prostredia vytvárajú výzvu pre nás všetkých. A bude fažké mož-

né zatlačiť džina nazad do flaše, ak už raz bol vypustený. NATO sa preto musí prispôsobiť novým výzvam. Naliehavé úlohy boli splnené v priateľskom čase, avšak vnútorná reforma Aliancie tráva roky – ustanovenie novej veliacej štruktúry, tvorba CJTF a rozvoj ESDI, rovnako nová strategická koncepcia, to všetko vytvára dôležité milníky v procese adaptácie. NATO sa ukázalo, že je jedinou organizáciou schopnou garantovať bezpečnosť a stabilitu na celom kontinente. Udržanie tejto schopnosti je základným záujmom tak USA, ako aj Európy. Trajické udalosti v bývalej Juhoslávii Jasne ukázali, že európski spojenici mohli zvládnúť takúto kritickú situáciu iba za aktívneho zapojenia USA.

Kolektívna obrana je tiež súčasťou hlavnej funkcie v budúcom tisícročí. Nechala byť odlišná. Transatlantické vzťahy a záväzok Kanady a USA v európskej bezpečnosti nestali na svojom význame. Zostáva faktom, že iba jednotná a solidárna Aliancie urobí NATO skutočne efektívnu organizáciu. Kolektívna obrana, ako je definovaná v článku 5 Washingtonskej zmluvy a spoločné vojenské plánovanie, ktoré sa ukazujú ako „tunel“ Aliancie, zostanú silou, ktorá drží organizáciu pohromade a zároveň zabezpečia, že obranná politika členských štátov sa nikdy nestane rukojužníkom úzkych národných záujmov. Zároveň súln transatlantické vzťahy nie sú v rozpore s úmyslom vytvoriť európsky pilier Aliancie. Naopak, bude ho neskôr posilňovať. Preto má byť ESDI súčasťou Aliancie, ale podľa našho názoru, ESDI nesmie viesť k strate transatlantických vzťahov. Celkom naopak! Dva pilieri musia spolu dosiahnuť nás spoločný cieľ – upevnenie bezpečnosti v euroatlantickom regióne. Sme presvedčení, že toto je strategický záujem všetkých európskych demokratických štátov.

NATO si nemôže dovoliť venovať menšiu pozornosť výzvam ohrozenia spoločnej bezpečnosti. Musíme prebaďať potencionálne rizikové faktory v ich vývoji hned, ako je to možné. Aliancia bude schopná pokračovať vo svojej misii v nadchádzajúcom tisícročí, len za predpokladu, že bude schopná predchádzať možným konfliktom v našom bezpečnostnom prostredí a nia až na ne reagovať. Maďarsko sa zaujíma o participáciu ako člen Aliancie pri vytváraní flexibilnej organizačnej štruktúry, ktorá by nemala narušiť základnú funkciu spoločnej obrany. My považujeme aktivity krízového manažmentu, zaradené pod hlavné funkcie, za misie, ktorých cieľom je chrániť naše spoločné záujmy, ďalej zvýšovať bezpečnosť v euroatlantickom regióne a pokiaľ je to možné, vyhnúť sa použitiu zbraní pri kolektívnej obrane.

Čo hľadáme v NATO?

V kontexte procesu integrácie je zahraničná politika Maďarska sprevádzaná prirodzené národnými záujmami. Jasne sme ukázali, že rozšírenie NATO slúži záujmom Európy ako celku, ale aké sú sú charakteristické maďarské záujmy pod našim členstvom v NATO? Táto otázka bola tiež formulovaná viac-menej zloživo cestou pri verejných rozhovoroch, ktoré prebiehali v posledných rokoch:

Čo teda hľadáme v NATO?

Za prvé, predovšetkým hľadáme stabilné, mierové a bezpečné okolie, pria-

nív vonkajšie podmienky pre rozvoj našej krajiny umožňujúce nabrať kurz stabilného rastu. Maďarsko bolo medzi prvými pri rozšírovaní NATO na východ. Všeobecne bližšie vzťahu s Alianciou, rozširujúca sa kooperácia, PÍP a spoločná práca uskutočňovaná v rámci IFOR a SFOR logicky viedli k želaniu dosiahnuť úplné členstvo. Všetko toto vedlo k poznaniu, že to bola euroatlantická integrácia vo svojej celistvosti, vrátane prístupu k NATO, EÚ a ZEÚ, ktorá vytvorila najvýznamnejší medzinárodný rámec pre bezpečnosť, stabilitu, ekonomický a sociálny rozvoj krajín. Je skutočnosťou, že tieto inštitúcie sú piliermi rozvoja demokratickej a stabilnej Európy, ktoré nezávisle na sebe z hľadiska inštitucionálneho pohľadu, z hľadiska podstaty zabezpečujú celkový rámec pre naše úsilia.

Na rozširovanie NATO sa pozorérime ako na rozširovanie rámca bezpečnosti a stability smerom na východ. Naše pripojenie sa k NATO nie je motívované strachom z vonkajšieho ohrozenia alebo hrozby vojny, ale skôr našim želaním vidieť Maďarsko prosperujúce z výhod vyplývajúcich zo stability a z príslušnosti k komunité narodov majúcich ten istý demokratický systém hodnôt, zabezpečujúci adekvátny podiel na vytváraní kolektívnej bezpečnosti. Presvedčivým dôkazom vysokej potreby systému kolektívnej bezpečnosti na obranu spoločných cieľov v Európe na konci tisícročia je pokračujúci konflikt v bývalej Juhoslávii. Ako susedná krajina, zažilo Maďarsko ekonomické a ďalšie dopady tejto krízy priamo, nehnoviac o nebezpečenstve možného teritoriálneho rozšírenia tohto nepriateľstva.

Neutralita nemôže byť schodnou alternatívou pre ľudi žijúcich v strede Európy, pokiaľ existujú riziká bez ohľadu na medzinárodný status krajiny a nemožnosti ich zastaviť na státnych hraniciach. Okrem toho je pochopiteľné, že vojenská bezpečnosť Maďarska môže byť zaistená na vyšsnej úrovni, efektívnejšie a lacnejšie, ako člen NATO, než keby sme udržiavali efektívne obranné sily na vlastné náklady. Nevhodná reforma maďarských ozbrojených síl a ich modernizácia bude účinnosťou v NATO kontexte. Členstvo v NATO, hoci prirodzeno vyžaduje výdavky, zníži náklady, keď budeme mať možnosť využiť zdroje zabezpečené spoločnou obranou.

Mali by sme očakávať, že členstvo v NATO bude mať užitočný dopad na naše ekonomické vzťahy. Ak je Maďarsko chápáne ako stabilná časť Európy, stane sa ešte viac atraktívne ako vieročodný partner pre ekonomickú kooperáciu z pohľadu zahraničných kapitálových investícií. Na druhej strane proces adaptácie do NATO jasne ukazuje, že so stratou predchádzajúceho nepriateľa sa Aliancia zmenila z vojensko-bezpečnostnej organizácie na bezpečnostno-politicú organizáciu, ktorá si zachová svoj vojenský charakter pre uskutočnenie svojich misií, ale pri redukcii úrovne a vnútornej reforme. To všetko znamená, že maďarské rozhodnutie pre vstup je predovšetkým politické než vojenské. Prostredníctvom našej aktívnej participácie v Alianci by sme mali prispieť k udržiavaniu mieru a bezpečnosti v regióne a na kontinente ako celku a k jeho mierovému vývoju. Maďarsko jednoznačne deklarovalo svoju pripravenosť preziať všetky zodpovednosti vyplývajúce z členstva, ale aj svoje želanie využívať

všetky výhody a možnosti vyplývajúce z členstva v Aliancii a podieľať sa na vytváraní rozhodnutí o problémoch týkajúcich sa oboch kontinentov a euroatlantického regiónu ako celku. Maďarsko si želá zúčastňovať sa na tvorbe rozhodnutí, ktoré napriek ich celeurópskemu dopadu budú na prospech mieru a stability v našom regióne. Okrem toho členstvo neohrozí maďarskú zvrchovanosť pokým dosahuje svoje rozhodnutia konsenzom členských štátov. Nás vstup preto nevytvára obmedzenia našim národným záujmom, naopak, zabezpečí nám možnosť predstavovať a zabezpečovať naše záujmy efektívnejšie. Maďarská verejnosc nemusi byť o tom presvedčená. Referendum konané v roku 1997 dokázalo presvedčivejšie než čokoľvek, že prevažná väčšina si predstavuje budúcnosť našej krajiny v rámci jednej z najuspešnejších alianciev v histórii. Verejnosc hlasovanie tiež ukázalo, že dôvera maďarskej populácie v NATO, ako rozhodujúcej medzinárodnej inštitúcii, je silnejšia, než u mnohých základujúcich členov Aliancie.

Princs k spoločným cieľom

V dôsledku pripojenia sa k Aliancii musia sa všetky aspirujúce krajiny prispôsobiť istým požiadavkám. To bolo aj v prípade troch nových členov. Najdôležitejšou bolo vytvorenie demokratického politického systému, fungujúcej trhovej ekonomiky, dobrých susedských vzťahov s okolitými krajinami, demokratickej a civilnej kontroly ozbrojených síl a schopnosť spolupracovať s ozbrojenými silami ostatných štátov – stavom interoperability Maďarsko plne prijalo politické požiadavky. Čo sa týka našej prípravy a údajov uvádzaných nižšie, sú narastajúce pri riešených otázkach.

Musíme pokračovať v modernizácii ozbrojených síl a ciasťočne zvýšiť úsilie v rade dôležitých oblastí, ak chceme dosiahnuť patričnú úroveň interoperability. Súčasne sa maďarská vláda jednoznačne zaväzala podporovať denné úlohy kooperácie od obdobia nášho vstupu. To nás samozrejme bude zavážovať udržiavať obranné výdavky na potrebnéj úrovni. Ekonomické predpoklady na realizáciu tejto úlohy existujú. Krajina je v procese ekonomického rastu, ktorý je schopný priebežne zvýšovať podiel obranných výdavkov tak, aby v roku 2001 dosiahol 1,81 % HDP. Reálne to zabezpečí ročný nárast obranných výdavkov o 8 – 10 %. Takzvaná interoperabilita v myšlienke, alebo „ľudský faktor“ je však oveľa dôležitejší než rozvoj techniky a zabezpečovacích vzťahov.

V priebehu prístupových rozhovorov Maďarsko deklarovalo úplný súhlas s východiskami strategického konceptu NATO a jeho pripravenosťou prevziať všetky záväzky vyplývajúce z Washingtonskej zmluvy pre všetky členské štáty. Želáme si zapojiť sa do integrovanej vojenskej štruktúry NATO a takisto do procesu obrannejho plánovania NATO.

Sme si samozrejme vedomi skutočnosti, že z pohľadu vojenského potenciálu vstup Maďarska do NATO nezvýši podstatne spoločné sily Aliancie. Avšak sme presvedčení, že ako členovia NATO sme schopní prispieť čo najaktivnejšie k podpore mieru v našom regióne a ku zvýšeniu jeho bezpečnosti. Rozšíri-

renie stability a bezpečnosti a využitie našich skúseností v tomto regióne, zaťaženom väzonymi etnickými, politickými a ekonomickými problémami, oprávňuje naše želanie patriť do južného krídla vojenskej štruktúry NATO. Skúsenosti zo spolupráce s NATO, ktoré sa v priebehu minulého roka stávali bližším dokazujú, že Aliancia sa pozera na bývalých partnerov a nových členov s dôverou. Vyplývajúc z podpisu protokolu o vstupe v roku 1997, NATO postupne zapája mädarských expertov a vojenský štáb našej misie v Bruseli do rastúceho počtu komisií a zastúpení. To nám zabezpečilo významnú možnosť na učenie, na postupné zapájanie a na zoznamovanie s mechanizmami demokracie, hľadanie konsenzu a rozhodnutia.

Clenovia Aliancie nás berú vážne, keď vyjadrujeme naše želanie nielen fažír z výhôd, ale aj sami si zabezpečovať svoju bezpečnosť. Maďarský pohľad je braný zo úvahy zo strany Aliancie, ktorá predpokladá značný prinos do diskusie, čo sa týka agendy organizácie. Sme schopní zabezpečiť špeciálny maďarský príspevok v prípade problémov, v ktorých máme nazhromadené značné skúsenosti z vlastnej história, existujúcich vzťahov a geografickej polohy. NATO sa tiež pozera na Maďarsko ako na člensky štát situovaný v blízkosti krízy v bývalej Juhoslávii, ktorý je schopný podstatne prispieť k reálному ohodnoteniu situácie a k rozvoju najschodnejšieho riadenia pre regionálnu bezpečnosť. Maďarsko tiež môže priniesť hodnotný príspevok na základe skúseností ziskaných v predchádzajúcich desaťročiach s rešpektovaním politiky Aliancie voči Rusku a Ukrajine.

Cítime zodpovednosť za bezpečnosť nášho regiónu.

Na vyrátenie obáv, že rozširovanie NATO môže vytvoriť novú deliacu hraniču v našom regióne, môžeme presvedčivo prehliasiť, že tento proces má stabilizujúci dopad na krajiny regiónu – hľavne transformujúce sa a prispel k upevneniu regionálnej bezpečnosti a bilaterálnych vzťahov. Maďarský vstup bezpochyby ovplyvnil rozvoj našich bilaterálnych vzťahov so susedmi priaznivým smerom. To plne súvisí s úmyslami maďarskej vlády: Usilujeme sa väčšimi, než kedykoľvek predtým, o väčšie zapojenie v rámci bilaterálnej, regionálnej a sub-regionálnej spolupráce. Špeciálnu pozornosť budeme venovať realizácii záväzkov obsiahnutých v základných hrozbách, takisto riadeniu problémov, ktoré nevyplývajú z týchto základných hrozien akeď ďalší príspevok k demokratizácii a stabilité nášho regiónu. V rámci rozvoja vzťahov so susednými krajinami sme začali s predpokladom, že etnickí Madari žijúci za hranicami, zohrávajú dôležitú úlohu pri upevňovaní stability a podpore) ekonomickej prosperity v strednej Európe. Maďarská zahraničná politika si želá tak zlepšovať vzťahy so susednými krajinami, ako aj ochraňovať práva etnickej maďarských menšín žijúcich v zahraničí, ochraňujúc ich identitu. Sme presvedčení, že tieto dva aspekty nie sú protirečivé, ale môžu a musia byť zahrnuté do koordinovanej cesty.

Berúc do úvahy cieľ zvýšiť regionálnu stabilitu, je Maďarsko zaangažované do udržiavania a ďalšieho upevňovania euroatlantického zväzku so svojimi su-

sedmi. Preto prikádá veľkú dôležitosť zachovaniu dôveryhodnosti rozširovania NATO a želá si mať aktívnu účasť pri príprave susedov usilujúcich o členstvo. Priekladom je vytvorenie spoločného maďarsko-rumunskej peacekeepingovejho práporu a maďarsko-taliansko-slovenskej brigády a pripravenosť maďarskej strany zapojiť sa do oficiálnych konzultácií a výmeny skúseností.

Maďarsko prikádá veľkú dôležitosť pokračovaniu „politiky otvorených dverí“ v nasledujúcich rokoch. Na túto otázkou existuje v NATO konsenzus, hoci existujú značné rozdiely pri pohľade na časový úsek. Vysokú dôležitosť prikádáme využitie všetkých názorov pomáhajúcich pri príprave uchádzajúcich sa krajin. Dôležitú úlohu v tomto procese môže zohrať rozšírenie a skvalifikovanie programu *Partnerstvo za mier*, narastajúca schopnosť regionálnych organizácií a obohatenie podstaty kooperácie pokračujúcej v neskoršom rámci, ako aj ustanovenie a inštitucionalizácia špeciálnych vzťahov medzi NATO a kandidátskymi krajinami. Čo sa týka pozície Maďarska, prisudzujeme dôležitosť a podporu rozširovaniu vzťahov a kooperácie. Sme presvedčení, že rozšírenie je najschopnejšia a najefektívnejšia cesta ďalšieho zvyšovania bezpečnosti v Európe. Zvlášť sme zainteresovaní na tom, aby ti naši susedia, ktorí boli spomenutí na summite NATO v Madride, t. j. Rumunsko a Slovensko – boli schopni splniť podmienky členstva tak skoro, ako je to možné a pripojiť sa k Aliancii. Rovnako sme potešení euroatlantickou orientáciou, ktorú preukazuje nová slovenská vláda. Na jej základe môže Slovensko, ktoré sa vracia na cestu demokratickej transformácie, znova zaujať svoje miesto v procese visegrádskej spolupráce a zároveň medzi krajinami s najlepšími predpokladmi pre euroatlantickú integráciu.

Okrem toho chceme pokračovať ako aktívny a iniciujúci prvok v EAPC (Euroatlantickej partnerskej rade) a v programe PIP. Myslime si, že EAPC by mohla zabezpečiť ďalšie konkrétné kroky v mnogých oblastiach, ktoríkajúcich sa regionálnej bezpečnosti a spolupráce. Maďarsko si tiež želá využiť tento rámc na podporu euroatlantického úsilia krajín nezačlenených v prvej vlnе rozširovania, ale želajúcich si pripojenie k NATO.

Lepšie využitie existujúceho rámcu regionalnej kooperácie, ako aj ustanovenie nového, je potrebné neleni alebo dôležitý faktor stability v našom regióne, ale aj ako základ našho integračného úsilia ako celku. Prostriedkami bilaterálnej a multilaterálnej kooperácie medzi krajinami regiónu bude sa možné vynútiť izoláciu, alebo nezdrevajúce rivalite medzi krajinami zapojenými do procesu integrácie a krajinami, ktoré sú iba v počiatocnej fáze. Rozmanité formy spolupráce, ako Visegrádska iniciativa, Stredoeurópska iniciativa (CEI), Iniciatíva pre juhoeurópsku spoluprácu (SECI) a bilaterálna maďarsko-taliansko-slovenská a maďarsko-rakúsко-rumunska spolupráca zohrávajú dôležitú úlohu tak samostatne, ako aj v celci, v procese budovania dôvery medzi krajinami v regióne a pri posilňovaní ekonomických, infrastrukturálnych a kultúrnych vzťahov a pri zabezpečovaní priaznivého nárastu stability. Plnšie využitie skúseností z regionálnej záťaže môže tiež pomôcť nášmu vstupu do Európskej únie, pretože vytvára zodpovedajúci rámc, v ktorom sa môžeme oboznámiť so skúsenosťami EÚ

tých krajín, ktoré sú členmi oboch organizácií. Maďarsko je zakladajúcim členom V-4 a CEI. Ako člen NATO a v budúcnosti člen EÚ chce pokračovať v úsilí o aktívnu účasť v regionálnej spolupráci, aby sme prispeli k vytvoreniu nových typov medzinárodných vzťahov a k budúcomu zvýšeniu bezpečnosti v Európe.

Zoznam prednášajúcich a diskutujúcich účastníkov konferencie

Barták, Peter	Ministerstvo obrany SR, Bratislava
Borgoman, Laure, Mrs	Ministerstvo obrany Francúzska, DAS, Paríž
Drion, Frédéric	Ministerstvo obrany Francúzska, EMA, Paríž
Eichler, Jan	Inštitút medzinárodných vzťahov, Praha
Gejdoš, Anton	Ministerstvo obrany SR, Bratislava
Geisbacherová, Daniela	Ministerstvo obrany SR, Bratislava
Gazdag, Ferencz	Inštitút strategických a obranných štúdií, Budapest
Gyárfásová, Olga	Inštitút pre verejné otázky, Bratislava
Kamiński, Antoni	Inštitút politických štúdií, Varšava
Kmec, Vladimír	Národná rada Slovenskej republiky, Bratislava
Kuča, Jaroslav	Štredisko obranných štúdií, MO SR, Bratislava
Labuzík, Milan	Ministerstvo obrany SR, Bratislava
Matoušek, Kristián	Štredisko obranných štúdií, MO SR, Bratislava
Mihalka, Michael	Európske centrum bezpečnostných štúdií Georga C. Marshalla, Garmisch-Partenkirchen
Nečej Elemír	Ministerstvo obrany SR, Bratislava
Pfeiffer, Nikolaus	Úrad pre štúdie a cvičenia Bundeswehru, Waldbróľ
Petráš, Michael	Friedrich Ebert Stifung e. V., zastúpenie v SR, Bratislava
Pivarčí, Jozef	Štátny tajomník MO SR, Bratislava
Rizzi, Francesco	Štredisko obranných štúdií, MO Talianska
Szabó, László	Úrad predsedu vlády MR, Budapešť
Tvaroška, Rudolf	Ministerstvo obrany SR, Bratislava
Tuček, Jozef	Ministerstvo obrany SR, Bratislava
Vášáryová, Magda	Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, Bratislava
Weiss, Peter	Poslanec Národnej rady SR, Bratislava
Zavacká, Katarina	Slovenská akadémia vied, Bratislava

Podákovanie

Už niekoľko rokov úspešne pokračuje spolupráca Strediska obranných štúdií Ministerstva obrany SR s mimovládnymi organizáciami pri organizovaní aktivít v oblasti bezpečnosti.

Usporiadanie medzinárodnej konferencie „Euro-atlantické spojenectvo v podmienkach budovania európskej bezpečnostnej štruktúry“, ako aj následné vydanie zborníka, by nebolo možné bez ich nezistnej finančnej podpory, či intelektuálnej a organizačnej pomoci.

Podákovanie preto patrí Výskumnému centru Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku za organizačnú pomoc a Nadácií Friedrich a Eberta, zastúpenie na Slovensku, za finančnú podporu a organizačnú pomoc.

Jaroslav KUČA

Ľemir NEČEJ

Vladimir TARASOVIČ

Vydavatelia: Jaroslav Kuča - Elemír Nečej - Vladimír Tarasovič
Publikácia neprešla jazykovou úpravou
Zodpovedný redaktor: Vladimír Tarasovič
Založenie do strán: ITEM, spol. s r. o., Bratislava
Publikácia vychádza s podporou Friedrich Ebert Stiftung, Bratislava
© Stredisko obranných štúdií Ministerstva obrany Slovenskej republiky -
Friedrich Ebert Stiftung, Bratislava 1999
ISBN 80-967745-7-3